

БИЛТЕН

2
2001

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

Скопје, февруари 2001

СОДРЖИНА

ТАБЕЛИ И ГРАФИЧКИ ПРИКАЗИ

Табела 1: Република Македонија - Основни макроекономски индикатори	5
Функционална класификација на владините расходи	5
Бруто домашен производ	6
Цени	6
Работна сила (според Анкетата на работната сила)	7
Надворешно-трговска размена	7
Индустриското производство во 2000 година	8
Цените во 2000 година	8
Надворешно-трговската размена во 2000 година	10
Надворешен долг	11
Табела 2: Состојба на надворешниот долг	11
Буџетски приходи	12
Табела 3: Приходи на Буџетот на РМ	13
Буџетски расходи	14
Табела 4: Расходи на Буџетот на РМ	15
Табела 5: Буџет - Централна државна власт	16
Табела 6: Фонд за пензиско и инвалидско осигурување	17
Табела 7: Фонд за здравствено осигурување	18
Табела 8: Фонд за вработување	19
Табела 9: Фонд за магистрални и регионални патишта	20
Македонска берза на долгорочни хартии од вредност	21
Табела 10: Македонска берза - Извештај за тргување од 1.01 до 31.01.2001	23
 Програма на Министерството за финансии за 2001 година	25

СТАТИИ

Проф. д-р Михаил Петковски - Монетарната и фискалната политика на РМ	35
Д-р. Сем Вакнин - Сигурноста на нашите пари	38
М-р Зоран Ставрски и Наташа Јовановска - Реформа на девизниот систем во РМ	43
Драган Тилев - Спогодбата за стабилизација и асоцијација (Создавање нова клима во односите помеѓу Република Македонија и Европската унија)	46
М-р Анита Ангеловска - Новини во трезорското работење	49
Горан Анчевски - Индиректни мерки за решавање на дефицитот во надворешно-трговската размена на РМ	52
Трајко Спасовски - Внатрешна ревизија во јавниот сектор на РМ	55
Ленче Тагасовска - Генеза на депонираното девизно штедење и начинот на неговото решавање во РМ	58
Митра Ангеловска - Промени во областа на игрите на среќа и забавните игри	62
Татјана Трајковска - Враќање на довербата на граѓаните во банките - поттик за штедењето	63
 ОТЧЕТ за извршување на Програмата на Министерството за финансии за 2000 година	67
Реформа на платниот систем во РМ	75

Почитувани,

Како одминува времето се повеќе ја забораваме 2000 година и ја оставаме зад нас. Дури и оние проекти кои ја поминаа владината процедура кон крајот на 2000 година а парламентарната завршица ја имаме во јануари, февруари или март, се помалку не преокупираат. Такви се на пример, Законот за електронски облик и потпис, Законот за девизно работење, Законот за акцизи, Законот за платен промет и Законот за трансформација на централната кука за платен промет. Сите се втор пат овие денови во парламентот и треба набрзо да станат ефективни. Уште повеќе, зад нас се групата даночни закони кои прифатени во јануари од парламентот ја заокружија даночната реформа во Македонија во 2000 година, а заедно со намалувањето на царинските тарифи преставуваат вистинска релаксација за реалната економија.

Сега нашето внимание е целосно свртено кон нашата Програма за работа за 2001 година. Сега веќе сите во Министерството за финансии се концентрирани на новите активности и новите рокови. Програмата за 2001 година која можете да ја прочитате на страниците на овој билтен и која неодамна беше објавена во медиумите, изгледа уште поамбициозна од претходната. Тоа придонесува да се почувствува истата онаа атмосфера на брзина, динамика и бркање на рокови како минатата година во истиот период.

Она што преставува посебен предизвик оваа година е **пазарот на капитал и македонската берза**. Иако во 2000 година македонската берза оствари пет пати поголем обрт од претходната година, и кумулативно поголем обрт од сите претходни 4 години на нејзино постоење, сепак на ова поле постојат огромни можности за развој и напредок. Тие не се неограничени, затоа што земјата е мала, економијата не многу развиена, а регионот нестабилен, но сепак чувствувам дека во 2001 година можеме многу да подобриме, па оваа година и следната особено, да имаме драматично подобра слика на ова поле. Се поголемиот број странски инвестиции дополнително го детерминираат натамошниот прогрес.

Со донесувањето на комплетно новиот Закон за хартии од вредност минатата година и со Законот за инвестициони фондови ја започнавме надградбата и подобрувањето на регулативата во бизнисот на пазарот на капитал.

Она што подоцна го направивме беше воведувањето на електронски начин на тргување што очекуваме да ја зголеми ефикасноста и брзината на тргувањата, со истовремено овозможување подобри услуги на клиентите. Долгите подготовки за воведувањето на новиот систем на тргување за кој донираше словенечката влада, конечно ќе се имплементираат на денот на петгодишнината на македонската берза- 28.03.2001. Новиот систем е идентичен на оној кој е користен од Љубљанската берза.

Најважниот момент во подобрувањето на амбиентот на македонскиот пазар на капитал е основањето на централниот депозитар за хартии од вредност. Несфатливо е зошто толку се чекаше на претходните два проекти, но сепак дури и со едно вакво задоцнување очекуваме брзи подобрувања. Централниот депозитар не само што ќе спречи понатамошни грешки, пропусти, неправилности, неефикасности, бавност и слично, туку ќе преставува вистинска револуција во правата на малцинските акционери на компаниите. Не беше редок случај менаџерите на компаниите да прават злоупотреби на акционерските книги на штета на малцинските акционери. Сега, овие вистински кралови, ја губат нивната (невообичаена за други земји) моќ во нивните мали кралства. Комисијата за хартии од вредност ќе има помалку работа, а акционерите помалку проблеми, учени и притисоци. Од почетокот на јуни оваа година сите акционерски друштва ќе мораат своите акционерски книги, по сила на закон да ги пренесат на управување во централниот депозитар за хартии од вредност. Рокот да го направат ова е до крајот на оваа година. Со ова се анулира еден од главните мотиви за избегнување на котација на

Г-дин Никола
ГРУЕВСКИ

Министер за финансии

берза на македонските компании. Иако не очекува напорна работа до успешната реализација на овој план и многу нови битки и проблеми со гореспоменатите "екселенции", јас однапред сум уверен дека не само што ќе успееме, туку тоа ќе биде еден од поефикасните централни регистри во централна и источна Европа и пошироко.

Со неодамнешните измени на даночните закони, овозможивме извонреден дополнителен стимул за котирање на берза. Сега, ако некоја компанија се котира на официјалниот пазар на берзата, таа во првите три години е за цели 50 проценти ослободена од данокот на добивка. Истовремено со овие измени сите трансакции со акции и обврзници ги ослободивме од било каков данок, па така ако некој заработи тргувајќи на берза, за неговиот профит не плаќа данок на државата.

Со измените на Законот за хартии од вредност, Берзата од непрофитабилно преоѓа во профитабилно акционерско друштво, од отворен тип, кое што доколку така оценат сегашните или некои идни негови акционери, може и самото да се котира на берзата. Сега веќе секој може да купува акции од акционерското друштво "Македонска берза за долгорочни хартии од вредност" (не како досега само банки, штедилници и осигурителни друштва), со тоа што тој мора да ги прифати правилата и условите за работа на оваа друштво, кои се специфични, и кои се регулирани со Законот за хартии од вредност, и спроведувани и контролирани од Комисијата за хартии од вредност на Р. Македонија. Оваа новина очекуваме да даде нов импулс на креативност, нови и подобри услуги и поголема динамика на самата берза, која ќе доживее трансформација најмалку во филозофијата на нејзиното работење.

Од почетокот на следната година како членки на берзата ќе може да се вклучат и банките, освен (како досега) брокерските куќи. Сепак, периодот во кој со оваа дејност можеа да се занимаваат само брокерски куќи даде позитивен ефект, при што оваа професија се издиференцира и доби сопствена позиција која засекогаш ќе остане. Новата промена само ќе ја заостри конкуренцијата која, како и да е, носи квалитет.

Со новиот Закон за хартии од вредност се зголеми и капиталот на брокерските куќи, и прифаќајќи го највисокиот минимум поголемиот дел од брокерските куќи си овозможиле не само право, туку и капитал за тргување, не само за име и сметка на клиентите, туку и во своје име и за своја сметка.

Издавањето на државни обврзници е работа која навистина не можам да си објаснам зошто не се случила многу порано, особено заради фактот што овој тип на обврзници (издадени за т.н. замрзнати девизни влогови од периодот на распаѓање на поранешната Југославија) се проблем кој ги преокупираше многумина пред моето доаѓање на функцијата министер за финансии.

Обврзниците дадоа голема раздвиженост и нови моменти и можности на пазарот на капитал. Тие допрва ќе станат интересни. Тие значително го зголемија прометот на берзата и ќе бидат предмет на постојани трансакции во оваа и идните години. Посебно е интересно што со овие обврзници може да се купува државен имот во земјата, како акции на неприватизирани компании, и многу други работи опишани во специјално направениот Закон за овие обврзници. Се размислува за издавање и на други обврзници, но се уште тоа е во почетна фаза на размислување.

И покрај се, се уште не е завршена главната трансформација во мозоците на луѓето на кои поранешната социјалистичка држава цели педесет години им држеше лекции за тоа дека берзата е работа на расипаните и трули капиталисти. Од таа причина, Комисијата за хартии од вредност одлучи да започне медиумска кампања за едукација како на малите акционери, така и на сите граѓани околу можностите и предностите за работа и заработување преку берза. Кампањата штотуку почна, и таа ќе трае најмалку 4 месеци. Кампањата предвидува неколку телевизиски и радио спотови, билборди со повеќе различни пораки, секојдневни текстови на платен простор во дневните весници со различна содржина, пред се едукативна, т.н. роуд шоу, што ќе преставува патување на караван од експерти, теоретичари и практичари за берза и хартии од вредност низ поголем број од градовите на земјата каде директно преку повеќе семинари, советувања и други директни средби со граѓаните ќе се објаснува се што не е јасно за берзата, хартиите од вредност и правата на акционерите. Кампањата предвидува и секоја недела триесетминутна емисија во живо на една од најгледаните национални телевизии, отворена инфо линија на Комисијата за хартии од вредност за советувања на граѓаните и компаниите, веб страница со различни содржини и други значајни акции. Ние веруваме дека после ова, значајно ќе се промени свеста и знаењето на граѓаните и фирмите во земјата за овој бизнис. Патем, Комисијата за хартии од вредност донесе одлука да финансира преводи на десетина понови и современи книги од оваа област во повеќе илјади примероци кои ќе им служат на повеќе генерации во иднина.

Ова е период кога веќе неколку значајни македонски компании се подготвуваат за котација на официјалниот пазар на берзата. Прв е македонскиот Телеком кој не само што набрзо ќе оди на котација, туку владата одлучи преку берзата да продаде 10 проценти од своите акции во оваа компанија контролирана од конзорциумот предводен од унгарскиот МАТАВ, кој пак е контролиран од германскиот Дојче телеком. Покрај ова, Владата одлучи овие акции да може да се купат и со гореспомнатите обврзници кои пак на пазарот се продаваат со дисконт помеѓу 25 и 30 проценти, во овој период.

Покрај Телекомот, и најголемиот фармацевтски производител во Македонија компанијата Алкалоид од Скопје се подготвува за котација, а веднаш по нив следуваат неколку други компании. Во момент кога се уште нема барем 50 до 100 компании на листингот на официјалниот пазар на берзата, се чини дека диференцирањето на два официјални пазари не е многу потребно, и одењето на еден официјален пазар веројатно би ја направил

првичната конкуренција поинтересна и поедноставна (доколку се земат како услов сегашните услови за котација на вториот официјален пазар).

И покрај се, во услови на се поголема глобализација малите берзи немаат голема иднина. Затоа, по долги не многу успешни мултилатерални разговори за интеграција на берзите во регионот водени помеѓу самите берзи, Комисијата за хартии од вредност иницираше да се оди на билатерални поврзувања на македонската берза, на кои што подоцна очекуваме да се надополнат други берзи и целиот проект да добие мултилатерална регионална димензија. Тргувајќи од компатибилноста, традицијата на пазарот, географската оддалеченост, волјата за соработка во минатото и сега и подготвеноста за брзи активности за интеграција, оценивме дека Љубљанската берза треба да биде првата со која започнуваме преговори за интеграција. Првите контакти се воспоставиле и волјата на двете страни постои. Кон средината на март започнува работата на мешовитата експертска група за интеграција. Нашиот амбициозен план е проектот да биде заокружен на почетокот на следната година. Досега неколку берзи во светот се обидуваат да го направат ова. Две американски и две европски (лондонската и франкфуртската) беа најгласни во нивните намери. Но, по се изгледа скандинавските земји Норвешка, Данска и Шведска ќе бидат првите реализатори на овој нов концепт кој доаѓа како резултат на брзата глобализација, во која окрупнувањето е неминовност.

И покрај тоа што минатата година извршивме голем напредок во законската легислатива во земјата, сепак спојувањето со Љубљанската берза ќе не забрза во донесувањето на некои акти кои се уште недостасуваат или треба да бидат подобрени, како што е Законот за превземање на компании и неколку други акти за кои ние сме подготвени многу брзо да ги реализираме. Ние веќе извршивме прилагодувања во Законот за девизно работење и Законот за хартии од вредност кое би овозможило непречено тргување во услови кога македонската берза би била интегрирана со друга странска берза. Нашата цел, е понатаму да приклучиме и други регионални берзи во оваа интеграција, како Атинската, Софиската, Загребската, Белградската и други. Порано или подоцна ова е неминовност и ова ќе се случи.

Пазарот на капитал е барометар на секоја економија, можност да се штеди, можност да се инвестира, можност да се заработи, и можност да се позајмат средства. Неговата маргинализираност е сопирачка за развојот на секоја економија. Слаба и неликвидна берза не може да биде сериозен конкурент на банките, ниту атрактивна за странските инвеститори. Таа ја стеснува рамката.

Ние сме свесни дека не можеме преку ноќ да го надополниме она што 50 години го пропуштивме, период во кој западните берзи и бизнисот со хартии од вредност завземаат неверојатни димензии, а државите од западот се развиваат постојано. Но, сега е потребно да брзаме. Да ги превземеме сите успешни модели, да учиме и постојано да напредуваме. Не треба да измислуваме "топла вода". Се што се покажало како успешно треба да се прифати, и имплементира. Нема време за одмор и долги размислувања. Ако се ова што споменах и уште многу што не споменах, а што ќе биде превземено, биде успешно реализирано во следните 12 месеци, веќе следната година е можно да ја доживееме онаа пресвртница што ја посакуваме, која иако ќе биде лимитирана пред се заради нискиот животен стандард, малиот пазар и многуте други проблеми својствени за една земја во транзиција и развој, сепак ќе биде многу забележителна.

Скопје, 25.02.2001 год.

ОСНОВНИ МАКРОЕКОНОМСКИ ИНДИКАТОРИ

годишни податоци за Република Македонија

		1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Реален БДП	%	-9.1	-1.8	-1.2	0.8	1.5	2.9	2.7	5.1*
Инфлација (просек)	%	349.8	121.8	15.9	3	4.4	0.8	-1.1	5.8
Инфлација (крај на период)	%	229.6	55.4	9.2	0.2	4.5	-1	2.3	6.1
Буџетско салдо (централен буџет и фондови)	% БДП	-13.4	-2.9	-1.2	-0.5	-0.4	-1.8	-0.1	3.5
Девизен курс, просек	ДЕН/1УСД	23.6	43.2	38	40	49.8	54.5	56.9	65.9
Девизен курс, крај на период	ДЕН/1УСД	44.6	40.6	38	41.4	55.4	51.8	60.3	65.3
Извоз (F.O.B.)	УСД млд.	1.06	1.08	1.2	1.15	1.2	1.32	1.2	1.32*
Увоз (F.O.B.)	УСД млд.	1.01	1.27	1.42	1.46	1.59	1.71	1.61	2.06*
Трговски биланс	УСД млд.	0.05	-0.19	-0.22	-0.31	-0.39	-0.39	-0.41	-0.74*
Биланс на тековна сметка (со грантови)	УСД млд.	0.02	-0.16	-0.22	-0.28	-0.27	-0.29	-0.14	-0.21*
како % од БДП	%	0.6	-4.7	-5.0	-6.5	-7.4	-8.1	-4.1	-6.5*
Девизни резерви	УСД млд.	0.12	0.16	0.27	0.27	0.28	0.34	0.46	0.71
Покривање на увозот (резерви/увоз)	месеци	1.4	1.6	2.3	2.2	2.1	2.3	3.1	3.5*
Надворешен долг	УСД млд.	n.a.	n.a.	1.43	1.17	1.13	1.45	1.44	1.43*
како % од БДП	%	n.a.	n.a.	32.3	26.6	30.5	41.5	43.4	44.9*

* Претходни податоци

Извор: Државен завод за статистика, Министерство за финансии на Република Македонија и Народна банка на Република Македонија.

ФУНКЦИОНАЛНА КЛАСИФИКАЦИЈА НА ВЛАДИНИТЕ РАСХОДИ

Функционалната анализа на централната државна власт овозможува согледување на структурните сегменти на јавната потрошувачка според нивната функција, споредба со другите земји во транзиција и откривање на можностите за рационализација. Изготвена според меѓународните стандарди, функционалната класификација на Буџетот на централната државна власт за 2001 година покажува дека најголемиот дел од буџетските расходи е наменет за општите јавни услуги (25%) и социјалната заштита и социјалната сигурност (24%). Значајна концентрација на расходите на централниот буџет се забележува и во образовната сфера (13%), што секако е позитивен индикатор. Важно е да се одбележи и тоа дека учеството на расходите за јавен ред и безбедност (9%) и работите во врска со одбраната (8%) е во согласност со општиот тренд во развиените земји и повеќето земји во транзиција. За трансакциите во врска со јавниот долг кои не се класифицираат по функции, според Буџетот на Република Македонија за 2001 година ќе се издвојат 9% од вкупните расходи.

Функционална класификација на владините расходи
(според Буџетот на централна државна власт за 2001 година)

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД

Извор: Државен завод за статистика

* Претходни податоци

- во мил. САД долари

	1995	1996	1997	1998	1999	2000 ²⁾
Бруто домашен производ¹⁾	3,351	3,390	3,439	3,540	3,633	3,290

Извор: Државен завод за статистика

- во САД долари

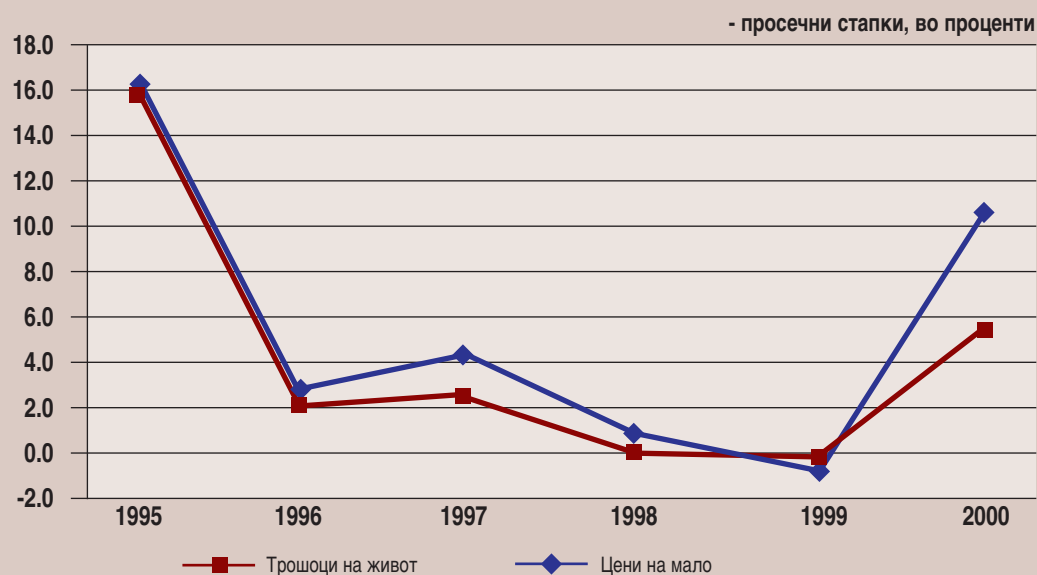
	1995	1996	1997	1998	1999	2000 ²⁾
Бруто домашен производ по жител¹⁾	1,705	1,709	1,722	1,763	1,796	1,885

Извор: Државен завод за статистика

1) Пресметани по ПАРЕ методологија на ООН со која се врши конверзија со курс приспособен кон движењата на цените во националната економија. При тоа, како базен е земен курсот на САД\$ во однос на денарот во 1994 година и е извршена индексација со дефлаторот за секоја наредна година.

2) Проценка.

ЦЕНИ

- просечни стапки, во проценти

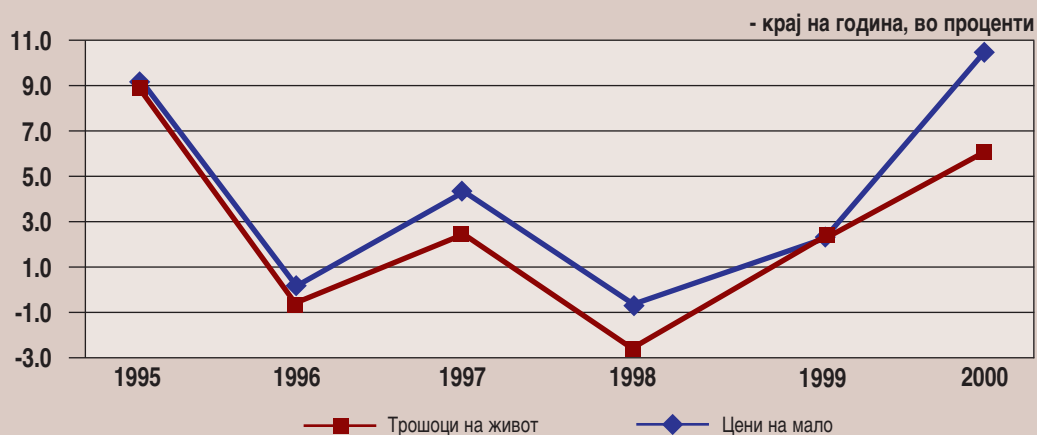
	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Трошоци на живот	15.7	2.3	2.6	-0.1	-0.7	5.8
Цени на мало	15.9	3.0	4.4	0.8	-1.1	10.6

Извор: Државен завод за статистика

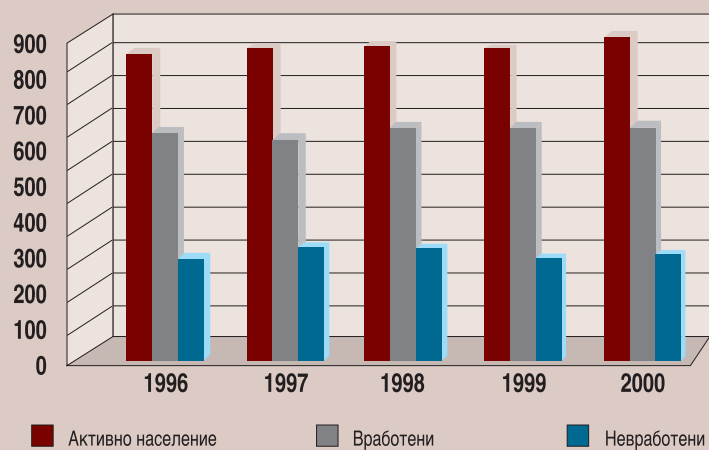
- крај на година, во проценти

	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Трошоци на живот	8.8	-0.7	2.7	-2.4	2.4	6.1
Цени на мало	9.2	0.2	4.5	-1.0	2.3	10.8

ЦЕНИ

Извор: Државен завод за статистика

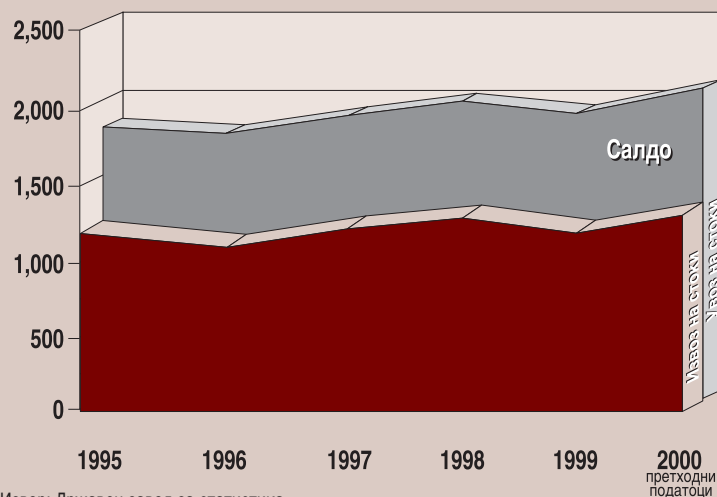
РАБОТНА СИЛА
(според Анкетата на работната сила)

Извор: Државен завод за статистика

	- во илјади лица				
	1996	1997	1998	1999	2000*
Активно население	789.1	800.5	823.8	806.7	802.6
Вработени	537.6	512.3	539.8	545.2	545.1
Невработени	251.5	288.2	284.1	261.4	257.5

* Дефинитивни податоци

НАДВОРЕШНО - ТРГОВСКА РАЗМЕНА

Извор: Државен завод за статистика

	- во мил. САД долари					
	1995	1996	1997	1998	1999	2000 ¹⁾
Извоз на стоки	1,204	1,148	1,237	1,311	1,192	1,319
Увоз на стоки	1,719	1,627	1,779	1,915	1,796	2,085
Салдо	-715	-634	-686	-777	-671	-766

1) Претходни податоци

ИНДУСТРИСКО ПРОИЗВОДСТВО

Производството во индустријата во јануари 2001 година споредено со претходниот месец е намалено за 24,5%, што најмногу се должи на намаленото производство на стоки за широка потрошувачка (-38,9%). Истовремено, остварен е пад и кај другите две компоненти: производство на средства за работа (-17%) и производство на материјал за репродукција (-13,3%).

Во однос на јануари 2000 година, индустриското производство во јануари оваа година оствари пораст од 0,4% пред се како резултат на порастот на производството на средствата за работа за 51,4%.

Притоа, во јануари 2001 година, од вкупно застапените 32 индустриски гранки, во 20 гранки индустриското производство е повисоко во однос на истиот месец од претходната година, додека 12 гранки бележат негативни производствени резултати. Особено за одбележување се позитивните резултати остварени во следните индустриски гранки: производство на јаглен, производство на руди од обоени метали, производство на обоени метали, преработка на неметални минерали, металопреработувачка дејност, производство на градежен материјал, производство и преработка на хартија, производство и преработка на тутун.

Индустриското производство во Република Македонија во јануари 2001 година во однос на просечното производство од 2000 година е помало за 16,4%.

ЦЕНИ

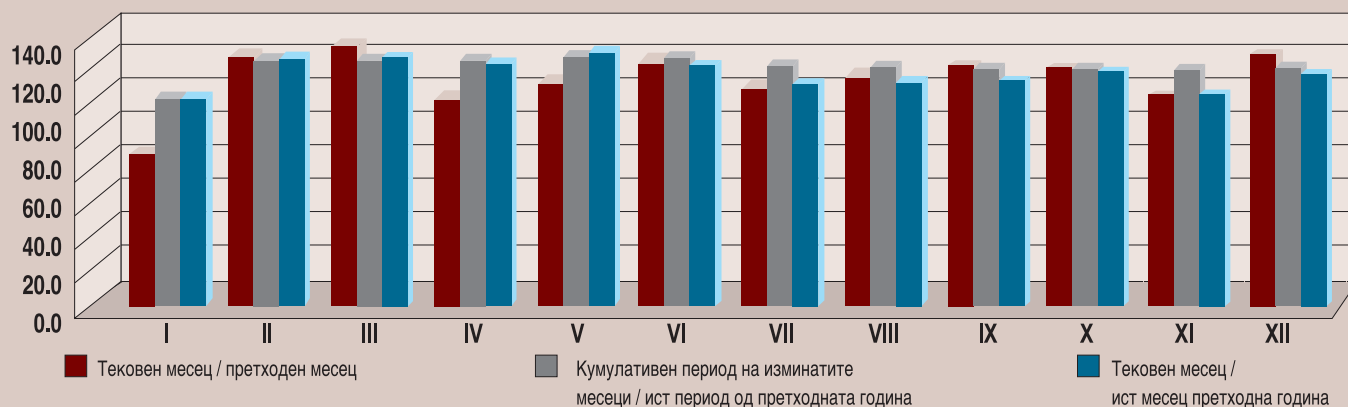
Трошоците на живот во јануари 2001 година бележат намалување од 0,3% во однос на претходниот месец. Ваквото намалување пред се се должи на намалувањето на трошоците за “сообраќајни средства и услуги” за 1,2%, “греење и осветлување” за 0,6%, “стоки” за 0,6%, “исхрана” и “облека и обувки” за 0,4%. Истовремено, пораст на трошоците е забележан во следните групи на потрошувачка: услуги за 1,3%, култура и разонода за 0,6% и домување за 0,5%. На ниво од претходниот месец остана индексот на групата “тутун и пијалоци”.

Во однос на јануари минатата година, индексот на трошоците на живот во јануари оваа година покажува зголемување од 4,1%, што главно е резултат на зголемувањето на трошоците за сообраќајни средства и услуги (23,3%), услуги (16%) и стан (станарина, вода и услуги) (14,4%). Според тоа, евидентен е тренд на намалување на инфлацијата мерена според индексот на трошоци на живот, која од декемвриското ниво од 6,1% во јануари се намали за 2 процентни поени.

Цените на мало во текот на јануари остварија намалување од 0,5% во однос на претходниот месец, најмногу како последица на пад на цените на мало во групите: “непрехранбени индустриски производи” од 1,6% (поради пониските цени на нафтените деривати за 6,4%), “индустриски производи” од 1,2% и “стоки” од 1,2%. Пораст на цените на мало во однос на претходниот месец е забележан кај “услугите” (0,9%) и тоа поради повисоките цени на угостителските услуги за

ИНДУСТРИСКО ПРОИЗВОДСТВО

Индустриско производство	2000 година - индекси											
	I/2000	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Тековен месец / претходен месец	76.4	112.9	119.0	87.5	96.6	109.3	92.3	99.2	109.4	106.5	90.2	111.2
Кумулативен период на изминатите месеци / ист период од претходната година	107.9	110.0	110.3	110.0	111.0	110.6	108.4	106.4	105.3	105.2	103.6	103.5
Тековен месец / ист месец претходна година	107.9	112.2	110.7	109.0	115.6	109.0	96.4	93.2	98.2	104.8	90.0	101.4

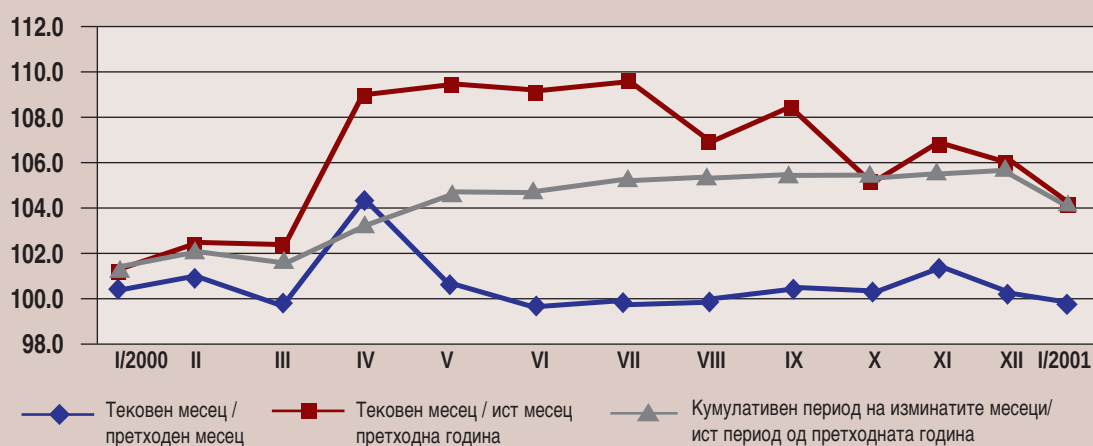

2,0%, услугите за образование и култура за 0,9%, за наетчиските и личните услуги за 0,5% и комуналните услуги за 0,3%. Минимално намалување на индексот на цените на мало од 0,1% во однос на претходниот месец е забележано во групата “пијалоци”.

Вкупниот индекс на цените на мало во јануари 2001 година во однос на истиот месец од претходната година е повисок за 8,0%, што е за 2,8 процентни поени пониско во однос на декември 2000 година.

ТРОШОЦИ НА ЖИВОТ

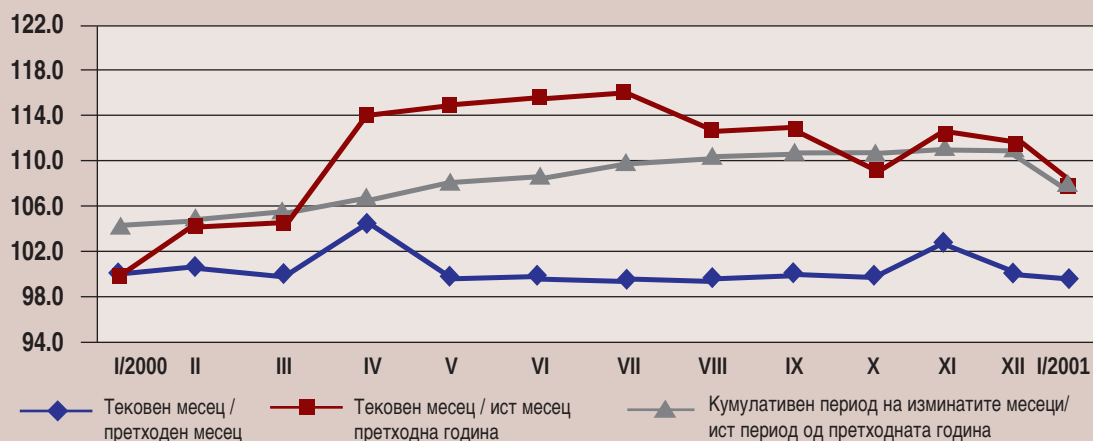
Трошоци на живот	2000 година - индекси												I/2001
	I/2000	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Тековен месец / претходен месец	100.3	100.9	99.2	104.1	100.4	98.8	99.2	99.7	100.8	100.5	101.7	100.4	99.7
Тековен месец / ист месец претходна година	101.7	102.2	101.6	108.9	109.5	108.8	109.1	106.9	108.1	105.3	106.8	106.1	104.1
Кумулативен период на изминатите месеци / ист период од претходната година	101.7	102.0	101.8	103.4	104.5	104.8	105.3	105.4	105.6	105.6	105.7	105.8	104.1

Извор: Државен завод за статистика

ЦЕНИ НА МАЛО

Цени на мало	2000 година - индекси												I/2001
	I/2000	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Тековен месец / претходен месец	100.4	101.1	100.4	104.8	100.2	100.3	99.7	99.8	100.5	100.3	102.7	100.3	99.5
Тековен месец / ист месец претходна година	100.3	104.4	104.9	114.0	114.3	115.1	115.7	113.3	113.5	109.6	112.6	110.8	108.0
Кумулативен период на изминатите месеци / ист период од претходната година	103.3	103.9	104.2	106.5	108.0	108.8	109.7	110.1	110.4	110.3	110.6	110.6	108.0

Извор: Државен завод за статистика

НАДВОРЕШНО-ТРГОВСКА РАЗМЕНА

Во текот на декември 2000 година, извозот на стоки од Република Македонија изнесуваше 115,6 милиони долари, што е 10,0% повеќе во однос на претходниот месец. Истовремено, во декември се увезени стоки во износ од 188,4 милиони долари, односно 4,9% повеќе споредено со ноември истата година. Салдото на надворешно-трговската размена во декември е негативно и изнесува 72,8 милиони долари.

Обемот на стоковната размена на Република Македонија со странство кумулативно во периодот јануари-декември 2000 година изнесува 3.403,7 милиони долари и е за 14,7% поголем во однос на истиот период од претходната година, при што извозот учествува со 38,8%, а увозот со 61,2%. Стапката на покриеност на увозот со извоз во 2000 година изнесува 63,3%, а салдото на размената е негативно и изнесува 765,7 милиони долари. Зголемувањето на дефицитот во надворешно-трговската размена во однос на претходната година е последица на еднократниот ефект од воведувањето на ДДВ во март 2000 година.

Извозот на стоки во периодот јануари-декември 2000 година достигна 1.319,0 милиони долари, што е за 10,7% повеќе во однос на истиот период 1999 година. Во истиот период реализиран е увоз на стоки во вредност од 2.084,7 милиони долари, односно за 17,4% повеќе споредено со истиот период претходната година.

Во поглед на економската намена на стоките, на страната на извозот во 2000 година доминира извозот на производи за репродукција со 718,0 милиони долари, односно 54,4% од вкупниот извоз а извозот на стоките за широка потрошувачка достигна 564 милиони денари (42,8%). Состојбите на страната на увозот се поповолни, бидејќи се зголемува учеството на увозот во производи

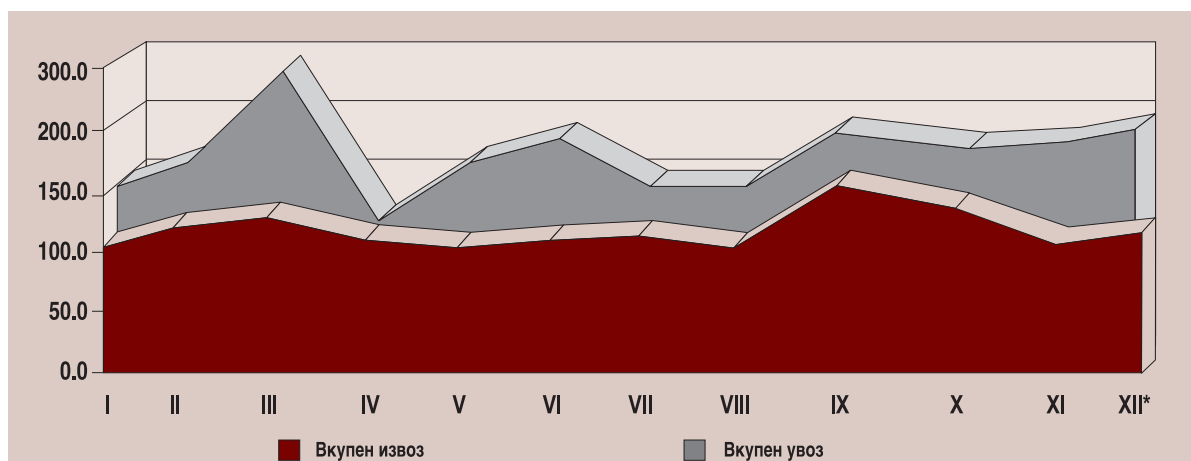
за репродукција (67,7%) за сметка на увозот на стоки за широка потрошувачка (19,5%).

Набљудувано според производи, во текот на 2000 година најголеми приливи се остварени од извоз на топло валани производи од железо (67,8 милиони долари), нелегиран цинк (65,1 милиони долари) и машки памучни кошули (54,8 милиони долари). На страната на увозот доминираат нафтата и нафтените деривати (169,0 милиони долари) и моторните возила (78,1 милиони долари).

Во поглед на насоченоста на надворешно-трговската размена на Република Македонија, во 2000 година продолжи доминацијата на групацијата на развиени земји, и тоа со учество од 59,9% кај извозот и 48,2% кај увозот. Притоа, најголем дел од извозот на македонски стоки се остварува во земјите членки на ЕУ (42,6%), а на републиките од поранешна СФРЈ отпаѓаат 32,6%. Истовремено, доминира увозот на стоки од земјите членки на ЕУ (38,1%), по што следуваат земјите од Централна и Источна Европа (27,9%) и републиките од поранешна СФРЈ (19,0%).

Набљудувано по поодделни земји, по долгогодишна доминација на СР Германија како најзначаен трговски партнер на Република Македонија, во 2000 година првото место го зазема СР Југославија со учество од 15,4% во вкупната размена (25,3% во извозот и 9,1% во увозот). Потоа следува СР Германија со 14,9% (19,4% кај извозот и 12,1% кај увозот). Како резултат на интензивирзаната стоковна размена помеѓу Република Македонија и Грција во 2000 година, оваа земја стана трет трговски партнер на Република Македонија, со учество од 8,3%. Потоа следуваат САД (7,3%), Украина (6,1%), Русија (5,9%), Италија (5,8%), Словенија (5,0%) итн.

2000 година												Вкупно	
- во мил. САД долари													
Надворешно - трговска размена	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII*	Вкупно
Вкупен извоз	89.7	114.9	125.2	104.0	99.4	113.2	114.9	105.9	123.4	106.5	105.0	115.6	1,319.0
Вкупен увоз	132.2	172.9	300.8	127.2	166.4	186.4	143.9	151.3	172.7	159.2	177.0	188.4	2,084.7
Салдо	-42.4	-58.1	-175.5	-23.2	-67.0	-73.3	-29.0	-45.5	-49.4	-52.8	-72.0	-72.8	-765.7

Извор: Државен завод за статистика

* Претходни податоци

НАДВОРЕШЕН ДОЛГ

Надворешниот долг на Република Македонија врз основа на долгорочни и среднорочни кредити во текот на 2000 година оствари намалување од 10,9 милиони долари во однос на состојбата на крајот на 1999 година, достигнувајќи на тој начин ниво од 1.427,6 милиони долари.

Стапката на задолженост изразена преку учеството на надворешниот долг во БДП за 2000 година достигна 44,9%, што е за 1,5 процентни поени повисоко од 1999, а за 3,4 процентни поени над 1998 година. Единствена причина за прикажаното зголемување на степенот на задолженост е намалувањето на доларската вредност на БДП, заради високата апресијација на доларот во однос на денарот (за 16% во однос на 1999, односно за 21% во однос на 1998). Имено, изразено по тековен курс, БДП на Република Македонија за 2000 година изнесува 3.290 милиони долари, додека по константен курс од 1998 година, БДП за 2000 година достигнува 3.978 милиони САД долари. Според тоа, доколку БДП за 2000 се изрази по вредноста на денарот во однос на доларот за 1998 (значи по константен курс на денарот во однос на доларот), стапката на задолженост во 2000 изнесува 37,2%, што е реално имајќи го предвид високиот номинален и реален пораст на БДП во 2000 при задржување на речиси непроменето ниво на надворешниот долг.

Од вкупниот износ на надворешниот долг по среднорочни и долгорочни кредити, 1.055,08 милиони долари претставуваат обврски на Владата на Република Македонија, 171,17 милиони долари обврски на јавните претпријатија, 81,57 милиони долари обврски на Народна банка на Република Македонија, 75,59 милиони долари обврски на претпријатијата од Република Македонија и 44,19 милиони долари обврски на овластените банки. Најголем дел од долгот отпаѓа на Мултилатералните кредитори - 708,9 милиони долари, долгот спрема Билатералните кредитори изнесува 316,3 милиони долари, кон Лондонскиот клуб на кредитори 252,7 милиони долари и 149,7 милиони долари е долг кон останатите приватни кредитори.

Во однос на мултилатералните кредитори во 2000, долгот е намален за 4,8 милиони долари споредено со состојбата на крајот од 1999 година. Кај билатералните кредитори остварено е намалување на долгот од 0,8 милиони долари. При тоа значајно е што од септември минатата година Република Македонија започна со редовно сервисирање на доспеаните обврски кон земјите од Парискиот клуб на кредитори, при што во текот на 2000 исплатени се обврски спрема Парискиот клуб во вкупен износ од 18,4 милиони долари.

СОСТОЈБА НА НАДВОРЕШНИОТ ДОЛГ

(по користени среднорочни и долгорочни кредити)

Во милиони САД долари	31.12.	31.12.	31.12.	31.12.	План на отплата во 2001 година		
	1997	1998	1999	2000 ¹⁾	главнина	камата	вкупно
	1	2	3	4	5	6	7
1. ОФИЦИЈАЛНИ КРЕДИТОРИ	870.1	1004.2	1030.8	1025.2	85.7	40.6	126.3
1.1. Мултилатерални кредитори	520.7	683.7	713.7	708.9	57.6	26.1	83.6
1.1.1 IMF	99.4	114.2	113.2	81.6	7.8	2.1	9.9
1.1.2 IBRD	92.0	114.8	116.8	116.5	4.1	6.9	11.0
1.1.3 IFC	1.5	55.5	56.9	57.1	19.9	4.8	24.7
1.1.4 IDA	145.4	179.1	221.9	245.7	0.0	1.9	1.9
1.1.5 EIB	36.8	54.3	68.3	67.4	2.9	3.5	6.3
1.1.6 EUROFIMA	24.8	21.9	17.1	16.7	4.3	0.7	5.0
1.1.7 Фонд за социјален развој	5.4	4.8	4.6	7.0	1.0	0.3	1.3
1.1.8 EBRD	87.8	90.1	72.3	76.6	17.5	4.1	21.7
1.1.9 Европска Унија	27.6	48.1	40.8	37.2	0.0	1.9	1.9
1.1.10 IFAD	0.0	0.8	1.7	3.1	0.0	0.0	0.0
1.2. Билатерални кредитори	349.4	320.5	317.1	316.3	28.2	14.5	42.7
1.2.1 Репрограмиран долг	289.4	280.1	265.3	252.5	22.9	12.5	35.4
1.2.2 Нерепрограмиран долг	40.5	32.5	14.3	12.0	1.2	0.1	1.3
1.2.3 Новозаклучени кредити	19.4	7.9	37.5	51.8	4.1	1.9	6.0
2. ПРИВАТНИ КРЕДИТОРИ	261.0	394.4	407.7	402.4	34.6	28.9	63.4
2.1. Лондонски клуб "NFA" од 1997	234.1	243.1	250.2	252.7	0.0	20.3	20.3
2.2. Останати	27.0	151.3	157.5	149.7	34.6	8.6	43.1
2.2.1 Претпријатија (комерцијални кредити)	16.0	26.7	25.9	30.9	7.7	2.0	9.7
2.2.2 Банки (финансиски и стоковни кредити)	10.9	121.5	131.6	118.8	26.9	6.6	33.5
ВКУПНО (1+2)	1131.1	1398.6	1438.5	1427.6	120.3	69.5	189.7

1) Претходни податоци

Извор: Квартални билтени на НБРМ и интерни податоци на Министерството за финансии.

БУЏЕТСКИ ПРИХОДИ

Приходите на централниот буџет во првиот месец од 2001 година изнесуваа 9.827 милиони денари и беа за 2,5 пати повисоки во однос на истиот месец минатата година. Високиот износ пред сè, се должи на пренесениот буџетски суфицит од претходната година во износ од 5.408 милиони денари, односно 55% од вкупните јануарски приходи. Истовремено, изворните приходи на Буџетот беа остварени во висина од 4.419 милиони денари.

Порастот се должи на повисоката наплата на даночните приходи, кои во разгледуваниот период изнесуваа 4.261 милиони денари. Набљудувано по одделни категории даноци, наплатата на приходи од персоналниот данок на доход во јануари 2001 година беше во висина од 715 милиони денари, што претставува пораст од 28% во однос на истиот месец претходната година. Тоа е главно резултат на поредовната исплата на плати, но и на зајакнатата контрола од страна на даночната администрација. Инаку, зголеменото ниво на економска активност, верифицирано преку минатогодишниот пораст на бруто домашниот производ од 5,1%, продолжува и натаму да претставува генератор на повисоки приходи од данокот на добивка. Имено, како резултат на попрофитабилното работење на економските субјекти, но и на зголемената контрола, ажурноста на даночната администрација, наплатата на заостанатите неизмирени обврски, извршената наплата по основ на издадени решенија од Управата за јавни приходи, евидентиран е пораст на приходите по основ на овој данок од 39% во однос на јануари минатата година.

Приходите од даноците на домашната потрошувачка, кои се најзначајна компонента на даночните при-

ходи, во првиот месец од оваа година изнесуваа 2.900 милиони денари, односно 68% од вкупните даночни приходи. Во рамките на оваа категорија даноци, доминантно учество имаа приходите од данокот на додадена вредност (2.240 милиони денари) и акцизите (647 милиони денари). Вредно е да се одбележи дека доколку се направи споредба со минатите години, кога во сила беше данокот на промет на производи и услуги, приходите од ДДВ се значително зголемени. Меѓутоа, тоа не е резултат на зголеменото даночно оптоварување на даночните обврзници, туку на карактеристиките на овој данок, како неутрален, сеопфатен и добар полицаец за избегнување на даночната евазија.

Наплатата на царините и другите увозни давачки во разгледуваниот период беше во висина од 424 милиони денари, што претставува намалување од 17% во однос на истиот месец претходната година. Основната причина за ова намалување е снижената пондерирана царинска стапка, која е резултат на високиот степен на либерализација на надворешната трговија во Република Македонија, односно на ефектите од склучените договори за слободна трговија.

Инаку, во разгледуваниот период неданочните приходи изнесуваа 158 милиони денари, односно 14% помалку во однос на истиот месец претходната година, што во основа се должи на намалените приходи од продажба на капитални средства и од таксите и надоместоците.

Во првиот месец од 2001 година не е евидентирано дополнително задолжување кај меѓународните финансиски институции.

ПРИХОДИ НА БУЏЕТОТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА (за периодот јануари 2000 - јануари 2001 година)

(во милиони денари)

Вид на приходи	Остварени приходи по месеци												Остварено во јануари-декември 2000 година	1
	Јануари 2000 година	Февруари 2000 година	Март 2000 година	Април 2000 година	Мај 2000 година	Јуни 2000 година	Јули 2000 година	Август 2000 година	Септември 2000 година	Октомври 2000 година	Ноември 2000 година	Декември 2000 година	Јануари 2001 година	
БИЛАНС НА ПРИХОДИТЕ	3,837	3,821	5,268	5,603	6,333	5,389	4,615	5,238	4,186	5,918	6,312	6,575	9,827	
ИЗВОРНИ ПРИХОДИ	3,120	3,590	4,951	4,511	4,830	5,341	4,555	5,238	4,176	5,906	6,123	4,419	4,419	
ДАНОЧНИ ПРИХОДИ	2,936	3,362	4,606	4,250	4,608	4,551	4,266	4,834	3,933	4,880	4,693	4,195	4,261	
Данок од доход, од добивка и од капитални добивки	711	1,162	1,452	1,091	993	1,122	1,057	1,252	1,073	1,087	1,156	1,429	926	
Персонален данок од доход	559	874	988	916	801	941	967	841	874	887	936	1,208	715	
Данок од добивка	152	288	464	175	192	181	90	411	199	200	220	222	211	
Домашни даноци на стоки и услуги	1,708	1,556	2,116	2,291	2,997	2,795	2,809	2,942	2,404	3,179	2,859	2,079	2,900	
Данок на промет и ДДВ (од 1.04.2000)	956	951	1,070	1,173	1,781	1,655	1,696	1,808	1,153	2,241	1,766	1,202	2,252	
Акцизи	12,281	605	1,046	1,118	1,216	1,140	1,113	1,133	1,251	937	1,092	877	647	
Данок од меѓународна трговија и трансакции (царини и давачки)	511	643	1,022	867	616	633	387	639	440	613	677	685	424	
Увозни давачки	408	518	842	667	469	498	304	507	318	466	507	537	338	
Други увозни давачки и такси	103	125	180	200	148	135	83	132	122	147	170	149	86	
Други даноци	63	1	16	1	1	1	13	1	16	1	1	1	0	
Други даноци кои не се класифицирани на друго место	63	1	16	1	1	1	13	1	16	1	1	1	0	
Даноци од специфични услуги	5	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	
Комунални даноци	5	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	
Такси за користење или дозволи за вршење на дејност	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10	
Дозволи за вршење дејност	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9	
Такса за моторни возила	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	
НЕДАНОЧНИ ПРИХОДИ	5,645	227	345	261	223	789	289	404	242	1,026	1,430	224	158	
Претприемачки приход и приход од имот	1,133	70	140	67	37	300	116	39	91	73	90	61	52	
Профит од дополнителни активности на Владини институции	15	0	0	0	0	0	0	0	0	15	0	0	0	
Приходи од јавни финансиски и нефинансиски институции	697	70	140	67	35	205	80	0	45	0	30	0	52	
Други приходи од имот	421	0	0	0	2	95	36	39	46	57	60	61	1	
Такси и надоместоци	1,221	115	123	101	119	111	97	77	95	119	98	96	62	
Парични казни	170	15	14	11	28	14	10	4	8	25	13	21	10	
Судски такси	495	53	59	45	48	44	38	20	37	45	43	31	17	
Административни такси	551	46	49	45	43	53	48	52	50	49	42	44	35	
Други Владини услуги	325	22	26	22	24	24	28	35	28	26	25	42	28	
Други неданочни приходи	349	19	57	41	22	25	47	23	29	31	16	24	15	
Продажба на капитални средства	2,617	0	0	30	20	328	1	230	0	777	1,200	0	1	
ТРАНСФЕРИ И ДОНАЦИИ	4,155	717	106	4	1,503	16	60	0	10	13	190	1,510	5,408	
Трансфери од други нивоа на власт	717	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5,408	
Тековни трансфери од други нивоа на власт	717	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5,408	
Донации од странство	3,438	0	106	4	1,503	16	60	0	10	13	190	1,510	0	
Општи и тековни донации	3,438	0	106	4	1,503	16	60	0	10	13	190	1,510	0	
ЗАДОЛЖУВАЊЕ ВО СТРАНСТВО	2,182	0	211	1,088	0	33	0	0	0	0	0	645	0	
Меѓународни развојни агенции	2,182	0	211	1,088	0	33	0	0	0	0	0	645	0	
Задолжувања кај меѓународни развојни агенции	2,182	0	211	1,088	0	33	0	0	0	0	0	645	0	

БУЏЕТСКИ РАСХОДИ

Расходите на централниот буџет во првиот месец од 2001 година беа изнесуваа 3.883 милиони денари. Споредено со декември минатата година, кога беа комплетирали најголемиот дел од инвестициите и се исплатуваа средства за повеќе намени предвидени во ноемврскиот Ребаланс, тоа претставува извесно стабилизирање.

Во споредба со јануари претходната година, вкупните расходи на централниот буџет бележат пораст од 37%, што најмногу се должи на несоодветната споредбена основа кај расходите за плати, наемнини и надоместоци. Имено, платите на вработените во јавната администрација за декември 1999 година беа исплатени од централниот буџет во две еднакви рати: едната во соодветниот месец, а другата во јануари 2000 година, што дава впечаток за висок пораст на расходите во првиот месец од 2001 година споредено со јануари минатата година.

Трошоците за стоки и други услуги беа повисоки за 8,4% во однос на јануари 2000 година, што главно се должи на зголемените трошоци за материјали (196

милиони денари) и договорни услуги (54 милиони денари), кои во структурата на вкупните трошоци за стоки и услуги учествуваат со 51,6% и 14,2%, респективно. Кај тековните трансфери е забележано намалување од 15,2% како резултат на помалите расходи за трансферите по основ на субвенции (88,5% помалку во однос на јануари минатата година). Во разгледуваниот период е отплатена камата по странски кредити во износ од 459 милиони денари.

Капиталните трошоци во првиот месец од оваа година изнесуваа 179 милиони денари, што претставува пораст од 23,2% во однос на јануари 2000 година. Главна причина за порастот се повисоките капитални трансфери до владините институции (27,2%), кои во структурата на вкупните капитални трошоци учествуваат со 64,2%. Забележително учество во капиталните трошоци имаат и трошоците за изградба и реновирање (51 милиони денари).

Инаку, во првиот месец од 2001 година отплатена е главница по надворешни долгови во износ од 81 милиони денари.

РАСХОДИ НА БУЏЕТОТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА (за периодот јануари 2000 - јануари 2001 година)

Вид на расходи	Остварени расходи		Остварени расходи по месеци												(во милиони денари)	
	јануари-декември 2000 година	2	Јануари 2000 година	Февруари 2000 година	Март 2000 година	Април 2000 година	Мај 2000 година	Јуни 2000 година	Јули ¹⁾ 2000 година	Август ¹⁾ 2000 година	Септември 2000 година	Октомври 2000 година	Ноември 2000 година	Декември 2000 година	Јануари 2001 година	15
1																
БИЛАНС НА РАСХОДИТЕ	57,689		2,833	3,675	3,968	5,448	3,591	4,579	3,905	3,657	3,437	3,960	5,733	12,902	3,883	
ТЕКОВНИ ТРОШОЦИ	46,985		2,321	3,156	3,366	4,498	3,239	4,036	3,384	3,222	3,076	3,455	4,860	8,373	3,459	
Плати, наемнини и надоместоци	16,285		559	1,510	1,481	1,432	1,515	1,431	1,407	1,242	1,363	1,412	1,516	1,415	1,424	
Основни плати и наемнини	14,383		541	1,305	1,272	1,246	1,329	1,249	1,229	1,231	1,194	1,234	1,326	1,227	1,240	
Надоместоци	1,902		17	206	209	186	186	184	178	11	169	178	190	188	183	
Стоки и останати услуги	6,294		351	397	490	600	505	516	623	347	375	552	518	1,020	380	
Патни и дневни трошоци	300		28	22	22	22	22	25	14	31	23	24	40	27	25	
Комунални услуги	375		17	36	58	27	13	21	40	6	15	30	41	68	25	
Заоплнување	486		53	40	81	43	7	11	30	-1	24	88	60	51	46	
Материјали	3,076		165	162	205	215	208	255	325	221	194	252	257	615	196	
Трошоци за транспорт	199		18	17	22	14	12	15	13	15	11	30	13	20	15	
Тековно (рутинско) одржување	126		6	4	9	5	6	14	14	3	7	13	7	39	8	
Договорни услуги	819		35	61	64	64	53	108	114	46	37	71	59	106	54	
Други оперативни трошоци	913		28	55	29	209	184	66	73	25	65	44	41	94	11	
Тековни трансфери	22,790		1,412	1,142	1,287	1,911	1,219	2,013	1,354	1,633	1,338	1,491	2,315	5,675	1,197	
Трансфери на владини институции	2,386		102	124	152	127	179	194	138	156	92	188	403	532	95	
Државни донации, трансфери на физички лица и на нестопански организации	13,328		1,093	985	985	1,072	904	850	1,127	1,200	1,101	1,156	1,716	1,138	1,077	
Трансфери по основа на субвенции	7,076		217	32	150	712	135	969	89	277	145	148	196	4,005	25	
Каматни плаќања	1,616		0	106	107	555	0	74	0	0	0	0	511	262	459	
Камата на странски кредити	1,616		0	106	107	555	0	74	0	0	0	0	511	262	459	
КАПИТАЛНИ ТРОШОЦИ	5,186		145	183	296	271	229	276	415	402	336	382	357	1,896	179	
Купување на капитални средства	3,231		55	84	147	175	109	163	205	212	298	189	137	1,458	64	
Купување на градежни објекти	590		0	0	22	0	0	0	0	0	5	20	0	543	0	
Мебел и канцелариска опрема	225		8	6	15	40	7	12	12	12	17	16	8	70	9	
Купување на моторни возила	185		0	9	1	1	0	3	0	0	0	13	28	131	0	
Физибилити студии, подготовка на проекти и дизајн	4		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	
Постројки, опрема и машинерија	177		0	1	1	0	8	1	0	0	1	1	0	165	0	
Изградба, реновирање и унапредување	951		34	59	73	76	53	99	87	149	157	57	6	102	51	
Основно и специјално одржување (инвестиционо одржување)	1,099		12	9	35	58	40	48	106	51	118	82	95	443	4	
Капитални трансфери	1,956		90	99	149	96	120	113	209	190	38	193	220	438	115	
Капитални трансфери до владини институции	1,771		71	71	149	96	120	113	189	200	16	168	179	397	115	
Капитални трансфери до единици на локална самоуправа	185		20	28	0	0	0	0	20	-11	22	25	41	40	0	
ДАВАЊЕ НА ЗАЕМИ, УЧЕСТВО ВО ДЕЛ																
ОД ХАРТИИТЕ ОД ВРЕДНОСТ И																
ОТПЛАТА НА ГЛАВНИНА	5,517		367	337	306	680	124	267	106	33	25	123	516	2,634	245	
Давање на заеми и учество во дел																
Од хартиите од вредност	3,956		367	238	203	147	124	182	106	33	25	123	25	2,383	159	
Заеми на поединци и нестопански организации	3,434		166	216	184	105	100	162	86	17	8	108	8	2,273	159	
Учество во дел од јавните претпријатија	522		200	22	19	42	23	20	20	16	18	15	17	110	0	
Амортизација (отплата на главнина)	1,561		0	99	103	533	0	84	0	0	0	0	491	251	85	
Отплата на домашен долг	8		0	0	0	0	0	8	0	0	0	0	0	0	4	
Отплата на надворешен долг	1,553		0	99	103	533	0	76	0	0	0	0	491	251	81	

БУЏЕТ - ЦЕНТРАЛНА ДРЖАВНА ВЛАСТ

(во денари)

	1999	2000	2001
	Завршна сметка	Ребаланс*	Буџет**
ВКУПНИ ПРИХОДИ	50,478,031,862	64,771,000,000	60,979,525,000
ИЗВОРНИ ПРИХОДИ	44,728,175,441	57,175,000,000	53,922,000,000
ДАНОЧНИ ПРИХОДИ	41,858,828,319	50,931,000,000	49,728,000,000
Данок од доход, од добивка и од капитални добивки	12,793,078,777	13,136,000,000	10,815,000,000
Персонален данок од доход	10,233,016,110	10,523,000,000	7,789,000,000
Данок од добивка	2,559,325,945	2,613,000,000	3,026,000,000
Други даноци од доход, од добивка и од капитални добивки	736,722	0	0
Домашни даноци на стоки и услуги	20,631,883,947	29,132,000,000	31,248,000,000
Данок на промет	9,958,866,206	3,946,000,000	0
Данок на додадена вредност (од 1.04.2000)	0	12,938,000,000	18,254,000,000
Акцизи	10,673,017,741	12,248,000,000	12,994,000,000
Данок од меѓународна трговија и трансакции (царини и давачки)	8,302,773,971	8,600,000,000	7,595,000,000
Увозни давачки	6,802,005,702	7,176,000,000	5,911,000,000
Други увозни давачки и такси	1,500,768,269	1,424,000,000	1,864,000,000
Други даноци	123,627,594	55,000,000	60,000,000
Други даноци кои не се класифицирани на друго место	123,627,594	55,000,000	60,000,000
Даноци од специфични услуги	7,464,030	8,000,000	10,000,000
Комунални даноци	7,464,030	8,000,000	10,000,000
НЕДАНОЧНИ ПРИХОДИ	2,869,347,122	6,244,000,000	4,194
Претприемачки приход и приход од имот	798,125,658	1,128,000,000	1,287,000,000
Такси и надоместоци	1,156,606,788	1,300,000,000	1,420,000,000
Други Владини услуги	127,316,281	200,000,000	200,000,000
Други неданочни приходи	632,921,803	379,000,000	400,000,000
Продажба на капитални средства	154,376,592	3,237,000,000	887,000,000
ТРАНСФЕРИ И ДОНАЦИИ	2,419,089,626	5,399,000,000	1,777,525,000
Трансфери од други нивоа на власт	32,283,095	0	0
Донации од странство	2,386,806,531	5,399,000,000	1,777,525,000
ЗАДОЛЖУВАЊЕ ВО СТРАНСТВО	3,330,766,795	2,197,000,000	5,280,000,000
Меѓународни развојни агенции	3,330,766,795	2,197,000,000	5,280,000,000
ВКУПНИ РАСХОДИ	49,761,209,034	57,701,458,567	60,979,525,000
ТЕКОВНИ ТРОШОЦИ	42,088,365,187	46,997,572,994	48,489,209,000
Плати, наемнини и надоместоци	15,996,631,927	16,288,881,140	15,269,902,000
Стоки и останати услуги	5,646,765,633	6,301,920,572	6,362,705,000
Тековни трансфери	18,227,967,627	22,790,751,680	22,694,602,000
Каматни плаќања	2,217,000,000	1,616,019,602	4,162,000,000
КАПИТАЛНИ ТРОШОЦИ	2,407,296,601	5,186,521,411	6,154,816,000
Купување на капитални средства	1,312,799,356	3,230,782,373	4,142,216,000
Капитални трансфери	1,094,497,245	1,955,739,038	2,012,600,000
ДАВАЊЕ НА ЗАЕМИ, УЧЕСТВО ВО ДЕЛ ОД ХАРТИИТЕ ОД ВРЕДНОСТ И ОТПЛАТА НА ГЛАВНИНА	5,265,547,247	5,517,364,162	6,335,500,000
Давање на заеми и учество во дел од хартиите од вредност	2,942,547,247	3,956,462,370	3,300,000,000
Амортизација (отплата на главнина)	2,323,000,000	1,560,901,792	3,035,500,000

Забелешка:

*Поради Одлуката за измена и дополнување на средствата во Посебниот дел утврден со Буџетот на Р. Македонија за 2000 година, износите на расходната страна се разликуваат од Ребалансот за 2000 година.

**Приходите во 1999 и 2000 година, се рекласифицирани според новиот Правилник за класификација на приходите.

ФОНД ЗА ПЕНЗИСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРУВАЊЕ

Фондот за пензиско и инвалидско осигурување на Република Македонија во првиот месец од 2001 година оствари приходи во износ од 1.698 милиони денари, што споредено со истиот период минатата година претставува зголемување за 27,9%. Ова пред се, се должи на несоодветната споредбена основа во јануари 2000 година, кога беше уплатена само втората рата од придонесите од платите за декември 1999 година. За разлика од јануари претходната година, приходите на Фондот, кои потекнуваат од Буџетот на Републиката во јануари 2000 година се намалени за 4,6%.

На страната на расходите, во јануари 2001 година се реализирани 2.007 милиони денари, што претставува зголемување од 10,9% во однос на јануари претходната година. Тоа е пред се резултат на порастот на расходите за пензии, кои во вкупните расходи учествуваат со 86,7%, како и на уплатените придонеси за здравствена заштита (пораст од 7,9%).

Фондот за пензиско и инвалидско осигурување во јануари оствари дефицит од 309 милиони денари.

Фонд за пензиско и инвалидско осигурување

(во милиони денари)

Вид на приходите / расходите	1997	1998	1999	2000	2001
	годишно извршено	годишно извршено	годишно извршено	годишно извршено	јануари извршено
ПРИХОДИ	20,675	20,717	21,229	22,883	1,698
Придонес од плати	14,242	13,373	14,316	15,722	1,117
Придонес од доходот	281	239	311	311	23
Приходи од Буџетот на Републиката	4,066	3,618	3,266	4,174	395
Приходи од приватен сектор	418	400	439	404	26
Приходи од индивидуални земјоделци	143	74	65	58	1
Приходи од акцизи	731	691	632	804	40
Придонес од Заводот за вработување за невработени лица	713	961	868	1,101	89
Други приходи	33	122	45	74	7
Приходи од дивиденди	48	50	67	53	0
Приходи по основ на нови вработувања	0	419	841	167	0
Приходи од продажба на акции	0	569	178	15	0
Пренесени приходи од претходна година	0	201	201	0	0
РАСХОДИ	20,129	20,521	20,669	22,940	2,007
Пензии	17,330	17,730	17,756	19,774	1,741
Пензии	16,417	16,912	16,977	18,948	1,674
Воени пензии	492	464	458	505	41
Земјоделски пензии	421	354	321	321	26
Надоместок за телесно оштетување	62	63	69	72	6
Надоместоци од инвалидско осигурување	105	98	95	94	5
Вработување и интернатско сместување на деца инвалиди	14	15	13	12	1
Придонес за здравствена заштита	2,290	2,321	2,450	2,672	233
Надоместок на стручната служба	129	133	132	141	11
Други расходи	199	161	154	175	10
РАЗЛИКА					
Дефицит / Суфицит	546	196	560	-57	-309

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии.

ФОНД ЗА ЗДРАВСТВЕНО ОСИГУРУВАЊЕ

Вкупните приходи на Фондот за здравствено осигурување во минатата година беа остварени во износ од 12,6 милиони денари, што претставува зголемување од 4,8% во однос на 1999 година. Истовремено, вкупните расходи на Фондот беа во висина од 12,4 милиони денари, односно беа зголемени за 6,5%. Фондот ја заврши 2000 година со преполовен суфицит (189,5 милиони денари) во споредба со претходната година.

Најголемиот дел од приходите на Фондот потекнуваат од придонесите за здравствено осигурување, кои минатата година беа остварени во износ од 2,6 милиони денари, односно 61,2% од вкупните приходи. Значаен извор на приходи претставуваа и уплатените

придонеси од страна на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување, на кои отпаѓа 21%.

Порастот на расходите на Фондот за здравствено осигурување всушност се должи на регистрираниот пораст на трошоците за лекови (38,2%), на кои во разгледуваниот период отпаѓаат 13,9%. Во структурата на расходите на Фондот, во разгледуваниот период, доминантно учество имаат трошоците за болничко лекување (44,6%), кои во споредба со истиот месец беа на приближно еднакво ниво. Инаку, кај амбулантните трошоци, чие учество во вкупните расходи на Фондот изнесува 20,6%, е забележан минорен пораст од 2,7%.

Фонд за здравствено осигурување

(во илјади денари)

Вид на приходите / расходите	1997	1998	1999	2000 ¹⁾
	годишно извршено	годишно извршено	годишно извршено	годишно извршено
ПРИХОДИ	10,261,085	10,641,361	12,067,718	12,641,590
Придонеси	6,727,553	6,780,408	7,362,662	7,731,879
Придонеси од Пензискиот Фонд	2,415,208	2,309,412	2,417,000	2,648,973
Придонеси од Заводот за вработување	886,898	1,037,290	1,350,421	1,940,873
Други приходи	231,426	185,919	937,635	319,865
Приходи по договори за сини картони	0	328,332	0	0
РАСХОДИ	10,356,130	11,905,967	11,691,628	12,452,050
Амбулантни трошоци	3,794,038	3,457,967	2,491,206	2,559,718
Болничко лекување	3,708,673	5,182,874	5,482,375	5,548,340
Трошоци по програми	93,355	124,969	125,468	206,929
Лекови	872,199	1,024,178	1,248,676	1,725,790
Забна заштита	478,846	637,157	667,077	694,911
Ортопедски трошоци	126,685	157,410	154,311	149,636
Лекување во странство	188,320	289,973	161,307	79,779
Друг вид лекување (надоместоци)	688,339	705,372	800,513	733,472
Администрација	157,903	224,073	288,020	239,195
Опрема и одржување	112,483	14,122	38,905	101,290
Други трошоци	135,289	87,872	233,770	412,990
РАЗЛИКА				
Дефицит / суфицит	-95,045	-1,264,606	376,090	189,540

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии.

¹⁾Податоците за декември 2000 година се претходни

ФОНД ЗА ВРАБОТУВАЊЕ

Во првиот месец од 2001 година, Фондот за вработување оствари приходи во износ од 461,7 милиони денари што претставува зголемување од 41,2% во однос на јануари 2000 година. Високиот пораст на приходите во голема мера се должи на нереално ниската споредбена основа во јануари 2000 година, кога беше исплатена втората половина од платите и придонесите на вработените во јавната администрација за декември 1999 година. Вкупните расходи во овој период изнесуваат 464,8 милиони денари, односно тие се за 42,9% поголеми од истиот период минатата година. Причината за ова зголемување се расходите за невработените од претпријатијата Хемтекс и Фринко од Скопје (во рамките на 12-те загубари), кои беа регистрирани во Фондот во мај 2000 година, како и од Порцеланка од Велес (јануари 2001 година).

Во структурата на приходите најголемо учество (83%) заземаат дотациите од Буџетот на Републиката, во чии рамки најголем износ отпаѓа за покривање на дефицитот на државниот Завод за вработување - 233 милиони денари. Вкупните приходи од придонеси изнесуваат 77,8 милиони денари, односно 16,84% од вкупните приходи.

На расходната страна најголем дел отпаѓа на расходите за функција (96,4%), кои бележат зголемување од 43% во однос на истиот период минатата година. Расходите за стручната служба учествуваат со 3,6% во вкупната структура на расходите на Фондот за вработување.

Во првиот месец од 2001 година остварен е дефицит од 3,1 милиони денари.

Фонд за вработување

(во илјади денари)

Вид на приходите / расходите	1997 годишно извршено	1998 годишно извршено	1999 годишно извршено	2000 годишно извршено	2001 јануари извршено
ПРИХОДИ	3,983,318	4,260,446	4,128,879	5,118,775	461,969
Приходи од придонеси	993,550	990,240	1,057,733	1,120,684	77,761
Придонес од плати	971,254	968,627	1,036,577	1,098,269	76,206
Придонес од работни луѓе кои самостојно вршат дејност	22,257	21,610	21,156	22,415	1,555
Придонес што го уплатуваат работниците на привремена работа во странство	39	3	0	0	0
Дотации од Буџетот на Републиката	2,980,848	3,261,419	3,065,639	3,989,732	383,133
За покривање на дефицитот на Републичкиот завод за вработување	2,414,496	2,737,137	2,575,427	3,470,462	337,453
За исплата на паричен надомест на вработените од претпријатијата кои во своето работење искажуваат загуба (загубари)	565,716	524,282	490,212	515,891	45,680
По други основи	636	0	0	3,379	0
Други приходи	8,920	8,787	5,507	8,359	805
РАСХОДИ	3,990,662	4,264,470	4,135,373	5,110,223	464,775
Расходи за функцијата	3,829,635	4,084,268	3,970,275	4,912,721	448,194
Средства за обезбедување паричен надоместок на невработени лица	2,114,430	2,073,058	1,754,718	1,874,561	159,867
Придонеси за здравствено осигурување	886,310	1,038,951	1,347,336	1,935,859	186,187
Придонеси за пензиско и инвалидско осигурување	828,895	972,259	868,221	1,102,301	102,140
Расходи за стручната служба	161,027	180,202	165,098	197,502	16,581
Основни плати и наемнини	97,810	99,244	105,358	117,970	10,128
Надоместоци	12,161	13,924	17,144	19,230	1,434
Стоки и останати услуги	31,137	43,443	34,161	53,844	5,019
Тековни трансфери	0	0	0	0	0
Каматни плаќања	0	0	0	647	0
Капитални трошоци	19,919	23,591	8,435	5,811	0
Дел од хартиите од вредност и отплата на главницата	0	0	0	0	0
РАЗЛИКА					
Дефицит / Суфицит	-7,344	-4,024	-6,494	8,552	-3,076

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии.

ФОНД ЗА МАГИСТРАЛНИ И РЕГИОНАЛНИ ПАТИШТА

Во периодот јануари 2001 година вкупните приходи на Фондот изнесуваа 201 милиони денари, додека остварените расходи беа во висина од 212 милиони денари. Споредено со истиот месец минатата година, забележано е поголемо зголемување на приходите (40,5%) во однос на порастот на расходите (25,4%). Тоа во основа се должи на зголемените приходи од централниот буџет (64,3% повеќе), кои во јануари 2001 година имаа доминантно учество во структурата на вкупните приходи на Фондот (115 милиони денари, односно 57,2%). Во разгледуваниот период е остварен дефицит од 11 милиони денари.

Важен извор на приходи на Фондот за магистрални и регионални патишта претставуваат приходите од годишниот надоместок за патни моторни возила што подлежат на регистрација (26,3%), кои во првиот

месец од 2001 година бележат пораст од 51,4%. Ова зголемување во голема мера се должи на порастот на цената на нафтените деривати, која се користи како репер при пресметувањето на надоместокот.

На расходната страна, најголемо е учеството на расходите за одржување на патиштата (112 милиони денари или 52,8%), кај кои е евидентирано зголемување од 27,2% во однос на истиот месец претходната година. Со оглед на сезоната, во оваа категорија расходи доминираат трошоците за зимско одржување (85,7% од вкупните расходи за одржување на патиштата). Важна компонента на расходите на Фондот се и инвестициите, (37,2% од вкупните расходи), во чии рамки значајно место заземаат инвестициите финансирани од странски кредити (изградбата на автопатот Стоби-Неготино и автопатот Неготино-Демир Капија).

Фонд за магистрални и регионални патишта

(во милиони денари)

Вид на приходите / расходите	1998	1999	2000	2001
	годишно извршено	годишно извршено	годишно извршено	јануари извршено
ПРИХОДИ	2,660	3,793	3,506	201
Приходи од Буџет	668	924	1,590	115
Надоместок за употреба на патишта штоги користат странските моторни возила	49	54	82	4
Годишен надоместок за патни моторни возила што подлежат на регистрација	524	518	746	53
Надоместок за употреба на автопат	468	492	537	28
Странски кредит	939	1,793	538	0
Други приходи	12	13	14	0
РАСХОДИ	2,660	3,793	3,506	212
Инвестиции	1,203	1,985	1,662	79
Расходи за студии, проектирање, надзор, провизии и материјални трошоци	0	0	179	8
Одржување на патиштата	784	790	952	112
Зимско одржување	101	220	261	96
Редовно одржување	153	148	196	2
Инвестиционо одржување	291	194	261	1
Одржување на мостови	65	39	43	0
Други работи сврзани со одржувањето	173	189	192	13
Отплата на кредити	264	148	212	0
Средства за локални патишта	321	386	502	13
Останати трошоци	89	142	0	0
Обврски од претходната година	0	342	0	0
РАЗЛИКА				
Дефицит / суфицит	0	0	0	-11

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии.

ОСНОВНИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА РАБОТЕЊЕТО НА МАКЕДОНСКА БЕРЗА ВО 2000 ГОДИНА

На македонскиот пазар на капитал во текот на 2000 година беа манифестирани позитивни трендови. Македонската берза во изминатата година оствари најдобри резултати во досегашното работење.

Така, вкупниот промет во 2000 година во износ од околу 7,8 милијарди денари (над 250 милиони ДЕМ) е за 5 пати поголем во споредба со 1999 година, односно еднаков на кумулативниот промет на берзата во првите 4 години од работењето. Во текот на 2000 година, просечниот дневен промет на Берзата достигна околу 75 милиони денари (2,4 милиони ДЕМ), додека бројот на берзанските трансакции достигна 4.783 трансакции, што е за 2 пати повеќе во споредба со претходната година. И во текот на 2000 година доминираше прометот на неофицијалниот пазар (околу 96% од вкупниот промет).

Во структурата на прометот, доминира продажбата на хартии од вредност во сопственост на државата (52% од вкупниот промет), додека учеството на блок трансакциите изнесуваше 33%. Тоа укажува дека по-

Во текот на 2000 година на Берзата е зголемен бројот на тргувани акции, при што се истргувани акции на 192 трговски друштва, наспроти акциите на 114 трговски друштва во 1999 година.

Најликвидни акции во 2000 година беа акциите на Макпетрол АД Скопје, Алкалоид АД Скопје, Топлификација АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје и Скопски пазар АД Скопје.

Во септември 2000 година успешно беше изведена котацијата на државната обврзница за покривање на “старото” девизно штедење на граѓаните и во периодот од нивната котација на официјалниот пазар, остварен е промет, кој претставува 3,3 % од вкупниот промет во 2000 година (8,3 милиони ДЕМ). Просечната цена на обврзниците изнесуваше 73,3 % од нивната номинална вредност, што е за над 20 процентни поени повисоко од цената по која се тргуваше со девизните штедни влогови пред издавањето на обврзниците.

Во текот на 2000 година државата продаде пакети на акции од своето портфолио во 54 трговски друштва

Преглед на тргувањето на Македонската берза по месеци во 2000 година

Месец	Промет во ХВ	Промет во (ЕВРО)	Промет во ДЕН	Промет во ДЕМ	Број на трансакции
Јануари	536,233	–	102,198,875	3,296,921	127
Февруари	312,219	–	187,015,266	6,031,199	218
Март	1,315,600	–	1,219,465,03	39,304,276	272
Април	156,671,662	–	2,613,717,982	84,232,282	193
Мај	291,436	–	461,322,740	14,859,600	143
Јуни	188,483	–	249,156,850	8,022,101	284
Јули	122,315	–	196,049,610	6,311,245	172
Август	69,525	–	176,816,807	5,690,421	302
Септември	1,312,543	367,376	434,247,342	13,777,534	505
Октомври	418,994	1,196,340	664,600,529	21,393,052	864
Ноември	426,014	2,297,870	1,120,996,745	36,083,299	935
Декември	315,136	1,947,775	361,139,615	11,613,976	767
Вкупно:	161,780,482	5,809,361	7,780,523,403	250,615,906	4,782

активната улога на државата преку издавање на обврзници за “старото” девизно штедење и поактивната продажба на државниот капитал преку берза, претставува силен импулс за заживување и развој на Македонската берза. И во текот на 2000 година преку берзата продолжи процесот на концентрација на сопственоста и пост-приватизационата сопственичка консолидација (во 140 трговски друштва е извршено окрупнување на сопственоста).

(наспроти 22 пакета на акции во 1999 година), во износ од 131,5 милиони ДЕМ (наспроти 11 милиони ДЕМ во 1999 година). На тој начин се интензивираше процесот на т.н. секундарна приватизација преку берзата.

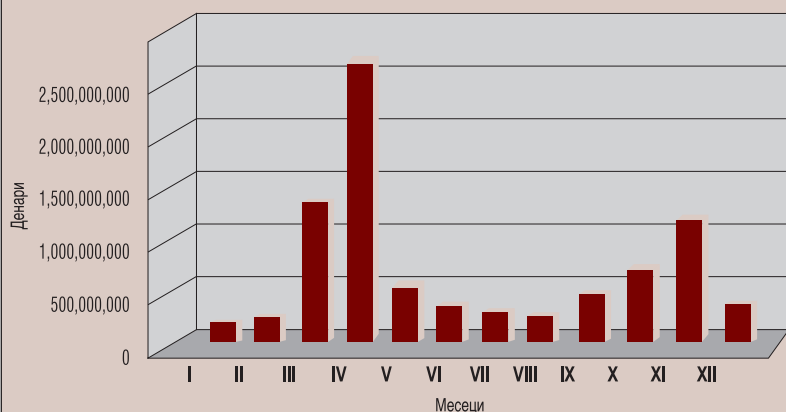
БЕРЗАНСКИ ПОКАЗАТЕЛИ - ЈАНУАРИ 2001

Вкупниот промет во јануари 2001 година изнесуваше 150.565.606 денари, односно два пати помалку во

□ Вкупен промет во денари:	150.565.606
□ Вкупен промет во акции:	195.306
□ Вкупен промет во обврзници:	726.412
□ Вкупен број на трансакции:	719
□ Вкупен број на денови на тргување:	8
□ Блок трансакции (во денари):	20.984.532.086
➤ Просечен дневен промет (во денари):	18.820.700
➤ Просечен број на трансакции дневно:	90
➤ Просечна вредност на една трансакција (во денари):	209.118

споредба со декември минатата година. Тоа е пред сè резултат на намалениот промет со обврзниците издадени за покривање на “старото” девизно штедење на

Промет по месеци во 2000 година

граѓаните (2,8 пати), како и на намалениот број на вкупно остварени трансакции на Берзата (за 5%). Ваквиот пад се должи на тоа што поради новогодишните празници во првиот месец од 2001 година се тргуваше 2 дена помалку во однос на вообичаениот број

Остварен промет по пазари во јануари 2001 година

Пазарен сегмент	Промет во денари	%
Прв пазар	32.668.687	21,70
Втор пазар	4.090.440	2,72
Трет пазар	113.806.478	75,59
Паркет	37.725.235	33,15
Државна сопственост	76.081.243	66,85
Вкупно сите пазари	150.565.605	100,00

на денови на тргување, т.е. првиот ден на тргување беше 11 јануари.

Структурното учество на официјалните пазари во вкупниот промет во првиот месец од 2001 година изнесува 21,70%. Почнувајќи од јануари 2001 година, во пресметувањето на вкупниот промет на Берзата нема да бидат вклучени блок-трансакциите, што впрочем е и практика во развиените земји, од едноставна причина што трансакциите со поголема вредност значително ја деформираат сликата за структурата на остварениот промет по пазари.

Инаку, и натаму најголема активност се остварува на третиот пазар, на кој во јануари оваа година е остварен промет во висина од 113.806.478 денари, или 75,59% од вкупниот промет во денари.

Како најважна блок трансакција во јануари 2001 година се издвојува тргувањето со акциите на Македонски телекомуникации АД Скопје во вредност од 20.866.559.693 денари (на тендерот за избор на стратешки партнер на Македонски телекомуникации победи конзорциумот МАТАВ). Воедно, беа продадени и акциите на ИГМ Пролетер АД Винаца (74.299.520 денари).

МАКЕДОНСКА БЕРЗА НА ДОЛГОРОЧНИ ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ А.Д. СКОПЈЕ

Извештај за тргување на паркет од 01.01.2001 до 31.01.2001

Име на издавачот	Номинална вредност	Највисока цена	Најниска цена	Почетна цена	Последна цена	Бр. на транс.	Промет /ден/	Промет /хв/	Бр. ден. тргув.
Прв Пазар									
Обврзници									
Р. Македонија – девизни влогови		78	71	78	73,8	397	32.668.687,75	726.412	8
Вкупно Прв Пазар						397	32.668.687,75	726.412	
Втор Пазар									
обични акции									
Инвестбанка Скопје	100 ДЕМ	2.670	2.670	2.670	2.670	1	4.090.440,00	1.532	1
Вкупно Втор Пазар						1	4.090.440,00	1.532	
Трет Пазар									
обични акции									
ЖАС Скопје	73,3 ДЕМ	280	280	280	280	3	56.000,00	200	2
Жито Прилеп Прилеп	100 ДЕМ	622	622	622	622	18	260.618,00	419	1
АДОР Македонија Скопје	100 ДЕМ	1.900	1.900	1.900	1.900	1	114.000,00	60	1
Адинг Скопје	100 ДЕМ	1.600	1.600	1.600	1.600	1	67.200,00	42	1
Агромеханика Скопје	100 ДЕМ	400	400	400	400	6	186.400,00	466	1
Агропромет – Тиквешанка Кавадарци	500 ДЕМ	4.000	3.100	4.000	3.100	6	474.300,00	135	2
Агросервис Скопје	2905 ДЕН	373	373	373	373	2	69.751,00	187	1
Алкалоид Скопје	50 ДЕМ	1.800	1.600	1.800	1.665	26	2.034.771,00	1.230	7
Аутомакедонија Скопје	87 ДЕМ	450	450	450	450	2	49.500,00	110	1
Бисерка Куманово	50 ДЕМ	320,00	320,00	320,00	320,00	51	3.080.110,00	9.686	2
Благој Ѓорев Велес	50 ДЕМ	160	160	160	160	3	330.720,00	2.067	3
Цементарница УСЈЕ Скопје	100 ДЕМ	3.200	3.200	3.200	3.200	1	160.000,00	50	1
Ентериер Скопје	100 ДЕМ	930	930	930	930	1	16.740,00	18	1
Фершпед Скопје	1199 ДЕМ	17.000	15.510	15.510	17.000	4	110.060,00	7	2
Комерцијална банка Скопје	5000 ДЕН	2.200	2.000	2.000	2.000	6	406.000,00	203	3
Комуна Скопје	50 ДЕМ	320	320	320	320	1	16.000,00	50	1
Козјак Куманово	50 ДЕМ	933	933	933	933	40	1.470.408,00	1.576	1
Ловец Тетово	190 ДЕМ	800	800	800	800	1	22.400,00	28	1
Македонија Гостивар	100 ДЕМ	2.210	2.210	2.210	2.210	1	114.920,00	52	1
Македонија Турист Скопје	50 ДЕМ	651	650	650	651	2	130.100,00	200	1
Макметал Скопје	100 ДЕМ	3.200	3.200	3.200	3.200	1	41.600,00	13	2
Макпетрол Скопје	1.000 ДЕМ	9.500	9.050	9.150	9.300	38	2.550.265,00	275	7
Машинопромет Скопје	50 ДЕМ	470	470	470	470	1	23.500,00	50	1
ОХИС Скопје	100 ДЕМ	600	599	599	600	5	44.970,00	75	2
Охридска банка Охрид	2663 ДЕН	2.650	2.650	2.650	2.650	1	4.091.600,00	1.544	1
Очна оптика Скопје	43 ДЕМ	939	939	939	939	28	150.240,00	160	1
Пелагонија комерц Битола	100 ДЕМ	630	630	630	630	4	63.630,00	101	1
Печатница Просвета Куманово	513,98 ДЕМ	160	160	160	160	1	30.720,00	192	1
Раде Кончар Скопје	49,06 ДЕМ	160	160	160	160	1	7.840,00	49	1
Радобанк Скопје	10.000 ДЕН	10.000	10.000	10.000	10.000	1	4.300.000,00	430	1

Име на издавачот	Номинална вредност	Највисока цена	Најниска цена	Почетна цена	Последна цена	Бр. на транс.	Промет /ден/	Промет /хв/	Бр. ден. тргов.
Тигар Крива Паланка	100 ДЕМ	630	320	620	630	9	676.720,00	1.096	2
Топлификација одржување Скопје	60 ДЕМ	135.000	135.000	135.000	135.000	1	135.000,00	1	1
Топлификација Скопје	100 ДЕМ	1.600	1.395	1.600	1.420	37	4.290.478,00	2.890	6
Тргојуг Скопје	50,3 ДЕМ	940	940	940	940	2	500.080,00	532	1
Тутунска банка Скопје	1.000 ДЕН	2.378	2.378	2.378	2.378	1	10.589.234,00	4.453	1
Витаминка Прилеп	29,11 ДЕМ	3.100	2.500	2.500	2.500	8	1.018.600,00	388	3
Заре Лазаревски с. Маврово	100 ДЕМ	3.100	3.100	3.100	3.100	1	34.100,00	11	1
приоритетни акции									
Комерцијална банка Скопје	1.000 ДЕН	666	666	666	666	1	6.660,00	10	1
Вкупно Трет Пазар						317	37.725.235,00	29.056	
Акции во сопственост на државата за готовинско плаќање									
Бисерка Куманово	50 ДЕМ	320	320	320	320	1	5.566.080	17.394	1
ЕМО Охрид	60 ДЕМ	373	373	373	373	1	49.589.604	132.948	1
ИГМ Пролетер Веница	100 ДЕМ	3.109	3.109	3.109	3.109	1	5.070.779	1.631	1
Интернационал Велес	100 ДЕМ	1.244	1.244	1.244	1.244	1	15.854.780	12.745	1
Вкупно акции во сопственост на државата						4	76.081.243	164.718	
ВКУПНО СИТЕ ПАЗАРИ						719	150.565.606		

ПРОГРАМА НА МИНИСТЕРСТВОТО ЗА ФИНАНСИИ ЗА 2001 ГОДИНА

Почитувани граѓани,

Со објавувањето на Програмата за работа на Министерството за финансии за 2000 година (објавена во медиумите во април 2000) и Отчетот за извршувањето на Програмата за 2000 (објавен во медиумите во февруари 2001), започнавме да внесуваме нова клима во работењето на државниот сектор, која подразбира целосна транспарентност во работењето и одговорност за резултатите.

Реформите се долг и сложен процес на промени на состојбите. Многу граѓани во периодот на спроведување на реформите со право се прашуваат зошто мора тие да се прават и кога ќе завршат, што следува потоа, дали нивниот живот ќе биде подобар, кога тоа ќе се случи? За многумина е нејасно што е значењето на макроекономската стабилност или порастот на бруто домашниот производ, што менува во нивниот живот донесувањето на пакет од 15 или повеќе закони одеднаш, ако тие се уште немаат работа, или не можат да го решат станбеното прашање.

За многу од овие прашања не може секогаш да се даде прецизен одговор, бидејќи е потребно многу работи да се направат од страна на многу институции и поединци, за реформите да успеат, за животот на граѓаните да стане подобар. Реформите за жал се долги и напорни, а резултатите доаѓаат на крајот.

Сепак, дел од резултатите од нашата работа се наदेваме дека веќе ги чувствувате и тоа преку намалени даноци и царини кои ги плаќате на државата, пониски камати кои ги плаќате на банките, започнато враќање на национализираните имоти и сигурност дека процесот ќе трае до враќањето на последниот неправилно одземен имот, започнато враќање на девиз-

ните штедни влогови и сигурност дека во целост ќе ги добиете Вашите заштеди, сигурност дека ќе Ви биде вратен делот од пензиите кој државата претходно Ви го закинувала, поголема сигурност во банкарските институции, развој на пазарот на капитал, итн. Многу други придобивки од преземените реформски активности и завршените проекти во 2000 година, допрва ќе ги почувствувате.

За сите активности и резултатите кои ги очекуваме со нивната реализација, постојано Ве информиравме. Убедени сме дека тоа е не само потребно, туку претставува и наша обврска. Министерството за финансии на граѓаните треба да им даде објаснување што работи, зошто ги прави тие работи, кои се резултатите ако се завршат предвидените проекти и кога може да се очекува да се почувствуваат резултатите од тие активности. Тоа ќе овозможи да го слушнеме Вашето мислење и Вашите предлози за нашата работа. Само така можеме да ја стекнеме Вашата доверба и поддршка. Нашата соработка со Вас е неопходна за да успееме на патот на реформите.

Следејќи ја оваа цел и определбата за постојана комуникација со јавноста, Министерството за финансии ја објавува ПРОГРАМАТА ЗА РАБОТА ЗА 2001 ГОДИНА.

Во Програмата се содржани реформските активности и задачи што ги поставивме пред себе за оваа година. Дел од нив се продолжение или финализација на проектите кои ги започнавме во 2000 година, а кои заради сложеноста и времетраењето не можат да се комплетираат во една календарска година (реформите на платниот промет, реформите на девизниот систем и даночниот систем, итн.). Останатите активности претставуваат нови проекти на Министерство-

то за Финансии со кои се доградува макроекономскиот амбиент со цел да се создадат оптимални услови за развој на приватниот сектор и да се подобри квалитетот на услугите кои Министерството за финансии ги обезбедува за граѓаните.

Сите рокови во оваа Програма кои се поврзани со законски акти, се рокови во кои се предвидува поминување на владината процедура.

Најзначајни РЕФОРМСКИ АКТИВНОСТИ на Министерството за Финансии во текот на 2001 година се следните:

Дел од резултатите од нашата работа се надеваме дека веќе ги чувствувате и тоа преку намалени даноци и царини кои ги плаќате на државата, пониски камати кои ги плаќате на банките, започнато враќање на национализираните имоти и сигурност дека процесот ќе трае до враќањето на последниот неправилно одземен имот, започнато враќање на девизните штедни влогови и сигурност дека во целост ќе ги добиете Вашите заштеди, поголема сигурност во банкарските институции, развој на пазарот на капитал, итн.

1. ФИНАНСИСКИ СЕКТОР

● Донесување на нов ЗАКОН ПРОТИВ ПЕРЕЊЕ ПАРИ (мај 2001)

Борбата против сивата економија и напорите за подобрување на финансиската дисциплина, започнаа во 2000 година со примената на ДДВ, донесување на Закон за готовинско плаќање (фискални машини), поефикасни решенија за наплата на хипотеки, проектите за осовременување на царинската служба, управата за јавни приходи и сл. Клучниот проект во 2001 година во насока на натамошно намалување на неевидентираниите трансакции во финансиската сфера, е донесувањето на нов Закон против перење пари. Тој ќе создаде основа за евиденција и следење на сите сомнителни трансакции кои минуваат низ банките и ќе придонесе за создавање на здрав банкарски систем. Воедно, донесувањето на овој Закон е еден од приоритетните услови за интеграција на македонскиот финансиски систем во европските финансиски текови и за подигнување на рејтингот на македонските банки.

● Донесување на ИЗМЕНИ НА ЗАКОНОТ ЗА БАНКИ (јуни 2001)

Новиот Закон за банки кој е донесен во 2000 година, создаде квалитетна основа за развој на банкар-

скиот систем. Во 2001 година е предвидено донесување на измени на истиот во насока на внесување на нови, модерни финансиски инструменти и операции кои се користат во развиените земји, како што е електронското банкарство. Тоа ќе создаде можност плаќањата и многу други банкарски услуги да се вршат по електронски пат, односно преку интернет мрежата. Со Измените на Законот за банки воедно ќе бидат допрецизирани одредени одредби во насока на хармонизација со новите решенија во девизната сфера, ќе се инкорпорираат нови решенија од Базелските супервизорски стандарди за капиталот, кредитната поврзаност, класификацијата на кредитите, девизниот и каматниот ризик, а ќе бидат вградени и одредени корисни сугестии од банките кои произлегуваат од искуствата стекнати во првата година од примената на новиот закон.

● Во функција на вклучување на Република Македонија во современите техничко-технолошки решенија во финансискиот промет, ќе биде донесен нов ЗАКОН ЗА ЕЛЕКТРОНСКО ТРГУВАЊЕ (октомври 2001), кој ќе овозможи граѓаните да можат компјутерски да купуваат стоки и услуги.

● Во насока на следење на современите финансиски текови е и предвиденото донесување на НОВ ЗАКОН ЗА ПЛАСТИЧНИ КАРТИЧКИ (ноември 2001), кој ќе ги стимулира безготовинските облици на плаќање за сметка на плаќањето во готово. Во иста функција ќе биде и донесувањето на нов ЗАКОН ЗА ЛИЗИНГ (или ЗАКОН ЗА ФИНАНСИСКИ ТРАНСАКЦИИ), предвидено за јуни 2001, со кој ќе се регулира извршувањето на финансискиот лизинг и на другите современи финансиски операции. Во првата половина од годинава ќе се донесат и сите подзаконски акти за имплементација на Законот за електронски облик и потпис (мај 2001), со што ќе се создадат практични услови за модернизација на платниот промет и на банкарското работење во целина.

● Донесување на нов ЗАКОН ЗА НАРОДНА БАНКА (јуни 2001)

Со овој закон ќе бидат попрецизно дефинирани целта, задачите и функциите на Народна банка на Република Македонија, како и инструментите за реализација на монетарната политика. Истовремено, решенијата во овој закон ќе бидат хармонизирани со од-

Мислам дека на претседателот на Републиката и на министерот за финансии треба да им се честита за тоа што се случи во минатата година. Склучија договори со ММФ и со Светската банка за кои можам да кажам дека меѓународната заедница ги смета за позитивни и ги поддржува. Јас сум оптимист во однос на тоа што може да направи Македонија во иднина. Се разбира има проблеми, но работите се одвиваат позитивно во последните 12 месеци. Македонија со порастот на бруто националниот производ од 5 проценти во минатата година и контролата на инфлацијата, со зголемувањето на девизните резерви во последните три и пол месеци, а посебно со резултатите од продажбата на Телекомот е во добра позиција да оди напред преку стимулирање на производството и намалување на даноците. Сето тоа е добра основа за земјата да се движи во позитивна насока, затоа сум многу импресиониран.

Г-ДИН
ЏЕЈМС ВОЛФЕНСОН

Директор на
Светската банка

редбите од новиот Закон за банки и Законот за девизно работење, како и со европските стандарди за регулирање на работењето на централната банка.

● Донесување на ИЗМЕНИ НА ЗАКОНОТ ЗА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ (март 2001)

Со овие измени се предвидува да се дозајакнат инженерциите на Комисијата за хартии од вредност како супервизорски орган, да се зајакне заштитата на правата на малите акционери, да се зацврстат барањата за објавување на податоци за фирмите, да се допрецизираат одредбите за внатрешно тргување итн. На тој начин, ќе се заокружи законската регулатива која е неопходна за натамошен развој на пазарот на капитал во Република Македонија.

Воедно, следејќи го трендот на окрупнување и глобализација на финансиските институции, во 2001 година Македонската берза ќе го реализира Проектот на поврзување на македонската и словенечката берза. Тоа ќе создаде нови перспективи за македонските претпријатија и услови за поголемо присуство на странски инвеститори на пазарот на капитал. Процесот на окрупнување и зголемување на понудата и побарувачката на берзата се очекува да продолжи и со отварање кон други компатибилни пазари, пред се од блиското окружување.

Процесот на поврзување на македонската и словенечката берза ќе ја забрза постапката на хармонизација на македонската регулатива во оваа област со европските стандарди. Во таа насока, меѓу другото, ќе биде донесен ЗАКОН ЗА ПРЕВЗЕМАЊЕ НА КОПАНИИ (септември 2001).

Активностите на берзата во 2001 година ќе бидат поттикнати и со медиумска кампања за хартиите од вредност (март - јуни 2001), со која на граѓаните на јасен и разбирлив начин ќе има бидат презентирани основните информации за хартиите од вредност.

Голема новина за пазарот на капитал во 2001 година ќе претставува основањето на Централен депозитар на хартии од вредност кој ќе значи голем напредок во правец на заштита на правата на малите акционери и поефикасно работење на берзата. Со неговото основање сите акционерски книги на акционерските друштва во Република Македонија од претпријатијата ќе преминат да се водат во Централниот депозитар на хартии од вредност, во електронски облик.

● Нов ЗАКОН ЗА ОСТАНАТИ ФИНАНСИСКИ ИНСТИТУЦИИ (септември 2001), со кој првентивно ќе се регулира работењето на штедилниците кое до донесувањето на Законот за банки во 2000 година, беше регулирано со овој закон. Законот за останати финансиски институции би можел да го опфати и работењето на останатите небанкарски финансиски институции;

● Нов ЗАКОН ЗА ОСИГУРУВАЊЕ (декември 2001)

Во Програмата за работа за 2001 се содржани реформските активности и задачи што ги поставивме пред себе за оваа година. Дел од нив се продолжение или финализација на проектите кои ги започнавме во 2000 година, а кои заради сложеноста и времетраењето не можат да се комплетираат во една календарска година

Со овој закон, ќе се надоградат решенијата кои се вградени во измените на постоечкиот закон и регулативата од оваа област целосно ќе се хармонизира со европските стандарди;

● ИЗМЕНИ НА ЗАКОНОТ ЗА СМЕТКОВОДСТВО (март 2001)

Со овие измени, кои ќе бидат придружени со соодветни измени во ЗАКОНОТ ЗА ТРГОВСКИ ДРУШ-

ТВА (кој е во ингеренции на Министерството за правда), се планира материјата од областа на сметководството за субјектите кои се сметаат за трговски друштва, да се регулира во еден закон. Значајна измена ќе претставуваат одредбите за формирање на Саморегулачка организација на сметководители и дефинирање на нејзините задачи и функции, дефинирање на условите за добивање на статус на овластен сметководител, одредби за заштита на професионалните сметководители, обезбедување на соодветен квалитет на сметководствените услуги итн;

- ИЗМЕНИ И ДОПОЛНУВАЊА НА ЗАКОНОТ ЗА РЕВИЗИЈА (јуни 2001), со кои ќе се допрецизираат одредени решенија во оваа област и истите ќе се хармонизираат со европските директиви;
- ИЗМЕНИ И ДОПОЛНУВАЊА НА ЗАКОНОТ ЗА РЕГИСТРИ (март 2001), со кои ќе се допрецизираат одредени решенија во оваа област согласно преземените реформски активности во платниот промет;

Клучниот проект во 2001 година во насока на натамошно намалување на неевидентираниите трансакции во финансиската сфера, е донесувањето на нов Закон против перење пари

Во 2001 година е предвидено донесување на измени на Законот за банките во насока на внесување на нови, модерни финансиски инструменти и операции кои се користат во развиените земји, како што е електронското банкарство

- ИЗМЕНИ НА ЗАКОНОТ ЗА АГЕНЦИЈА ЗА САНАЦИЈА НА БАНКА (март 2001), со кои ќе се внесат одредби со кои се изменува концептот и суштината на постоење на Агенцијата. Тоа подразбира внесување на одредби за промена на името на Агенцијата во Компанија за управување со средства и внесување на неотповиклива клаузула за згаснување на Агенцијата и целосно решавање на нејзиното портфолио во период од три години.

Покрај овие, целосно нови проекти, во финансиската сфера во 2001 ќе бидат дозавршени неколку крупни реформски активности кои започнаа да се реализираат во 2000 година:

- Ќе се донесат сите подзаконски акти кои произлегуваат од Законот за девизно работење (мај -

јуни 2001). Тоа ќе овозможи конкретно да се почувствува новата полиберална клима во девизното работење, а тоа е значајно за претпријатијата, граѓаните и за странските инвеститори. Воедно, и во 2001 година Девизниот Инспекторат кој е во состав на Министерството за Финансии, ќе продолжи со спроведување на надзор и контрола на девизното и надворешно-трговското работење на претпријатијата од Република Македонија;

- Активностите за создавање на услови за пазарно намалување на каматните стапки во 2000 веќе резултираа со нивно намалување за 5 до 7 процентни поени во просек. Претпријатијата и граѓаните веќе почнаа да ги чувствуваат придобивките од овие промени. Но, наша оценка е дека постои уште простор за натамошна релаксација на кредитната политика и на условите за добивање на кредити од банките. Активностите во оваа насока ќе бидат еден од клучните приоритети и во 2001 година.

За таа цел, меѓу другото ќе се иницира натамошно намалување на есконтната стапка и на каматните стапки на аукциите на кредити на НБРМ. Ликвидноста на банкарскиот систем и на економијата во целина ќе се подобри и преку планираниот пренос на депозитите на одредени институции од јавниот сектор од НБРМ кај деловните банки. Зајакнувањето на финансиската дисциплина е еден од условите за намалување на каматните стапки. За таа цел, во 2001 ќе се изврши интеграција на Законот за подвижен залог и Законот за хипотека (недвижен залог), донесени во 2000 година. Оваа активност е предвидено да се заврши до јули 2001 година, односно откако ќе се согледаат искуствата од законските решенија во оваа област кои беа донесени во 2000 година.

- Реформата на платниот промет е еден од најсериозните и најсложени проекти, чија прва фаза ќе се комплетира кон средината на 2001 година. Предвидено е преносот на сметките на правните лица од ЗПП кај банките да започне од 01.07.2001 година, од кога се очекува да почнат да функционираат новите институции и функции: Системот на бруто порамнување на Народна банка (РТГС); Клириншката кука за пребивање на малите плаќања; и Централниот регистар, кој ќе опфаќа Регистар на права врз недвижности, Регистар на правни лица и Регистар на годишни сметки.

Покрај ова, како што споменавме, во текот на 2001 година од страна на ЗПП ќе се работи на имплементација на новиот Централен депозитар на хартии од вредност, при што од 01.06.2001 ќе започнат активностите за прифаќање на акционерските книги на претпријатијата (акционерските друштва). Останатите функции на сегашниот ЗПП ќе бидат преземени од Министерството за Финансии, Управата за Јавни приходи и Државниот завод за статистика.

Реформата на платниот промет целосно ќе се заврши до крајот на 2001;

2. БУЏЕТ И ТРЕЗОР

Министерството за финансии во 2000 вложи максимални напори во насока на подобрување на процесот на извршување на Буџетот, зајакнување на контролата и зголемување на транспарентноста на користењето на буџетските средства и воспоставување на систем за поефикасно управување со долгот на Република Македонија.

За оваа цел, надградбата на трезорскиот систем во 2001 година ќе продолжи во две фази:

- Во првата фаза (прва половина од 2001) се предвидуваат понатамошни измени на процедурите за извршување на Буџетот, со кои ќе се создаде можност за одредување на приоритети при финансирањето, вложување на слободните средства врз основа на економски принципи, подобрување на евиденцијата за извршување на расходите и зајакнато следење на тнр. приходи од самофинансирачки активности. За прв пат со буџетскиот процес за 2001 година се овозможува Собранието да одлучува не само за расходите на буџетските корисници финансирани од Буџетот, туку и за расходите финансирани од други извори. Тоа е значаен чекор во насока на зголемување на транспарентноста во трошењето на јавните средства;
- Во втората фаза (втора половина на годината) ќе се имплементира нов софтверски систем за трезорското работење, ќе се воведе концептот на директна наплата на јавните приходи на буџетската сметка, ќе се воспостават механизми за засилено следење на обврските кои ги преземаат буџетските корисници со цел спречување за преземање на поголеми обврски од одобрениот буџет, а предвидени се и измени на правилниците за класификација на приходите и расходите.

- За да се подигне нивото на транспарентност, одговорност и економичност во користењето на средствата од страна на државните институции, во 2000 година во Министерството за Финансии се формираше Централна единица за внатрешна ревизија. Во 2001 година (јуни) е предвидено да се изготви Единствен правилник за спроведување на внатрешна ревизија со кој ќе се утврди делокругот и начинот на вршење на внатрешната ревизија.

- Следењето и управувањето со долгот на државата е обврска кон сегашните и идните генерации. Во функција на подобро следење и контрола на процесот на задолжување на Република Македонија (кое го вклучува внатрешниот и надворешниот долг на државата), во 2001 година ќе се изготви СТРАТЕГИЈА ЗА УПРАВУВАЊЕ СО ЈАВНИОТ ДОЛГ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА (мај 2001).

Голема новина за пазарот на капитал во 2001 година ќе претставува основањето на Централен депозитар на хартии од вредност кој ќе значи голем напредок во правец на заштита на правата на малите акционери и поефикасно работење на берзата

- Како и секоја година, и во 2001 ќе биде подготвена Завршна сметка за Буџетот за 2000 година (мај 2001).

- За подобрување на процесот на подготовка и планирање на буџетот, предвидено е во оваа година да се донесе НОВ ЗАКОН ЗА БУЏЕТ (јуни 2001).

Од март 2001 ќе започнат активностите за подготовка на БУЏЕТОТ ЗА 2002 ГОДИНА, како најзначаен акт во кој се одредува износот и намените на користење на средствата кои ги прибира и троши државата во текот на една година.

Заедно со Буџетот за 2002, ќе бидат подготвени и:

- Закон за ограничување на изворните приходи за финансирање на јавните потреби за 2002 година, во кој ќе бидат утврдени максималните износи на изворните приходи за буџетите за 2002 година; и
- Закон за извршување на Буџетот на Република Македонија за 2002 година, со кој ќе биде утвр-

ден начинот и постапката на користењето на средствата од Буџетот на Република Македонија за 2002 година.

Буџетот и Законите се доставуваат до Владата во почетокот на месец октомври, а се доставуваат во Собранието на Република Македонија во ноември.

- Планирањето и анализата на макроекономската политика е една од клучните функции на Министерството за Финансии. Во 2001 година, Министерството за Финансии во координација со сите други министерства, како и со Народна банка и Државниот Завод за статистика, ќе подготви неколку стандардни документи кои ја анализи-

Реформата на платниот промет е еден од најсериозните и најсложени проекти, чија прва фаза ќе се комплетира кон средината на 2001 година

За прв пат со буџетскиот процес за 2001 година се овозможува Собранието да одлучува не само за расходите на буџетските корисници финансирани од Буџетот, туку и за расходите финансирани од други извори. Тоа е значаен чекор во насока на зголемување на транспарентноста во трошењето на јавните средства

раат економската политика во текот на оваа година и ја одредуваат макроекономската рамка за следната година: Макроекономската политика на Република Македонија за 2002 година (рок: ноември 2001); Програмата за јавни инвестиции за 2002-2004; Проекцијата на платниот биланс за 2002 година; а ќе биде изработена и информацијата "Економски развој на Република Македонија", која редовно се доставува до Европската Комисија (септември 2001).

3. ДАНОЧЕН И ЦАРИНСКИ СИСТЕМ

Најкрупните реформски активности во даночниот систем се реализираа во 2000 година и на почетокот на 2001, со успешното воведување и примена на ДДВ, намалувањето на стапките на оданочување кај персоналниот данок на доход, намалувањето на стапките на ДДВ кај три многу важни групи на производи и услуги, хармонизацијата на законот за акцизи со европската регулатива, и модернизација на законските решенија кај данокот на добивка. Сето тоа е просле-

дено со медиумска кампања за значењето на буџетот и потребата од плаќање на даноци.

Во 2001 година следува макотрпна работа на многубројните подзаконски акти, упатства и правилници за примена на донесените закони. Преку нив треба да се овозможи операционализација на законските одредби и да се прецизира начинот на реализација на многубројните стимулативни решенија за даночните обврзници, кои се содржани во новите закони од даночната област.

Добрата наплата на даночните приходи во 2001 година, а посебно доброто функционирање на системот на ДДВ, е обврска Министерството за Финансии и Управата за јавни приходи да вложат дополнителни напори за натамошно намалување на даночната евазија во оваа и следните години. Тоа подразбира не само заострена контрола на субјектите кои не сакаат да го платат својот дел од изградбата и функционирањето на државата на сметка на многу други кои редовно и чесно ги извршуваат сопствените обврски, туку и подобрување на законските решенија, кадровско екипирање и техничко опремување на Управата за јавни приходи и поголема соработка со даночните обврзници.

Тоа подразбира: реорганизација на Управата за јавни приходи; заокружување на информативниот систем на УЈП; едукација на даночните обврзници; поедноставување на постапката на поднесување на даночни пријави; обука на вработените во УЈП; итн.

Еден од позначајните проекти во 2001 кој ќе се реализира во соработка меѓу ЗПП, УЈП и банките, е воведувањето на НАЦИОНАЛНА ПЛАТЕЖНА КАРТИЧКА (декември 2001). Врз основа на искуствата на други земји, се очекува дека воведувањето на единствена платежна картичка која би била прифатена од голем број банки и корисници, значајно ќе придонесе за намалување на готовинскиот платен промет, а со тоа и за намалување на сивата економија. Во иста насока ќе делува и имплементацијата на проектот за воведување на ФИСКАЛНИ МАШИНИ, кој ќе придонесе за поажурна и порегуларна регистрација на прометот во трговијата на мало и создавање на еднакви услови меѓу даночните обврзници.

Заедничка активност на УЈП и сегашниот ЗПП, која произлегува од започнатите реформи на платниот промет, е институционализација и организација на делот за присилна наплата во рамките на УЈП.

Во областа на царинскиот систем, во 2001 година се планира да бидат донесени бројни уредби и одлуки кои се однесуваат на допрецизирање на одредени ре-

шенија во регулативата од оваа област, а пред се ослободувањето од плаќање царина за увоз на стоки кои се добиени како подарок, постапката за вршење на застапнички работи, постапката за преработка под царински надзор, вршење на контрола и претрес на лица и превозни средства, и сл.

Воедно, до декември 2001 ќе бидат подготвени и измени на Номенклатурата на царинската тарифа за 2002 година.

Еден од позначајните проекти за зголемување на ефикасноста на царинската служба кој е предвиден за оваа година, е КОМПЈУТЕРСКОТО ПОВРЗУВАЊЕ НА СИТЕ ЦАРИНСКИ ТЕРМИНАЛИ (јули 2001).

4. МЕЃУНАРОДНИ ОДНОСИ

Министерството за Финансии е овластена институција за склучување на финансиски договори со странство во име на Република Македонија. Таа обврска подразбира максимална одговорност во преговорите со странските финансиски институции за склучување на нови аранжмани за финансирање на проекти или за поддршка на платниот биланс. За таа цел, Министерството за Финансии остварува целосна соработка со другите Министерства и институции на јавниот сектор, со цел да се селектираат приоритетни проекти и да се склучат финансиски договори кои се од најголема корист за развојот на државата и за подобрување на стандардот на живеење на граѓаните на Република Македонија.

Најзначајна задача на Министерството за Финансии во 2001 година во сферата на односите со странство ќе биде координацијата на активностите на Владата на Република Македонија предвидени со аранжманите со ММФ и со Светска банка. Повлекувањето на одобрените финансиски средства од страна на двете најзначајни финансиски институции во светот, подразбира водење на здрава макроекономска политика (фискална политика, монетарна политика, платен биланс, девизни резерви итн.) и спроведување на реформите според договорената динамика.

Со аранжманите се предвидени тримесечни квантитативни и квалитативни критериуми според кои се цени исполнувањето на предвидената програма и се утврдува исполнетоста на условите за повлекување на одобрените финансиски средства. Во таа насока, Министерството за Финансии ќе одржува континуирана соработка со Министерството за Економија, Министерството за Правда, Министерството за труд и

социјална политика, Министерството за здравство, сите други Министерства при Владата на Република Македонија, Народна банка на Република Македонија, Агенцијата за приватизација, ЗПП и другите институции и субјекти кои се вклучени во соработката со ММФ и Светска банка.

Еден од најзначајните проекти на Министерството за Финансии во 2001 година, кој е започнат во текот на минатата година, е довршување на СТРАТЕГИЈАТА ЗА НАМАЛУВАЊЕ НА СИРОМАШТИЈАТА. Овој комплексен документ, кој се изработува во соработка со Светска банка и ММФ, како и со многу државни институции, невладини организации, синдикати, и други релевантни субјекти, треба да ги скицира политиките и приоритетните активности за намалу-

Во функција на подобро следење и контрола на процесот на задолжување на Република Македонија (кое го вклучува внатрешниот и надворешниот долг на државата), во 2001 година ќе се изготви СТРАТЕГИЈА ЗА УПРАВУВАЊЕ СО ЈАВНИОТ ДОЛГ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА (мај 2001)

вање на најгорливиот проблем со кој се соочуваат дел од граѓаните на Република Македонија - сиромаштијата. Како и во 2000 година, и во 2001 Министерството за Финансии ќе вгради во Буџетот финансиски средства за помош на најзагрозените слоеви од населението. Програмата за намалување на сиромаштијата предвидено е да се усвои со Ребалансот на буџетот во јуни-јули 2001 година.

Соработката со Светска банка во подготовката и спроведувањето на тешките и долготрајни реформи на јавната администрација, ќе резултира во финансиска поддршка на овие реформи од страна на Светска банка со тнр. ПСАЛ аранжман во износ од 40 милиони долари. Финалните преговори за овој аранжман, во кои Министерството за Финансии и Министерството за правда имаат подеднакво значајна улога, се предвидени за април-мај оваа година. Значајно е кредитот да биде одобрен најдоцна до јуни 2001 година, бидејќи во тој случај дел од средствата ќе бидат добиени под исклучително поволни ИДА услови (на 35 години отплата, со 10 години грејс период и вбез камата

Соработката со ММФ и Светска банка во 2001 година ќе има и една нова димензија: консултација за Стратегијата на Владата на Република Македонија за употреба на средствата од приватизацијата на Телеком за инвестициони проекти, која ќе биде завршена

во текот на февруари. За оваа намена во Стратегијата ќе бидат предвидени проекти кои ќе овозможат изградба или реконструкција на многу нови училишта, болници, патишта, водоводи и други инфраструктурни објекти, набавка на опрема за информациона системи и многу други проекти кои се од значење за развојот на Република Македонија и за намалување на сиромаштијата.

Министерството за Финансии заедно со Министерството за надворешни работи во 2001 година ќе ја продолжи соработката со Европската Унија, посебно во делот кој се однесува за финансиска поддршка за платниот биланс. Во 2001 година е предвидено за оваа намена од ЕУ да се добијат 50 милиони евра, од кои 10 милиони ќе бидат неповратна финансиска помош.

Во 2001 година следува макотрпна работа на многубројните подзаконски акти, упатства и правилници за примена на донесените закони. Преку нив треба да се овозможи операционализација на законските одредби и да се прецизира начинот на реализација на многубројните стимулативни решенија за даночните обврзници, кои се содржани во новите закони од даночната област

Еден од најзначајните проекти на Министерството за Финансии во 2001 година, кој е започнат во текот на минатата година, е довршување на СТРАТЕГИЈАТА ЗА НАМАЛУВАЊЕ НА СИРОМАШТИЈАТА

Како и секоја година, се очекува развојот на Република Македонија да биде поддржан и од земјите донатори. Покрај неповратната финансиска помош од Германија, Швајцарија, Грција и мекиот кредит од Португалија за реализација на Проектот за обезбедување на вода за пиење и за наводнување на пет општини (МЕАП проектот во кој е вклучен и одобриениот кредит од ЕБРД), во 2001 година извесно е дека како и секоја година ќе биде добиена неповратна финансиска помош од двете земји најголеми донатори на средства за Република Македонија - Холандија и Јапонија.

Во првото тримесечје од 2001 ќе се завршат билатералните преговори со земјите од Парискиот клуб на кредитори за репрограмираните долгови од 1999 година, кои се веќе во тек. Позначајно е што се очекува формално внесување на клаузула во Договорот со Парискиот клуб која ќе предвидува можност за конверзија на дел од долгот во инвестициони проекти од областа на еколошката заштита, за што веќе е добиена начелна согласност од Парискиот клуб. Веднаш потоа Министерството за Финансии заедно со Минис-

терството за Надворешни работи и Министерството за заштита на животната средина, ќе пристапат кон билатерални преговори со земјите од Парискиот клуб за конкретни еколошки проекти за кои може да се намали долгот кон тие земји.

Министерството за Финансии заедно со Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство и Министерството за транспорт и врски, пристапи кон преговори со Јапонската Влада за финансирање на проектот Злетовица, со кој ќе се обезбеди вода за пиење и наводнување за пет општини во Источниот дел на Македонија. Се очекува во текот на август 2001 година од страна на Владата на Јапонија да бидат одобрени финансиски средства за изградба на овој проект.

Децениската изградба на многу значајниот проект Хидросистем Лисиче, кој е од суштинско значење за градот Велес за снабдување со здрава вода за пиење, во 2001 ќе биде конечно финансиски заокружена со средства од донации, буџетски средства и со финансиска поддршка во форма на кредит од Банката Билбао заедно со шпанската Влада. Одобрувањето на овој кредит и потпишувањето на договорот се очекува да се реализираат во текот на февруари-март 2001 година.

Најдоцна до јуни 2001 година се очекува да биде одобрен и склучен договорот за кредит од Европската Инвестициона банка за финансирање на заобиколниот пат околу Скопје. Министерството за Финансии заедно со Министерството за Економија и Министерството за транспорт и врски е во преговори со ЕИБ и за финансирање на далноводот Дуброво-Радомир. Воедно, постигнат е договор со ЕИБ и ЕБРД (Европската банка за обнова и развој) за финансирање на дел од патната траса Демир Капија - Гевгелија.

Финансирањето на проекти од инфраструктурата во 2001 година ќе биде поддржано и со кредит од Владата на Република Кина во износ од 20 милиони долари. Владата на Република Македонија во февруари оваа година веќе го одобри земањето на овој кредит, а деновиве се очекува Собранието на Република Македонија да го ратификува договорот за овој финансиски заем, кој е под многу поволни услови.

Со иста динамика се очекува да се реализира и финансискиот аранжман со Норвешката Влада која дава финансиска поддршка во комбинирана форма на донација и кредит, наменети за реализација на проектот на ЗПП за Централниот Депозитар.

Во функција на модернизација и компјутеризација на здравствената евиденција, се очекува во втората

половина од 2001 Министерството за Здравство заедно со Министерството за Финансии да поднесат апликација кај Банката за Развој при Советот на Европа за реализација на овој проект. Потпишувањето на договорот би можело да се очекува во текот на октомври-ноември 2001 година.

За да се подобрат условите за работа и развој на малите и средни претпријатија и за зголемување на можностите за извоз, Министерството за Финансии во 2001 година ќе настојува во соработка со домашни и странски институции да обезбеди финансиски средства за осигурување од ризик на извозот на македонските претпријатија.

5. ОСТАНАТИ АКТИВНОСТИ

- Во настојувањата да се обезбеди максимална транспарентност и одговорност на државните институции во располагањето со средствата, а посебно да се спречат злоупотреби при процедурите на набавка на стоки и услуги од други субјекти, во 2001 ќе се пристапи кон донесување на ИЗМЕНИ НА ЗАКОНОТ ЗА ЈАВНИ НАБАВКИ (април - мај 2001). Се предвидува при работата на овој законски текст да се користат искуствата и решенијата на земјите од Европската Унија, а ќе биде користена и помош од експерти за оваа област од Светска банка.
- Во функција на подобрување на квалитетот на работењето и обезбедување на стандарди за однесување во рамките на институцијата, но и при контактите со јавноста и граѓаните кои користат услуги, предвидено е до септември 2001 да се изработи КОДЕКС ЗА ВРАБОТЕНИТЕ ВО МИНИСТЕРСТВОТО ЗА ФИНАНСИИ. Во него би се прецизирале нормите на однесување на вработените и стандардите за обезбедување на услуги за граѓаните, што ќе придонесе за намалување на бирократијата и за поголема ефикасност и одговорност во работењето.
- Работата на Управата за имотно-правни односи во состав на Министерството за Финансии во 2001 година ќе биде фокусирана кон допрецизирање на законските и подзаконските решенија кои се значајни за спроведување на процесот на ДЕНАЦИОНАЛИЗАЦИЈА. Министерството за Финансии будно го следи овој процес и во соработка со другите државни институции и со гра-

ѓаните, ќе изнајде решенија за продолжување и завршување на постапката на враќање на неправедно одземените имоти на нивните сопственици. Воедно, во 2001 се предвидува и завршување на преговорите со Босна и Херцеговина за склучување на Договор за уредување на имотно-правните односи, а за сличен договор ќе биде преговарано и со СР Југославија.

- Економските успеси во 2000 и потпишувањето и парафирањето на договорите со ММФ, Светска банка и Европската Унија, создадоа вистинска клима за спроведување на две исклучително значајни проекти кои во име на Владата на Република Македонија, ќе бидат организирани и координирани од страна на Министерството за Финансии.

Имено, за прв пат во историјата на нашата држава, во првата половина од 2001 година ќе се пристапи кон изработка на КРЕДИТЕН РЕЈТИНГ за Република Македонија. Добивањето на рејтинг од страна на најпознатите рејтинг куќи во светот е сигнал за сите инвеститори и за целата меѓународна заедница за кредитноспособноста на Република Македонија и за општата макроекономска и политичка состојба во државата, како и за нејзините перспективи. Тоа е многу

За прв пат во историјата на нашата држава, во првата половина од 2001 година ќе се пристапи кон изработка на КРЕДИТЕН РЕЈТИНГ за Република Македонија. Добивањето на рејтинг од страна на најпознатите рејтинг куќи во светот е сигнал за сите инвеститори и за целата меѓународна заедница за кредитноспособноста на Република Македонија и за општата макроекономска и политичка состојба во државата, како и за нејзините перспективи

значајно не само за зголемување на интересот на инвеститорите за вложување на капитал во македонските компании, туку и за подобрување на позицијата на приватните компании и банки од Република Македонија кои соработуваат со странски фирми и банки.

Вториот сегмент од стратегијата за поагресивна и поофанзивна медиумска презентација на потенцијалите на македонската економија во светот, која ја планираме за 2001 година, е организацијата на МЕЃУНАРОДЕН ИНВЕСТИЦИОНЕН ФОРУМ (септември - октомври 2001). Идејата е преку овој форум, кој би го организирале во соработка со Светска банка и Меѓународната финансиска корпорација во еден од светските финансиски центри, да се привлече

интересот на странските инвеститори за вложување во македонските фирми и во финансискиот сектор.

Почитувани граѓани,

Ова се активностите кои засега ги предвидовме за работа на Министерството за Финансии во 2001 година.

Во текот на годината, веројатно ќе произлезат и нови идеи и проекти, за што очекуваме и Ваша поддршка преку предлози и сугестии.

За да овозможиме уште поедноставен и полесен пристап на граѓаните до нас, пристапивме кон целосна компјутеризација на одредени активности на Министерството за Финансии. На интернет веќе е отворена официјална ВЕБ СТРАНИЦА на Министерството за Финансии на која ќе бидат презентирани

најзначајните законски акти и многу други информации и текстови кои се однесуваат на нашата работа, како и пошироко на економската сфера. Воедно, новина е што на интернет страницата ќе бидат ставени и многу формулари и документи од доменот на работење на Министерството за Финансии и придружните институции, кои досега граѓаните мораа да ги купуваат и за тоа да трошат пари, но и време. Тоа ќе биде крај на многу непотрбни тендери и непотребни трошоци на државата, како и на фирмите и граѓаните.

Министерството за Финансии е отворено и ќе ги цени сите Ваши критики и конструктивни предлози кои ќе помогнат да го подобриме квалитетот на услугите кои ги обезбедуваме за Вас.

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ
ВЛАДА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

Проф. д-р Михаил
ПЕТКОВСКИ

МОНЕТАРНАТА И ФИСКАЛНАТА ПОЛИТИКА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Високиот степен на отвореност на македонската економија значително влијае врз водењето на монетарната и фискалната политика, а имајќи го предвид сегашното ниско ниво на БДП, веројатно е дека степенот на отвореност на економијата во Македонија ќе се зголеми во иднина

Силата на надворешниот сектор во голема мерка ја одредува целокупната ситуација на националната економија. Колку е една земја помала, толку оваа врска е поцврста. Република Македонија има мала, отворена економија, и нејзиниот напредок е директно поврзан со достигнувањата во надворешната трговија. Таа има околу 2,2 милиони жители, нејзиниот номинален БДП изнесуваше околу 3,5 милијарди американски долари во 1999 година, а учеството на нејзината надворешна трговија со стоки (извоз и увоз) во однос на БДП беше над 80% во текот на истата година. Земајќи го предвид сегашното ниско ниво на БДП, веројатно е дека степенот на отвореност на економијата во Македонија ќе се зголеми во иднина.

Придобивките од отворените економски политики, кои ги користат можностите за меѓународната трговија и меѓународните текови на капиталот се добро разбрани во економската теорија и исто така се демонстрирани со развојното искуство на многу земји. Поврзувајќи се со светската економија, сепак, земјата се изложува на надворешни шокови, односно може да доживее економски нарушувања кои произлегуваат од случувања надвор од земјата (Krugman, 1988). Високиот степен на отвореност на македонската економија значително влијае врз водењето на монетарната и фискалната политика.

Монетарна политика

Македонија претставува многу мала монетарна област и има низок степен на финансиско продлабочување. Учеството на М2 во БДП во 1999 година беше само 14%, што е карактеристика на финансиски неразвиените земји. Овој однос обично се движи помеѓу 70% и 100% во развиените земји, одразувајќи голема диверзификација на финансискиот развој во рамките на таа група земји.

Македонија, исто така, има мала и многу отворена економија. Нејзиното учество во светската економија изнесува само 0,023%, што ја одредува нејзината положба во рамките на меѓународната економија. Коефициентот на македонската надворешна трговија во однос на БДП е сличен на просечниот коефициент во малите земји на ЕУ, кои успешно ја спроведоа долгорочната стратегија на таргетирање на девизниот курс според режимот на фиксен девизен курс во осумдесеттите и почетокот на деведесеттите (Австрија, Белгија, Данска и Холандија).

Овие два фактора, заедно со високиот степен на зависност на надворешната трговија на Македонија од нејзината трговија со земјите на ЕУ, (преку 40% од вкупната вредност на надворешната трговија на зем-

*Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставуваат ставовите на Министерството за финансии

јата отпаѓа на трговијата со земјите на ЕУ), ја спречуваат Македонија да следи независна монетарна стратегија која би се разликувала од онаа што ја следат нејзините главни трговски партнери. Исто така, Република Македонија настојува да ги засили нејзините економски односи со ЕУ и како резултат на тоа да стане земја членка, што ќе води кон понатамошно отворање на трговијата со нејзините главни трговски партнери.

Нестабилноста на побарувачката на пари, чии корени се во високиот степен на валутна супституција, го спречува поврзувањето на монетарната стратегија на Република Македонија со монетарната политика на земјите од ЕУ преку механизмот за таргетирање на порастот на монетарните агрегати. Валутната супституција мерена со девизните депозити, како процент од монетарниот агрегат М1 изнесува 45,2%, а како процент од агрегатот М2 таа изнесува 26,4% (Табела 13). Германската марка учествува со околу 72% од девизното портфолио на домашните резиденти во домашните банки.

Македонија:
Монетарни и финансиски индикатори, 1999

М2/БДП	14,4%
Девизни депозити/М1	45,2%
Девизни депозити/М2	26,4%
Промет на девизниот пазар/БДП	41,1%
Промет на пазарот на пари/БДП	10,1%

Извор: Народна банка на Република Македонија

Монетарната политика на Македонија исто така се заснова на релативно слаби финансиски пазари и институции. На пример, прометот на пазарот на пари во 1999 изнесуваше до 10,1% од БДП, споредено со 650% во земјите членки на ЕУ. Годишниот промет на девизниот пазар беше 41,1% од БДП, додека годишниот девизен промет во земјите на ЕУ е во просек 14 пати поголем од БДП. Учеството на нефункционални заеми земено како дел од вкупното кредитно портфолио на банкарскиот систем е екстремно високо и изнесува до околу 40%. Овој дел е околу 5-7% во земјите на ЕУ.

Македонската монетарна политика применува т.н. активен пристап, при што го таргетира квантитетот на монетарната база, во согласност со фиксниот девизен курс, додека каматните стапки се оставени да ја најдат својата рамнотежа

Ранливоста и структурните проблеми на финансискиот систем влијаат врз преносните канали на моне-

тарната политика, правејќи ја помалку ефикасна. Под такви околности, македонската монетарна политика не е во состојба да ги таргетира каматните стапки, оставајќи ја монетарната база да ја најде рамнотежата, како во развиените земји, или слично на правилата на Тејлор во монетарната теорија (Таслор, 1993). Наместо тоа, македонската монетарна политика применува т.н. активен пристап, при што го таргетира квантитетот на монетарната база, во согласност со фиксниот девизен курс, додека каматните стапки се оставени да ја најдат својата рамнотежа.

Сите овие фактори влијаат изборот на Македонија во поглед на монетарната политика да биде стратегија на таргетирање на девизниот курс како начин за постигнување стабилност во цените, што е и крајната цел на нејзината монетарна политика. Девизниот курс станува клучна варијабла, токму поради тоа што надворешно-трговските текови доминираат во економијата и многу од цените се одредуваат од надворешни фактори. Тоа претставува транспарентна, ефикасна и прифатлива стратегија на монетарно управување. Сепак, постои простор за разлики помеѓу монетарната политика на Македонија и онаа на ЕУ, преку таргетирање на фиксен, но прилагодлив девизен курс во однос на германската марка/еврот или преку режим на раководелно флукуирачки девизен курс.

Фискална политика

Стратегијата на таргетирање на девизниот курс кон мали, отворени економии може да биде одржлива само доколку фискалната политика е многу кредитбилна. Искуствата во многу економии во транзиција покажуваат дека монетарната политика вообичаено го носи товарот на обидите за стабилизација, додека владите беа релативно неспремни да донесуваат непопуларни одлуки за намалување на фискалниот дефицит. Спротивно на тоа, цврстата фискална позиција е клучен елемент на македонската економска стратегија во последните години. Финансиската дисциплина постигната преку таргетирањето на девизниот курс беше придружена со нагло опаѓање на фискалниот дефицит од 13,6% од БДП во 1993 на 2,5% во 1996 и 0,1% во 1999. По остварениот суфицит во 2000, владата планира да води политика на балансирана фискална позиција.

Како и да е, постојат уште работи кои можат да се подобрат во доменот на фискалната политика. Околу 80% од јавните расходи отпаѓаат на недискрециони расходи, како што се пензии, здравствена заштита и плати на државните службеници. Ова остава многу мал простор за дискреционите трошоци и капиталните инвестиции. Даноците на работна сила се многу

високи, а даноците на доход и придонесите за социјална заштита заедно изнесуваа околу 75% од надоместот за невработени (пред намалувањето на персоналниот данок на доход на почетокот од 2001 година).

Клучното прашање ќе биде колку успешно владата ќе ги спроведе среднорочните и долгорочните фискални реформи. Покрај значителното краткорочно фискално прилагодување, за да се постигне долгорочна внатрешна и надворешна макроекономска стабилност, потребно ќе биде да се изврши долгорочно фискално реструктурирање. Стратегијата на владата треба да биде насочена кон намалување на персоналниот данок на доход (што е веќе направено), пренасочување на расходите за развојни цели, зголемена ефикасност и на даноците и на расходите, развој на стабилен и транспарентен даночен систем, итн.

Главниот извор на фискални притисоци ќе дојде од страната на социјалните расходи и различните форми на потенцијални обврски (замрзнати девизни штедни влогови, трошоци за реструктурирање на претпријатијата, многу голем износ на нефункционални заеми

во банките¹⁾, трошоци за реформа на пензискиот систем, итн). Земајќи ја предвид значајната поврзаност помеѓу фискалната политика и тековната сметка на платниот биланс, фискалната консолидација ќе биде

Стратегијата на владата треба да биде насочена кон намалување на персоналниот данок на доход (што е веќе направено), пренасочување на расходите за развојни цели, зголемена ефикасност и на даноците и на расходите, развој на стабилен и транспарентен даночен систем, итн.

клучна за намалување на дефицитот во тековната сметка на платниот биланс и за одржување на одржлива екстерна позиција. Без соодветна координација помеѓу фискалната и монетарната политика, ќе биде невозможно да се спроведе стратегија за таргетирање на девизниот курс без големо монетарно "стегане", кое пак би имало негативен ефект врз економскиот раст.

РЕФЕРЕНЦИ:

Krugman, P. (1988), "External Shocks and Domestic Policy Responses", in R. Dornbusch and L.C. Helmers (eds.). The Open Economy: Tools for Policymakers in Developing Countries. EDI Series in Economic Development. New York: Oxford University Press.

Polackova Bixi, H., H. Ghanem, R. Islam (1999), "Fiscal Adjustments and Contingent

Liabilities: Case Studies of the Czech Republic and Macedonia", World Bank Policy Research Working Paper, No. 2177.

Taylor, J.B. (1993), "Discretion Versus Policy Rules in Practice", Carnegie - Rochester Conference Series on Public Policy, vol. 39.

¹⁾Н. Polackova et al. (1998) дава неколку проценки за можните фискални трошоци што се должат на потенцијалните обврски поврзани со банкарскиот систем во Македонија

СИГУРНОСТА НА НАШИТЕ ПАРИ?

Како може да процениме дали нашите банки се здрави? Со други зборови, како можеме да знаеме дали нашите пари се безбедно сокриени во сигурно засолниште?

д-р Сем
ВАКНИН

Банките се институции во кои постојано се случуваат чуда. Ретко ги доверуваме нашите пари на други освен на самите себе - и на нашите банки. И покрај бурната историја на лошо управување, корупција, лажни ветувања и незадоволство, заблуди и несоодветно однесување - банките сеуште успеваат да нé мотивираат да им ги даваме нашите пари. Делумно тоа се должи на чувството дека тие се безбедни во банките. Модерниот израз е “морална опасност”. Имплицитните гаранции на државата и на други финансиски институции нé тераат да преземеме ризици кои инаку би ги избегнале. Делумно тоа се состои во софистицираноста на банките во маркетингот и промовирањето на самите себе и нивните производи. Привлечни брошури, професионални компјутерски и видео презентации и пространи комплекси кои наликуваат на светилиште, сите тие се во функција на подобрување на сликата за банките како храмови на новата религија на пари.

Но, што стои позади сето ова? Како може да процениме дали нашите банки се здрави? Со други зборови, како можеме да знаеме дали нашите пари се безбедно сокриени во сигурно засолниште?

Инстинктот е да се види билансот на состојба на банките. Современата форма на банките и нивните биланси на состојба се измислени во 15-от век. Билансот на состојба, заедно со други финансиски извештаи, треба да ни даде вистинска и целосна слика за здравјето на банката, нејзиното минато и нејзините долгорочни изгледи. Она што изненадува е дека - и покрај општото мислење - билансот на состојба го прикажува сето ова. Она што помалку изненадува е дека билансот на состојба е бескорисен доколку не знаете како да го толкувате.

Финансиските извештаи (биланс на успех - исто така познат и како сметка на приходи и расходи, извештајот за готовински прилив и билансот на состојба) се прикажуваат во различни форми/на различни начини. Понекогаш тие се во согласност со западните

сметководствени стандарди (Општо прифатените сметководствени принципи, GAAP, или помалку ригорозно и понејасно наречените Меѓународни сметководствени стандарди, IAS). Инаку, тие се во согласност со локалните сметководствени стандарди, кои честопати не даваат целосни информации. Сепак, треба да барате банки чии ажурирани финансиски извештаи ви се достапни. Најдобриот избор би била банка во која е извршена ревизија од една од шесте големи западни сметководствени компании и која ги доставува на располагање извештаите од ревизијата на јавноста. Така ревидираните финансиски извештаи треба да ги консолидираат финансиските резултати од банката со оние од нејзините подружници или придружни компании. Честопати многу работи се кријат во сферата на заедничката сопственост.

Банките се рангирани од страна на независни агенции. Најпознатата и најдоверливата од сите е Fitch - IBCA. Друга таква агенција е Thomson Bank Watch - BREE. Овие агенции доставуваат до банките писмени комбинации и комбинации од броеви кои ја одразуваат нивната стабилност. Најголем број од агенциите ги разликуваат краткорочните од долгорочните изгледи на рангираната банкарска институција. Некои од нив дури и ги проучуваат (и рангираат) прашањата како што е законитоста на работењето на банката (правен рејтинг). Навидум, се што засегнатото лице треба да направи е да оди кај раководителот на банката, да собере храброст и да го побара рејтингот на банката. За жал, животот е посложен отколку оној во којшто рејтинг агенциите би сакале ние да веруваме. Тие најмногу се потпираат на финансиските резултати на рангираната банка, како веродостојно мерило за нејзината финансиска моќ или финансиски профил. Ништо не е подалеку од вистината.

Како што е познато, финансиските резултати навистина содржат неколку важни факти. Но, некогаш треба да се погледне позади “голите” броеви за да се добие вистинската - честопати помалку охрабрувачка - слика.

Да го разгледаме проблематичното прашање на девизиот курс. Финансиските извештаи се пресметани

*Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставуваат ставовите на Министерството за финансии

(понекогаш изразени во американски долари покрај домашната валута) користејќи го девизниот курс кој преовладувал на 31-ви декември во фискалната година (за која се однесуваат извештаите). Во земја со нестабилна домашна валута ова би довело до целосно искривување на вистинската слика. Ова е особено вистинито доколку голем број активности му претходат на овој произволен датум. Истото се однесува и на финансиските извештаи кои не беа прилагодени на инфлацијата во земјите со висока инфлација. Извештаите ќе изгледаат надувани и ќе прикажуваат профит дури и онаму каде што има големи загуби. Сметководството за “просечните износи” (кое го применува просечниот девизен курс во текот на целата година) уште повеќе наведува на мислење. Единствениот начин вистински да се прикаже реалноста е доколку банката водела два сета на сметки: една во домашната валута и една во американски долари (или во некоја друга валута која се применува). Инаку, би можело да дојде до фиктивен пораст на активата (поради инфлација или флукутирање на валутата).

Друг пример: во многу земји, измените во легислативата може во голема мера да влијаат врз финансиските извештаи на банката. Во 1996 година, во Русија, на пример, Банката на Русија го промени алгоритмот за пресметување на еден важен банкарски коефициент (коефициент на капиталот во однос на пласманите пондерирали според степенот на ризичноста). Доколку руската банка не ги преформулира соодветно своите претходни финансиски извештаи, наеднаш ќе дојде до нагла промена во профитабилноста.

Нето активата е секогаш сама по себе погрешно прикажана: броевите се однесуваат на состојбата од 31-ви декември. Заем даден на компанија соработник во рок од 48 часа може да ја зголеми активата на клучниот датум. Ова погрешно претставување е само незначително подобро со воведувањето на пресметувањето на “просечната актива”. Што е уште повеќе, за дел од активата може да се плаќа камата и да биде функционална - а друг дел да биде нефункционална актива. Доспевањето на средствата е исто така од примарна важност. Доколку најголемиот дел од активата на банката може веднаш да биде повлечен од страна на клиентот (по негово барање) - тогаш банката набрзо ќе наиде на проблеми при управувањето со активата што води кон неликвидност.

Друга често применлива бројка е нето доходот на банката. Важно е да се разликува доходот од камата од некаматниот доход. На еден отворен, модерен кредитен пазар, разликите на доходот од камата треба да бидат минимални и треба да го одразуваат ризикот плус разумниот дел на доход за банката. Но, во многу

земји (Јапонија, Русија) Владата им помага на банките позајмувајќи им пари под евтини услови (преку централната банка или преку обврзници). Банките потоа им ги позајмуваат на нивните комитенти евтините средства по премногу високи стапки, на тој начин добивајќи огромен доход од камата. Во многу земји доходот од државни хартии од вредност е ослободен од данок, што всушност претставува друг облик на субвенција. Висок доход од камата е знак на слабост, не на здравјето на банката денес, туку за во иднина. Индикаторот кој треба да се преферира е доходот од работењето (такси, провизии и други видови на наплата).

Постојат неколку клучни коефициенти кои треба да се следат. Релевантно прашање е дали банката е ополномоштена од меѓународни финансиски агенции. Агенциите издаваат барања за регулирање на капиталот и други дефинирани коефициенти. Усогласеноста со овие побарувања е минимална, во отсуство на што банката ќе се смета за позитивно опасна.

Приносот од капиталот на банката (ROE) е нето доходот поделен со нејзиниот просечен капитал. Приносот на средствата на банката (ROA) е нејзиниот нето доход поделен со нејзината просечна актива. Капиталот (TIER 1 или вкупно) поделен со пласманите на банката пондерирали според степенот на ризичност - мерка за адекватноста на капиталот на банката. Најголем број од банките ги следат одредбите од Базелската Конвенција утврдени од Меѓународната банка за порамнување. Ова може да наведе на погрешно мислење бидејќи Конвенцијата нема одредби за справување со ризикот поврзан со пазарите во подем, каде затезната камата од 33% и повеќе проценти е правило. На крајот, постои коефициент на обични акции во однос на вкупната актива. Но, коефициентите не се универзален лек. Бидејќи со квантитетот кој ги сочинува може да се поигрува - тие може да бидат предмет на манипулација и злоупотреба. Вистина е дека е подобро да се има високи отколку ниски коефициенти. Високите коефициенти се показатели на силната подлога на резерви и резервации на банката и оттаму на нејзината способност да го прошири кругот на своето работење. Стабилна банка, исто така, може да учествува во различни програми, понуди и лицитации на централната банка или на Министерството за финансии. Колку повеќе од заработувачката на банката е задржана кај неа, а не е дистрибуирана како профит на нејзините акционери - толку се подобри коефициентите и отпорноста на банката на кредитниот ризик. Сепак, овие коефициенти треба да се сфатат посериозно отколку на нив да се гледа со извесна недоверба.

Не треба да се потпираме дури и на профитните маргини на банката (коефициентот на нето доходот во однос на вкупниот доход) или на нејзиниот коефициент на искористеност на средствата (коефициентот на доходот во однос на просечната актива). Тие може да се појават како резултат на скриени субвенции поради погрешна проценка на Владата (или раководството) или недоволно прикажување на кредитниот ризик.

За да се разработат двете последни точки: банката може да позајми евтини пари од централната банка (или да плаќа ниски камати на нејзините депоненти и штедачи) и да ги вложи во сигурни државни обврзници, заработувајќи многу поголем доход од камата од плаќањето на обврзници со купон. Крајниот резултат: пораст во доходот и профитабилноста на банката што се должи на непродуктивно, кратко произволно работење. Инаку, раководството на банката може нереално да ги искажува износите на нефункционалните заеми регистрирани во книгите на банката, на тој начин намалувајќи ги потребните средства кои треба да се стават настрана, а зголемувајќи ја профитабилноста. Финансиските извештаи на банките во голема мера ја рефлектираат проценката на раководството за деловната активност. Ова е пример кој не треба да се следи.

Макроекономското опкружување на банката е исто толку важно за одредување на нејзиното финансиско здравје и на нејзината кредитна способност, како и секој коефициент или микро анализа

На страницата во книгите на банката за главните финансиски резултати, посебно внимание треба да им се посвети на резервациите за девалвација на хартиите од вредност и на нереализираната разлика во валутната позиција. Ова особено важи во случај кога банката држи најголем дел од активата (во форма на финансиски инвестиции или заеми) и капиталот е инвестиран во хартии од вредност или во инструменти деноминирани во девизи. Одделно, банката може да тргува за својата сопствена позиција (Nostro), или како креатор на пазарот или како трговец. Профитот (или загубата) при тргувањето со хартии од вредност треба да се из земе, бидејќи тој е и веројатен и случаен за главните активности на банката: земање депозит и давање заеми.

Најголем број на банки вложуваат дел од својата актива во други банки. Ова вообичаено се смета како начин на проширување на ризикот. Но, кај високо колебливите економии со слаб, неразвиен финансиски сектор, веројатно е сите институции во секторот да се

движат заедно (високо поврзан пазар). Вложувањето на депозити меѓу банките служи само да се зголеми ризикот на банката депозитор (како што покажаа неодамнешната афера со Токо банка во Русија и банкарската криза во Јужна Кореја).

Оперативните трошоци на банката се приближуваат до долната линија: плати, амортизација, основни средства или фиксен капитал (недвижнина и опрема) и административни трошоци. Општото правило е: колку се повисоки овие трошоци, толку е полошо. Големите историчари Тојнби еднаш кажал дека големите цивилизации пропаѓаат веднаш штом ни го оставаат во наследство најимпресивниот објект. Ова особено важи за банките. Ако видите банка ревнотно ангажирана во градење на раскошни филијали - бидете подалеку од неа.

Сé земено предвид, банките се ризични трговци. Банките живеат од лошата поврзаност на активата и пасивата. Се обидуваат најдобро што можат да ги предвидат пазарите и да го ублажат таквиот расчекор на тој начин што преземаат дел од ризикот и се вклучуваат во соодветно управување на портфолиото. За оваа цел наплатуваат такси и провизии, камати и добивки, кои за нив претставуваат извори на приход. Ако банкарскиот систем поседува стручност во некоја област, тогаш тоа е управувањето со ризикот. Од банките се очекува соодветно да ги оценат, контролираат и минимизираат кредитните ризици. Од нив се бара да применат механизми за кредитен рејтинг (кредитна анализа), ефикасни и ексклузивни системи за прибирање информации и да започнат со вистинските политики и процедури на позајмување. Во случај погрешно да ги протолкуваат пазарните ризици, со што тие се претвораат во кредитни ризици (што многу често се случува), банките би требало да издвојат готовински износи кои реално би можеле да ги порамнат веќе пропаднатите заеми или идните лоши заеми. Тоа се резервации за загубите по кредити. Заемите треба постојано да се надгледуваат, прекласифицираат и доколку е остварливо треба да се преземаат мерки против нив. Доколку една банка воопшто не врши рекласификација и санација, тогаш или банката лаже или не го сфаќа сериозно банкарскиот бизнис, или пак нејзиниот менаџмент има шесто сетило што се однесува до предвидувањата. Мошне важно е да се земе предвид стапката на резервации за загубите по кредити како дел од неизмирениите заеми. Потоа таа треба да се спореди со процентот на лоши заеми во рамките на неизмирениите заеми. Ако двете бројки не се во ред, тогаш или некој се обидува да ве сопне или менаџментот е некомпетентен или пак ве лаже. Обично првата работа што ја прават новите сопстве-

ници на една банка е да го подобрат квалитетот на пласираната актива (пристоен начин да се каже дека тие всушност се ослободуваат од лошите пласмани без разлика дали се пријавени како такви или не). Ова го прават со тоа што ги класифицираат заемите. Најголемиот број централни банки во светот имаат одредби за класификација на заемите и ако се водат според нив добиваат резултати поверодостојни од која било “проценка” на менаџментот, без разлика со колку добри намери била направена. Во некои земји во светот, централната банка (или супервизијата на Банката) ги принудува банките да издвојат резерви за заемите од категоријата со најголем ризик, па дури и ако се добри пласмани. Ова треба да биде најприфатливиот метод.

Од двете страни на билансот на состојба, поголемо внимание треба да ѝ се посвети на активата. Во овие рамки, најголемо внимание треба да ѝ се посвети на активата на која се заработува камата. Колкав процент од заемите се комерцијални и колкав процент им се дава на поединци? Колку има заемодавачи (диверзификацијата на ризикот е обратно пропорционална на изложеноста на одделни заемопримачи)? Колку од трансакциите се со “поврзани страни”? Колкав дел од нив се врши во домашна валута, а колку во девизи (и во кои девизи)? Големата изложеност на позајмување во девизи не е секогаш здрава. Острата, неочекувана девалвација може да ги одведе многу од заемопримачите во состојба на нефункционалност и пропуст и на тој начин негативно да влијае врз квалитетот на активата. Во кои финансиски средства и инструменти инвестира банката? Колкав ризик носат тие? И така натаму.

Не помала е важноста и на рочната структура на активата. Таа е основен дел од управувањето со ликвидноста (ризикот) на банката. Клучно прашање е: какви се готовинските приливи проектирани од датумите на доспевање на различната актива и пасива и колкава е веројатноста за нивна материјализација. Мора да постои грубо совпаѓање помеѓу различните датуми на доспевање на активата и пасивата. Готовинските приливи генерирани од активата на банката мора да се искористат за финансирање на готовинските приливи кои произлегуваат од пасивата на банката. Мора да се направи разлика меѓу стабилните и шпекулативните средства (вторите во постојана потрага по повисоки добивки). Показателите за ликвидност и подготвеноста треба да бидат поставени и пресметувани неколку пати во текот на денот. Празнините (особено во краткорочната категорија) помеѓу активата на банката и нејзината пасива се многу загрижувачки знак.

Но, макроекономското опкружување на банката е исто толку важно за одредување на нејзиното финансиско здравје и на нејзината кредитна способност, како и секој коефициент или микро анализа. Состојбата на финансиските пазари понекогаш има поголемо влијание врз здравата состојба на банката од кој било друг фактор. Дobar пример за ова е ефектот кој каматните стапки или девалвацијата го имаат врз профитабилноста и капитализацијата на банката. Имплицитната (да не ја спомнуваме јасната) поддршка од властите, од други банки и од инвеститори (домашни и меѓународни) ја поставува психолошката позадина на идниот развој. Ова е премногу логично. Во нестабилно финансиско опкружување, постои поголема можност за секундарни ефекти. Банките вложуваат

Важноста на рочната структура на активата е голема, бидејќи таа е основен дел на управувањето со ликвидноста (ризикот) на банката. Клучното прашање е: какви се готовинските приливи проектирани од датумите на доспевање на различната актива и пасива и колкава е веројатноста за нивна материјализација

средства во други банки во хартии од вредност. Сепак, вредноста на хартиите од вредност и хипотеците е исто толку добра колку и нивната ликвидност и самиот пазар. Врз самата способност за вршење на деловна активност (на пример, на пазарот за синдицирани заеми) влијае пошироката слика. “Опаѓачките” пазари на капитал ги најавуваат загубите при тргувањето и загубите во приходот од трговските активности и така натаму.

Можеби единствен најважен фактор е општото ниво на каматни стапки во стопанството. Тоа ја утврдува моментната вредност на јавниот долг деноминиран во девизи и домашна валута. Тоа влијае на рамнотежата помеѓу реализираните и нереализираните загуби на долгорочните (комерцијални или други) хартии од вредност. Еден од најважните инструменти за создавање ликвидност е договорот за реоткуп (репо). Банките ги продаваат нивните портфолија на државен долг со обврската подоцна да ги откупат. Нивните каматните стапки се зголемуваат- загубите при ваквите договори за реоткуп може да повлечат маргинални трошоци (барање веднаш да се исплатат загубите или да се материјализираат преку откуп на хартиите од вредност). Маргиналните трошоци претставуваат исцедување на ликвидноста. Така, во опкружување на растечки каматни стапки, договорите за реоткуп можат да ја апсорбираат ликвидноста од банките, да ја намалат, наместо да ја зголемат. Истиот принцип се однесува и на инвестиционите инструменти за учество на долговите во вкупниот капи-

тал кои се користат од страна на банките за подобрување на приходот од активностите на тргување со хартии од вредност. Високите каматни стапки во овој случај може да дадат дури и поболни резултати. Со решавањето на ликвидноста, банките се принудени да ги материјализираат загубите направени при тргувањето. Ова налага дополнителен притисок врз цените на финансиските средства, повлекувања на повеќе маргиналните трошоци и понатамошно исцрпување на ликвидноста. Ова е маѓепсан круг на еднаш започнатиот ужасен момент.

Но, високите каматни стапки, како што спомнав, исто така ја затегнуваат страната на активата од билансот на состојба преку притисок врз заемопримачите. Истото се однесува и на девалвацијата. Пасивата поврзана со девизите расте со девалвацијата без никакво (непосредно) кореспондентно зголемување на локалните цени за да се компензира заемопримачот. На тој начин пазарниот ризик брзо се трансформира во кредитен ризик. Заемопримачите не ги исполнуваат нивните обврски. Се јавува потреба од зголемување на резервациите за загубите по кредити, кои уште повеќе ја нагризуваат ликвидноста на банката (и нејзината профитабилност). Тогаш пред банките се јавува предизвикот да го внесат во игра нивото на нивното резервно покривање за да ги зголемат пријавените добивки и ова, за возврат создава вистинска загриженост во однос на адекватноста на нивото на резервации на загуба по кредити. Само зголемувањето на капиталот може да ги ублажи (оправданите)

стравови на пазарот, но до вакво зголемување може да дојде само преку странски инвестиции, во најголем број случаи. И странските инвестиции се обично крајно решение, презрено решение (на пример Југоисточна Азија и Чешка како свежи примери во бесконечно многуте. Јапонија и Кина се веројатно следни).

Во минатото постоеше размислување дека дел од ризикот може да се поправи со заштита од ризикот на терминските пазари (со нивна продажба на купувачите кои доброволно го прифаќаат ризикот). Но, заштитата од ризикот е добра само доколку е добра страната која ја овозможува, а на пазар исцрпен од секундарни несолвентности, сигурноста се става под прашалник. Во поголем број од пазарите во подем, на пример, не постојат вообичаени извори на девизи (компаниите преферираат да ги акумулираат нештата).

Опстанокот на банките зависи од позајмувањето. Основата за позајмување, за возврат, зависи од квалитетот на можноста за позајмување. На високоризичните пазари, ова зависи од можноста од поврзано позајмување и од квалитетот на хипотеките понудени од страна на заемопримачите. Дали заемопримачите нудат квалитативни хипотеки е директен резултат од ликвидноста на пазарот и од тоа како ги користат средствата од позајмувањето. Овие два елемента се во блиска поврзаност со банкарскиот систем. Тоа е и претпоследниот маѓепсан круг: онаму каде не постои функционален и професионален банкарски систем - нема да се појават ниту добри заемопримачи.

м-р Зоран
СТАВРЕСКИНаташа
ЈОВАНОВСКА

РЕФОРМА НА ДЕВИЗНИОТ СИСТЕМ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Како резултат на настанатите промени во економската сфера во Република Македонија, развојот на пазарните односи, интензивирање на реформите во сите сфери на економскиот живот, се поголемата отвореност кон меѓународните пазари, а имајќи ја во предвид определбата на Република Македонија за интеграција во Европската Унија, во текот на 2000 година се пристапи кон спроведување на реформа на девизниот систем

Законската рамка на девизниот систем во Република Македонија е поставена со донесувањето на Законот за девизно работење во 1993 година. Досегашниот закон за девизно работење базираше на тогашниот економски систем и степенот на развој на пазарни односи, релативната затвореност на македонскиот пазар, ниското ниво на девизни резерви, високите инфлациони и девалвациони ојскувања, неповолното меѓународно окружување, недоволното искуство на банките во извршувањето на платниот промет и склучувањето кредитни работи со странство и сл. Во тој контекст, логично беше што законските решенија во сферата на девизното работење содржеа поголема доза на администрирање и релативно висок степен на регулација на трансакциите меѓу резидентите и нерезидентите.

Како резултат на настанатите промени во економската сфера во Република Македонија, развојот на пазарните односи, интензивирање на реформите во сите сфери на економскиот живот, се поголемата отвореност кон меѓународните пазари, а имајќи ја во предвид определбата на Република Македонија за интеграција во Европската Унија, во текот на 2000 година се пристапи кон спроведување на реформа на девизниот систем. Законската основа за промените во сферата на девизното работење е поставена со подго-

товката на нов закон за девизно работење, кој е во собраниска процедура.

УСОГЛАСУВАЊЕ СО РЕГУЛАТИВАТА НА ЕУ

Предложениот Закон за девизно работење, содржи одредби кои пред сè се насочени кон усогласување на македонската регулатива со директивите и стандардите на ЕУ, а се во согласност со парафираната Спогодба за стабилизација и асоцијација помеѓу Република Македонија и ЕУ. Во тој контекст, се предвидува поголема либерализација во работењето со странство, односно целосно ослободување од ограничувањата кај тековните трансакции и постепена либерализација кај капиталните трансакции.

ЛИБЕРАЛИЗАЦИЈА И СТИМУЛИРАЊЕ НА СТРАНСКИТЕ ИНВЕСТИЦИИ

Во контекст на општата политика на либерализација на надворешно-трговското и девизното работење, со предложениот Закон за девизно работење ди-

*Мислењата изразени во овој текст се на авторите и не мора во целост да ги претставуваат ставовите на Министерството за финансии

ректните инвестиции на резидентите во странство и директните инвестиции на нерезидентите во Република Македонија се целосно слободни. Со тоа ќе се создадат услови за поголема заинтересираност и стимулирање на влезот на странските инвеститори и привлекување на странски капитал. Посебно е значајно за странските инвеститори што се обезбедува сигурност на нивните вложувања, при што преносот на добивката и преносот на финансиските средства добиени со отуѓување и продажба на сопственички дел во директната инвестиција е комплетно слободен.

Новиот закон за девизно работење внесува поголем степен на либерализација и во портфолио инвестициите, иако заради поголемата ризичност на овој облик на прилив на капитал, се задржуваат извесни ограничувања, посебно кај трансакциите кои подразбираат одлив на капитал од земјата.

Така, законот дава либерални услови за издавање и воведување на домашни хартии од вредност во странство и вложување на резиденти во хартии од вредност во странство, а исто така и за издавање и воведување на странски хартии од вредност во Република Македонија и вложувањето на нерезиденти во хартии од вредност во Република Македонија. По истекот на првата етапа од Спогодбата со ЕУ граѓаните и претпријатијата ќе можат слободно да вложуваат во хартии од вредност во странство или да инвестираат во имот во странство. Истовремено, странските лица можат слободно да тргуваат со домашни хартии од вредност во Република Македонија преку овластени учесници на берзата.

Либерализацијата на располагањето со странски платежни средства и можноста за отворање на девизни сметки по слободен избор ќе овозможи проток и дистрибуција на девизните средства врз пазарни критериуми и поголема мотивираност кај извозниците за трансфер на девизните приливи во домашни банки, со што ќе се зголеми понудата на девизни средства на девизниот пазар

ПОВОЛНОСТИ ЗА ПРЕТПРИЈАТИЈАТА И БАНКИТЕ

Со новиот закон за девизно работење се дава можност домашните претпријатија да имаат странски платежни средства на девизни сметки во банките во Република Македонија и неограничено да можат да ги држат средствата на девизни сметки. Тоа е различно во однос на претходните законски решенија, со кои постоеше можност за држење на средствата на

претпријатијата извозници на девизна сметка, но периодот во кој можат да ги држат своите девизни приливи од извоз на девизни сметки беше лимитиран (рокот прво изнесуваше 90 дена, за потоа да биде продолжен на 180 дена). Доколку не ги искористат девизите за плаќање на увоз во овој рок, претпријатијата беа принудени истите да ги продадат на девизниот пазар или на банката во која се депонирани.

Либерализацијата на располагањето со странски платежни средства и можноста за отворање на девизни сметки по слободен избор ќе овозможи проток и дистрибуција на девизните средства врз пазарни критериуми, поголема мотивираност кај извозниците за трансфер на девизните приливи во домашни банки, со што ќе се зголеми понудата на девизни средства на девизниот пазар. Тоа решение е конзистентно со претходните промени на регулативата со кои се намали износот на задолжителна резерва на банките на нивните девизни депозити, со цел поголем дел од девизниот потенцијал на банките да се пласира во македонската економска, наместо да се држи имобилизиран на девизни сметки во странски банки.

Домашните претпријатија и населението ќе можат слободно да отвораат и држат девизни сметки во странски банки по истекот на Спогодбата со ЕУ за стабилизација и асоцијација. Според тоа, во следните десетина години не се предвидува можност за чување на средствата од страна на резидентите кај нерезидентни банки, пред се заради недостатокот на капитал во земјата. Либерализацијата на овие трансакции по правило се одвива во најдоцните фази од либерализацијата на девизното работење, што е карактеристично и за понапредните земји во транзиција.

Истото решение се предвидува и за вложувањата на резидентите во недвижен имот во странство и обратно, во однос на вложувањата на нерезиденти во недвижности во Република Македонија. И во либерализацијата на овие трансакции е предвиден постепен и внимателен приод, кој предвидува повисок степен на либерализација по десетина години, кога економската сила на македонските граѓани ќе биде покомпатибилна со стандардите во земјите од Европската Унија.

Предложениот Закон за девизно работење предвидува претпријатијата и банките во Република Македонија да можат без сложени административни процедури да земаат кредити од странски банки или странски компании, со што ќе се овозможи поголема конкуренција на кредитниот пазар и побрзо ефектуирање на кредитните линии. Во таа насока, наместо досегашните процедури на претходна регистрација на

кредитните работи со странство, со новиот закон се предвидува поедноставена и побрза процедура во форма на известување на Централната банка од страна на претпријатијата.

Со законот се дава можност на банките да одобруваат кредити на домашни субјекти во странска валута, но само за одредени намени: за плаќање на увоз на стоки или услуги или за намирување на други тековни обврски кон странство.

Една од сериозните дилеми кои се наметнуваат пред креаторите на законската рамка во овој дел е дали не треба да се овозможи девизно кредитирање од страна на банките и на извозниците. Имено, со оглед дека извозниците имаат девизни приливи и за разлика од увозниците можат да се заштитат од курсниот ризик, логично би било и на нив да им се овозможи пристап до кредити во девизи.

РАЗВОЈ НА ДЕВИЗНИОТ ПАЗАР

Со Законот за девизно работење се создаваат услови за поефикасно функционирање на девизниот пазар, целосно пазарен и транспарентен пристап во утврдување на цената на девизните средства (девизниот курс), како и поголема конкуренција и поврзаност на девизниот пазар со останатите финансиски пазари.

Воведувањето на можноста за склучување на трансакции кои што се однесуваат на финансиските деривати (фјучерси, девизни опции, девизни свопови и др.) во голема мера ќе им овозможи на економските субјекти во соработка со банките да го елиминираат влијанието на флуктуациите на девизните курсеви врз своето работење. Од друга страна, тоа ќе придонесе девизниот пазар да стане подлабок, поразвиен, подиверзифициран и поликвиден.

Промените кои се предлагаат со Законот за девизно работење, предвидуваат наместо преку досегашните сложени процедури на барање одобрение за

трансакции меѓу резиденти и нерезиденти, неопходниот надзор и евиденција да се обезбедат преку известување за тие трансакции.

Општата интенција со новата законска регулатива е предложените одредби да влијаат во насока на стимулирање на стопанските субјекти кон поголем трансфер на девизни приливи во домашните банки, подобрена конкурентска позиција на претпријатијата на странските пазари, поедноставување на процедурите на склучување на кредитни работи и вршење на платен промет со странство, како и на трансфер на средства од и кон странство, обезбедување на поголема сигурност и транспарентност за странските инвеститори, зголемување на интересот на странските инвеститори за вложување во директни инвестиции и во домашни хартии од вредност.

Со Законот за девизно работење се создаваат услови за поефикасно функционирање на девизниот пазар, целосно пазарен и транспарентен пристап во утврдување на цената на девизните средства (девизниот курс), како и поголема конкуренција и поврзаност на девизниот пазар со останатите финансиски пазари

Сите нови законски решенија, заедно со комплементарните измени во другата релевантна законска регулатива (Закон за хартии од вредност, Закон за трговски друштва, Закон за банки) и мерките на економската политика кои резултираа со намалување на трошоците на претпријатијата (намалени даноци, царини и каматни стапки) се очекува да овозможат интензивна динамика на пораст на извозот, што ќе овозможи намалување на дефицитот во трговскиот биланс. Новата законска регулатива истовремено ќе овозможи создавање на поконкурентен и поефикасен банкарски систем, кој ќе понуди многу подобри услови за инвестирање и развој на претпријатијата.

СПОГОДБАТА ЗА СТАБИЛИЗАЦИЈА И АСОЦИЈАЦИЈА

Создавање нова клима во односите помеѓу Република Македонија и Европската унија

Значењето на потпишувањето на Спогодбата за стабилизирање и асоцирање за Република Македонија е несомнено огромно. Тоа е на политички план, историско со оглед на тоа што Македонија се става во редот на потенцијалните членки на Европската унија и чинител во креирањето на идна Европа

Драган
ТИЛЕВ¹⁾

Република Македонија во процесот на транзицијата и во процесот на реформите на општествено-политичкиот и економски систем, од моментот на своето осамостојување најголема поддршка добива од страна на Европската унија која е воедно и најголем донатор на мултилатерална основа. Вкупната најавена помош која е во тек на реализација, од Европската унија за Република Македонија во периодот од 1992 наваму, изнесува 610 милиони Евра (околу 1,2 милијарди германски марки), од кои неповратни 370 МЕВРА (околу 730 милиони ГМ) и заеми во вкупен износ од 240 МЕВРА (околу 480 милиони ГМ).

Помоштите што Република Македонија ги добива на билатерална основа од земјите членки на Европската унија, по разни основи, не се вклучени во износот на мултилатерална ЕУ поддршка. Ова несомнено ја потенцира Европската унија и нејзините земји членки како најголем донатор и поддржувач во процесот на транзиција на Република Македонија.

Врз основа на одлуките на Советот за општи работи на Европската унија од 26 Април 1999 година и употребената терминологија во Пактот за стабилност, Европската унија отвори, како свој придонес кон Пактот, нов процес, Процес за стабилизирање и асоцирање, чии основни елементи се, новиот вид на Спогодба за стабилизирање и асоцирање и новиот финансиски инструмент- Програмата CARDS.

Овој нов вид на Спогодба ги зема во предвид посебностите на секоја држава со која ќе биде склучен, а основните цели на Спогодбата се:

- да се приближи регионот поблиску до целосна интеграција во структурите на Европската унија,
- да се подржи консолидацијата на демократијата, владеењето на правото, економскиот развој и реформи, соодветна административна структура и регионална соработка,
- да се воспостави формализирана рамка за политички дијалог, на билатерално и регионално ниво,
- да се промовираат економските односи, трговијата, инвестициите, политиката на претпријатијата, транспорт и развој и соработка во областа на царината, со перспектива за поблиска интеграција во светскиот трговски систем, вклучително можноста за воспоставување слободна трговска зона или зони, откако ќе биде постигнат прогрес во економските реформи,
- да се обезбеди основа за соработка во областа на правдата и внатрешните работи,
- да се обезбеди основа за економска, социјална, граѓанска, образовна, научна, технолошка, енергетска, културна соработка и соработка во областа на животната средина, поддржана со програми за помош во апроксимацијата на законодавството со она на Европската унија.

Преговорите за Спогодбата за стабилизација и асоцијација помеѓу Европските заедници и нејзините земји членки и Република Македонија започнаа на 05.04.2000 година и после три официјални и повеќе технички рунди на преговори, свечено беа затворени со парафирањето на Спогодбата на историскиот Загребски самит на 24.11.2000 година. Потпишувањето на Спогодбата, како следен чекор, е предвидена за

¹⁾Авторот е Републички советник-раководител на Одделението за европска интеграција при Владата на Република Македонија

*Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставуваат ставовите на Министерството за финансии

10.04.2001 година, под председавање на Шведска со Европската унија. По потпишувањето ќе следи период на ратификување на Спогодбата од страна на Собранието на Република Македонија, од страна на сите земји членки на Европската унија и од страна на Европскиот парламент. Искуствата во оваа постапка од земјите од Централна и Источна Европа се различни. Во нивниот случај периодот на ратификација се движи од 17 месеци (Чешка и Словачка), 20 месеци (Словенија), до 32 месеци (Естонија, Латвија и Литванија).

Значењето на потпишувањето на Спогодбата за стабилизирање и асоцирање за Република Македонија е несомнено огромно. Тоа е на политички план, историско со оглед на тоа што Македонија се става во редот на потенцијалните членки на Европската унија и чинител во креирањето на идна Европа, општество со сите атрибути на највисоки демократски вредности, сигурност за нејзините граѓани и социјална правда. На економски план, со Спогодбата се отвора вратата на еден од најголемите и финансиски еден од најмоќните пазари во светот. Тоа ќе биде и поттик за забрзување на реструктурирањето на нашето стопанство и прилагодување на новите услови. Ќе се отвори и можноста да се забрза социјалниот и економски развој на Република Македонија, да се развијат и втемелат политичките и економски врски со земјите членки на Европската унија и да се промовира идентитетот на Македонија како мирољубива земја ориентирана кон процесот на европска интеграција.

Владата на Република Македонија и останатите чинители на политичкиот живот во земјата веќе преземаат конкретни мерки за да се создаде, во овој исклучително важен момент за Република Македонија, позитивна клима и политичка поширока меѓународна подлога за реализирање на чинот на поднесување официјално барање до Европската унија за полноправно членство, Договорот за Европска унија, според кој секоја “европска држава може да поднесе барање да стане членка на Унијата”. Според искуствата од земјите од Централна и источна Европа, вакво барање може да се поднесе по влегувањето во сила на Спогодбата, односно по нејзината ратификација (случајот со Полска, Унгарија, Бугарија и друго) или веднаш по потпишувањето на Спогодбата (случајот со Словенија, Естонија, Латвија и Литванија).

Во периодот до и веднаш по потпишувањето на ССА особено е важно да се излезе пошироко во јавноста со нови иницијативи кои ќе ја нагласат определеноста на Владата за креирање на силна и трајна структура која ќе го опсервира, истражува, насочува

и поттикнува процесот на европска интеграција. Такви иницијативи би можеле да бидат:

- Основање на Центар за европски интеграции (според искуствата на Бугарија, Хрватска и некои други земји “кандидати”) со основни задачи:
- истражување на одредени појави, ефекти или последици од процесот на европска интеграција интересни за Република Македонија и нејзиното стопанство;
- депонирање, збогатување, организирање на информации и документација во врска со Европската унија, европската интеграција и напредокот на Република Македонија во таа насока;
- организирање и реализирање тренинзи за државните службеници, стопанствениците, локалната самоуправа, за развивање нови знаења и вештини кои прилегуваат како потреба од интеграциониот процес.

Европската унија отвори, како свој придонес кон Пактот, нов процес, Процес за стабилизирање и асоцирање, чии основни елементи се, новиот вид на Спогодба за стабилизирање и асоцирање и новиот финансиски инструмент- Програмата CARDS

- Изготвување и соодветно промовирање на “Национална стратегија за интегрирање на Република Македонија во Европската унија”. Ова е исклучително сложен и траен документ кој треба да ја одрази зрелоста на Република Македонија за препознавање на приоритетите и трасирање на патот на стопанството и општеството кон Европската унија. Од тие причини потребно е инволвирање на научниот потенцијал, а целиот процес на изработка и сите негови фази треба да бидат транспарентни и подложни на отворена дебата и критика.
- Изготвување и соодветно промовирање на “Акциониот план за имплементација на Спогодбата за стабилизација и асоцијација”. Тој би требало да вклучи домашен потенцијал, но и странски искуства. Акциониот план би направил осврт на ССА и сите погодности, но и обврски кои ги носи заради нивно осветлување, правилно и навремено адресирање и реализирање. Утврдувањето на конкретни носители и прецизна временска димензија за реализација на планираното, ќе овозможи добар и непосреден мониторинг на реализацијата на Акциониот план. Од него би произлегле и обврските и насоките за подготовка на

другите потребни програми, анализи и слични документи што се неопходни во процесот на интегрирање заради носење правилни и навремени одлуки.

- Изготвување и соодветна промоција на Стратегија за комуникации-информирање на македонската јавност за процесот на асоцирање. Досегашното искуство покажува дека јавноста многу малку е информирана за македонските чекори во процесот за европска интеграција или вооп-

Историската можност за поднесување официјално барање за полноправно членство за прием во Европската унија е генерациски предизвик и печат на една етапа од процесот за кој Република Македонија се определи како за стратешка цел

што за самиот глобален процес. Тоа создава неретко погрешна слика за самит процес, а особено за резултатите на РМ во таа насока. Кон оваа проблематика е потребен сериозен, организиран и добро насочен пристап. Стратегијата би требало да ја даде рамката за конкретни активности за подобро и правилно информирање на јавноста за процесот на европска интеграција и резултатите на Република Македонија;

- Пошироко промовирање на веќе усвоените документи од страна на Владата на Република Македонија, Стратегијата за ЕУ тренинг на државните службеници, постигнатите резултати и планираните активности, Методологијата за хармо-

низација на македонското законодавство и техничките регулативи со она на Европската унија, преводите на европското законодавство, како и други документи од различни министерства и институции кои може да се користат за промовирање на активностите на Владата во процесот на европска интеграција

Интензитетот на активностите на сите нивоа треба да се гледа низ призмата на историската можност за поднесување официјално барање за полноправно членство за прием во Европската унија:

- Тоа е генерациски предизвик и печат на една етапа од процесот за кој Република Македонија се определи како за стратешка цел. Тоа не значи и не треба да се сфати дека ние очекуваме Европската унија да реагира веднаш и веднаш да не повика на преговори за членство, но е одраз и резултат на една континуирана, истрајна политика која Владата сака да ја заокружи со Барање за полноправно членство. На основа на истите принципи и по истиот пат по кој одат земјите од Централна и Источна Европа.
- Во Процесот на стабилизација и асоцијација, Република Македонија со овој чин би ја задржала лидерската позиција и би го диктирала темпото на процесот. Република Хрватска уште многу пред да ги започне преговорите со ЕК за нивната ССА, објави дека веднаш со завршувањето на преговорите ќе поднесе барање за полноправно членство во ЕУ.

м-р Анита
АНГЕЛОВСКА

НОВИНИ ВО ТРЕЗОРСКОТО РАБОТЕЊЕ

Со извршените промени во трезорското работење се овозможува зголемување на ефикасноста при управувањето со ликвидноста на буџетските средства, непречено финансирање на потребите на државните органи со цел нормално извршување на нивните функции и потранспарентна јавна потрошувачка

Министерството за финансии, во текот на 2000 година, вложи максимални напори во насока на подобрување на процесот на извршување на Буџетот на Република Македонија, зајакнување на контролата на користењето на буџетските средства, зголемување на транспарентноста во користењето на јавните приходи, поефикасно управување со финансиските средства на Буџетот и воспоставување на систем за поефикасно управување со долгот на Република Македонија. При спроведувањето на овие активности особено внимание беше посветено на обезбедувањето максимална одговорност на органите на управата при трошењето на средствата на граѓаните.

За оваа цел, во рамките на Министерството за финансии се основа Сектор Трезор кој е директно одговорен за рационално и наменско извршување на усвоениот Буџет од страна на Парламентот. Во рамките на Секторот Трезор беа формирани и екипирани следниве единици:

- за извршување на Буџетот;
- за управување со финансиските средства и долгот на Република Македонија (во чии рамки е воведен Регистар на гаранции издадени од државата);
- за планирање на ликвидноста (се започна со подготовка на тековни проекции на буџетските приходи и расходи); и

- за сметководствени процедури и известување (се започна со изготвување на редовна основа на извештаи за извршувањето на расходите, за остварувањето на приходите, за сопствените приходи и расходи на буџетските корисници, за контрола на платите итн.)

Во насока на спроведување на ефикасна и рационална политика на јавна потрошувачка, беа извршени и измени на Законот за буџетите, со кои јасно се дефинираа надлежностите на Трезорот и се креираа дополнителни механизми за зајакната контрола. Исто така, се започна со изготвување на процедури за управување со грантовите, за извршување на Буџетот, за отворање на сметки на буџетските корисници и за сметководство, како и со подготовка на измени на Правилниците за класификација на приходите и расходите заради нивно натамошно усогласување со меѓународните стандарди со цел обезбедување компаративна база и подобро следење на приходите и расходите.

На 16.02.2001 година се направи значаен квалитативен скок во трезорското работење, односно започна имплементација на надградениот трезорски систем, кој во основа се темели на следново:

*Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставуваат ставовите на Министерството за финансии

- промена на структурата на сметките на буџетските корисници;
- промени во процедурите за извршувањето на Буџетот; и
- посеопфатно следење и контрола на извршувањето на Буџетот на Република Македонија.

ПРОМЕНА НА СТРУКТУРАТА НА СМЕТКИТЕ

Во согласност со Планот на сметките кои ги води Заводот за платен промет, буџетските корисници и единки корисници, во зависност од планираните извори на средства за финансирање на нивните расходи, можат да имаат повеќе сметки и тоа: сметка за редовно работење, сметка 631, сметка 785, сметка 786, сметка 787 и сметка 788. Досега, покрај сметките за редовно работење, буџетските корисници можеа да имаат само сметка за сопствени приходи -788. Овие сметки претставуваа мешавина на приходи остварени по различни основи, што оневозможуваше нивна подетална анализа и следење. Променетата структура на сметки овозможува потранспарентно трошење и поаналитичко следење на одделните видови на приходи и расходи.

Во насока на спроведување на ефикасна и рационална политика на јавна потрошувачка, беа извршени и измени на Законот за буџетите, со кои јасно се дефинираа надлежностите на Трезорот и се креираа дополнителни механизми за зајакната контрола

Сметките 631 се наменети за буџетски приходи (такси, надоместоци, трошоци за судска постапка, закупини од државен имот) кои ги наплаќаат буџетските корисници. Од овие сметки не можат да се вршат директни плаќања до крајните корисници, туку се трансферираат средства на сметката за редовно работење на самиот буџетски корисник, од каде што потоа се вршат плаќања до крајните корисници.

Сметките 787 се наменети за приходи од самофинансирачки активности кои ги вршат буџетските корисници. Во основа, се работи за активности кои имаат деловен карактер, односно за активности кои не се редовна функција на органот и за чие извршување се неопходни дополнителни ресурси. Приходите кои се наплатуваат по оваа основа треба да послужат за покривање на трошоците за извршување на овие активности. На овој начин точно би можеле да се

идентификуваат активности кои се од несुштински карактер за буџетските корисници и кои претставуваат потенцијални кандидати за издвојување од буџетот.

Сметките 788 се наменети за приходи од самофинансирачки активности кои ги остваруваат институциите од областа на високото образование.

Сметките 785 се наменети за приходи остварени од донации. За секоја донација со точно утврдена намена се отвора посебна 785 сметка, со што се овозможува потранспарентно следење на средствата на донаторите.

Сметките 786 се наменети за приходи остварени по основа на одредени проектни заеми. За секој проект се отвора посебна сметка со што се овозможува поголема контрола во следењето на реализацијата на проектите.

Комуникација помеѓу сметките на еден ист корисник не е дозволена, освен во случај на пренос на средства од сметката за редовно работење на сметките 785 и 786 заради уплата на буџетското учество во одделни проекти.

ПРОМЕНИ ВО ПРОЦЕДУРИТЕ ЗА ИЗВРШУВАЊЕТО НА БУЏЕТОТ

Со промените во трезорското работење особен акцент се става на планскиот пристап во реализацијата на одобриениот Буџет. Во оваа смисла, предуслов за користење на средства се месечните планови за трошоци кои ги изготвуваат буџетските корисници, а ги одобрува Трезорот во зависност од проекцијата за наплата на приходите. Покрај месечниот план, буџетските корисници имаат обврска да изготвуваат и доставуваат и индикативни неделни планови во рамки на одобрените месечни планови. Неделните планови се неопходни за планирање на ликвидноста на неделна основа, односно за подобро усогласување на монетарната и фискалната политика.

Новите процедури подразбираат директно носење на налози за плаќање до Заводот за платен промет и тоа еден ден пред денот кога е потребно да се изврши плаќањето. Заводот по електронски пат го известува Трезорот за сите трансакции кои треба да се извршат наредниот ден и за кои, доколку се одобрат, е потребно да се пренесат средства на сметките на корисниците. Преносот на средства од буџетската сметка на сметките на корисниците за редовно работење се врши ист ден, така што овие сметки секогаш се со салдо нула.

ПОСЕОПФАТНО СЛЕДЕЊЕ И КОНТРОЛА НА ИЗВРШУВАЊЕТО НА БУЏЕТОТ НА РМ

Новите трезорски процедури овозможуваа ажурно следење на расходите на буџетските корисници на дневна основа. Во моментот на одобрување на трансакцијата, таа автоматски се внесува во главната книга на трезорот и се евидентира како расход на органот. Во стариот систем, одобрувањето на средствата на сметките на буџетските корисници не значеше и вистински расход со оглед на можноста средствата да останат неискористени на нивните сметки подолг временски период.

Следењето и контролата не се однесува само на сметките за редовно работење, туку и на останатите сметки кои ги има буџетскиот корисник. За разлика од порано кога контролата се вршеше само во однос на трошењето на буџетските средства, со новите процедури трезорот ги одобрува сите трансакции без оглед од која сметка се извршуваат. На овој начин се обезбедува наменско и рационално извршување на Буџетот.

Со извршените промени во трезорското работење се овозможува:

- зголемување на ефикасноста при управувањето со ликвидноста на буџетските средства. Со измените во процедурите се спречува досегашната пракса на буџетските корисници за чување на “мртов капитал” на нивните сметки, односно се овозможува почитување на вистинските приор-

итети при финансирањето, како и вложување на слободниот капитал врз основа на економски принципи;

- непречено финансирање на потребите на државните органи со цел нормално извршување на нивните функции; и
- потранспарентна јавна потрошувачка. За првпат со буџетскиот процес за 2001 година се овозможува Парламентот да одлучува не само за расходите на буџетските корисници финансирани од Буџетот, туку и за расходите финансирани од други извори. Поширокиот опфат на јавната потрошувачка која ја одобрува Парламентот и која ја следи Трезорот е значаен чекор во насока на зголемување на транспарентноста во трошењето на јавните средства.

Поширокиот опфат на јавната потрошувачка која ја одобрува Парламентот и која ја следи Трезорот е значаен чекор во насока на зголемување на транспарентноста во трошењето на јавните средства

Динамичното темпо на животот, а особено реформските процеси кои се одвиваат во Република Македонија наметнуваат потреба за нови надградби на трезорскиот систем. Во оваа смисла, паралелно со имплементацијата на претходно споменатите новини во трезорското работење, се работи и на конципирање на нов трезорски систем кој би функционирал во услови на реформиран систем на платен промет.

ИНДИРЕКТНИ МЕРКИ ЗА РЕШАВАЊЕ НА ДЕФИЦИТОТ ВО НАДВОРЕШНО-ТРГОВСКАТА РАЗМЕНА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

За да се постигне крајната цел зголемување на извозот и намалување на дефицитот во надворешно-трговската размена на Република Македонија, институциите на државата се тие кои креираат мерки за намалување на дефицитот кои во реалниот сектор треба да се имплементираат преку форми на соработка меѓу заинтересираните страни

Горан
АНЧЕВСКИ

Официјалната политика на Република Македонија базирајќи се на концептот на пазарна ориентација и на неопходноста од пристапување кон интегративните процеси кои се интензивирани во последните десетина години во светот, пристапи кон преговори за склучување на договори за слободна трговија со повеќе земји од регионот како и склучување на Спогодба за стабилизација и асоцијација со земјите членки на Европската унија. Економијата на Република Македонија е увозно зависна од производствените материјали и сировините. Истовремено, заради малиот абсорпционен капацитет на пазарот на Република Македонија, производството неминовно е упатено кон извоз на определен квантум на производи на странски пазари.

Интенцијата на Владата на Република Македонија за проширување на пазарите за извоз на македонски производи е веќе постигната. Но, секој договор покрај права и бенефиции, носи и обврски. За зголемување на ефектите од имплементацијата на склучените договори за слободна трговија, покрај државните институции посебно треба да бидат ангажирани субјектите од реалниот сектор.

За да се постигне крајната цел - зголемување на извозот и намалување на дефицитот во надворешно-трговската размена на РМ - институциите на државата креираат мерки кои во реалниот сектор треба да се имплементираат преку форми на соработка меѓу

заинтересираните страни. Формите на соработка меѓу домашните субјекти би требало да ги опфатат претпријатијата-производители, претпријатијата-извозници, агенциите за маркетинг истражување на странските пазари и домашните банки и други финансиски институции за поддршка на извозот. Видовите на соработка ќе произлезат од мотивацијата на самите субјекти заинтересирани за зголемување на извозот и тие самите по себе не се ништо ново и непознато. Но, се јавува проблемот која институција ќе ја преземе лидерската позиција во организирањето, координацијата и на крајот реализацијата за поттикнување на извозот. Во минатото таквата улога ја имаше Стопанската комора на Република Македонија, која и во иднина треба да си го најде своето место во имплементацијата на договорите за слободна трговија, особено на страната на извозот.

Анемичноста на Стопанската комора треба биде покриена преку самоиницијативност на заинтересираните субјекти да формираат пулови на претпријатија за заеднички настап на странски пазари. Во секој случај странските компании, потенцијални купувачи на македонски производи, не би сакале за партнери да имаат 20 мали или средни претпријатија и со секој од нив поединечно да преговараат за условите на набавка и извоз од Република Македонија.

Во содржината на Спогодбата за стабилизација и асоцијација меѓу Република Македонија и ЕУ се искажани намерите за повисоки форми на соработка меѓу двете страни и тоа е рамка која реалниот сектор треба да ја искористи за потесно поврзување на сите суб-

*Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставуваат ставовите на Министерството за финансии

јекти од македонската економија со соодветни партнери од ЕУ.

За зајакнувањето на перформансите на македонската економија, од особено значење ќе биде имплементирањето на сеопфатниот пакет на стратегиски мерки и политики поаѓајќи од макро-економски политики, политиката на структурните реформи и дисперзирање на пакетот на макроекономски политики во многу прецизни микро-економски политики. Реализацијата на утврдената стратегија преку економските политики би требало да се обезбеди преку многу цврсти механизми на координација меѓу државните институции и реалниот сектор од стопанството, при што особен акцент треба да се стави на апликативниот модел на квалитетен менаџмент.

Од ова произлегуваат обврски за два сегменти од популацијата во државата, органите на јавната администрација и реалниот сектор.

а) институциите на државата би требало да подготват сет од документи и законски прописи кои ќе обезбедат конвергенција до економските критериуми на ЕУ

б) реален сектор

- брза надградба на менаџерските перформанси и активирање на сите потенцијални човечки ресурси со отпочнување на процес на континуирана обука на сите вработени;
- следење и апсолвирање на сите законски промени и етаблирање на истите во секојдневното економско егзистирање;
- акцептирање на нови технологии на маркетинг - менаџмент однесување;
- користење на постоечките и воведување на нови методи на маркетинг истражување на особено пробибливиот пазар на ЕУ со крајна цел освојување на сегменти на потрошувачи.

Реформите кои би требало да се спроведат се тесно поврзани со меѓународната конкурентност на Република Македонија. Ефикасноста на производството и конкурентноста, всушност се факторите кои што условуваат Република Македонија да ги држи производствените трошоци на линијата со останатите производители со другите земји, а со цел да остане конкурентна.

Успехот во извозната ориентација лежи во дисциплината и инвентивноста

Претставниците на реалниот сектор постојано имаат одредени забелешки на работата на државните

институции и тоа е разбирливо, но треба да ги анализираат и сопствените потенцијали каде би се откриле можните резерви за попродуктивно, порентабилно и поефикасно егзистирање во конкурентскиот натпревар на отворен пазар.

Од страна на државните институции во најскоро време ќе бидат имплементирани дел од индиректните мерки за поддршка на македонската економија во правец на олеснување на патот за ефектуирање на извозните активности.

Во содржината на Спогодбата за стабилизација и асоцијација меѓу Република Македонија и ЕУ се искажани намерите за повисоки форми на соработка меѓу двете страни и тоа е рамка која реалниот сектор треба да ја искористи за потесно поврзување на сите субјекти од македонската економија со соодветни партнери од ЕУ

Индиректни мерки за зголемување на извозот

1. Намалување на каматните стапки на банкарските пласмани во претпријатијата

Приливот на значајни финансиски средства од странски кредитни линии кои започнаа да се реализираат во Република Македонија, условија намалување на каматните стапки. Во овој период висината на каматните стапки од странските кредитни линии се движат меѓу 8%-12% на годишно ниво. Ова се каматни стапки на редовни банкарски кредитни линии кои се во сила во овој момент во банките во земјите членки на ЕУ. Банките се сеуште на некој начин инертни во пласманот на средствата во стопанството, но пазарната конкуренција и неопходноста од пласманот на средства, што е основна функција на банките, ќе ги присили да соработуваат многу потесно со секторот на претпријатија. Во секој случај претприемачите ќе треба многу да вложат во изработката на профитабилни извозно ориентирани бизнис планови.

2. Осигурување на извозните аранжмани

Од почетокот на оваа година почна да функционира инструментариумот за осигурување на извозните активности. Осигурувањето на извозните договори на претпријатијата од Република Македонија ќе се врши од комерцијални и некомерцијални ризици, а ќе се имплементира од страна на Македонска банка за поддршка на развојот. Преземеното искуство од страна на слична ваква институција (СИД-Словенија) и резултатите постигнати од страна на словенечката економија ни даваат за право дека можеме да очекуваме масовно користење на овој инструментариум од

страна на македонските претпријатија со цел за обезбедување на сигурна наплата на реализираниот извоз.

3. Гарантирање на кредити на мали и средни претпријатија

Во најскоро време треба да бидат формирани регионални фондови за гарантирање на кредитите за кои аплицираат малите и средните претпријатија кај домашните банки. Претпријатијата се соочуваат со проблеми да обезбедат доволен колатерал неопходен да ги задоволат критериумите на банките за доделување на кредити. Потребата од формирање на вакви фондови е изнудена од недоволниот колатерал кој треба да биде обезбеден од претпријатијата при обезбедувањето на кредитите кои треба да им бидат доделени од страна на домашните банки.

Ефикасноста на производството и конкурентноста, всушност се факторите кои што условуваат РМ да ги држи производствените трошоци на линијата со останатите производители со другите земји, а со цел да остане конкурентна. Успехот во извозната ориентација лежи во дисциплината и инвентивноста

За да можат сите овие планирани мерки на индиректна поддршка на стопанството неопходна е стабилна политичка состојба во земјата и во регионот. Затоа особено големо е значењето на интеграцијата за Република Македонија во ЕУ, а истото произлегува од повеќе фактори, од кои како најбитни се издвојуваат географската положба на земјата, регионалната соработка, бројноста на населението и демографската структура на населението во земјата, стабилноста и неповредливоста на границите, меѓународната под-

дршка, квантитетот и квалитетот и апсорпциониот капацитет на македонскиот пазар во споредба со пазарот на ЕУ.

Безбедноста е важен елемент што го детерминира секојдневното живеење, а Република Македонија е убедена дека ова прашање на најдобар начин може да се реши преку членство во ЕУ и НАТО.

Со Спогодбата за стабилизација и асоцијација се имплицира неопходност од прифаќање на Копенхагенските и Мадридските критериуми со кои во Република Македонија треба да се воспостави функционална пазарна економија како и јасна определба за потполна политичка економска и монетарна унија.

Во текот на транзитивниот период од 10 години Република Македонија треба многу суштински и ревностно да се подготвува за делот од интегративниот процес во економско социјалната област, значи би требало поскоро да се отпочне со следните активности:

- анализа на постигнатото ниво на економска и социјална трансформација;
- да се создава конзистентен систем на реформи и мерки на економската политика потребни за остварување на целите;
- да се креира механизам за следење на реализацијата на реформите.

Како резултат на претходното, Економско-социјална содржина на Националната стратегија ќе треба да ги опфати дефинираните барања за пристапување во ЕУ, показателите за макроекономската конвергентност со ЕУ и постулатите за дизајнирање на политика за зголемување на меѓународната конкурентност на домашната економија.

Трајко
СПАСОВСКИ

ВНАТРЕШНАТА РЕВИЗИЈА ВО ЈАВНИОТ СЕКТОР

Со развивањето и имплементацијата на механизмот на внатрешната ревизија во јавниот сектор се очекува да се подобри одговорноста, ефикасноста и ефективноста на јавните служби, обезбедувајќи соодветна вредност за вложените пари

РЕФОРМАТА НА ЈАВНАТА АДМИНИСТРАЦИЈА И ВНАТРЕШНАТА РЕВИЗИЈА

Република Македонија со Реформата на јавната администрација (РЈА) презеде обврска да ги подобри структурите и процесите на јавната администрација, со цел таа подобро да го поддржува демократското општество и успешната пазарна економија.

Реформата на јавните финансии, како основа на РЈА, подразбира изградба на ефективни раководни и контролни системи со кои ќе се подигне нивото на транспарентност, одговорност, економичност, ефикасност и ефективност на јавниот сектор, што треба да доведе до намалување на потребните средства за финансирање на јавните расходи, а со тоа и на оптоварувањето на даночните обврзници.

За да се обезбеди основа за воспоставување систем на финансиска контрола и за да се развијат и инсталираат оперативни системи за постигнување на таа цел, Министерството за финансии започна со развивање на систем на буџетско планирање, финансиско управување и контрола на извршувањето на буџетот, како и функционирање на внатрешната ревизија.

Со развивањето и имплементацијата на механизмот на внатрешната ревизија во јавниот сектор се

очекува да се подобри одговорноста, ефикасноста и ефективноста на јавните служби, обезбедувајќи соодветна вредност за вложените пари.

ВНАТРЕШНАТА РЕВИЗИЈА - КОНТРОЛА НА СИСТЕМИТЕ ЗА ИНТЕРНА КОНТРОЛА

Предмет на внатрешната ревизија е прегледување, оценување и известување за соодветноста и ефикасноста на воспоставените системи за интерна контрола и квалитетот на применувањето на пропишаните одговорности во однос на правилна, економична, ефикасна и ефективна употреба на средствата и, ако е неопходно, препорачување на нови системи, со цел преку правилна контрола да се обезбеди разумно уверување дека целите на раководството се остварени.

Внатрешната ревизија претставува независна, објективна проверка и советодавна активност основана за да додаде вредност и да го подобри работењето на организацијата, со цел да помогне да се остварат целите со воспоставување на систематски, дисциплиниран пристап на оценување и подобрување на ефикасноста на управувањето со ризикот, контролата и процесот на управување.¹⁾

¹⁾Ова е официјалната дефиниција за внатрешната ревизија на Институтот за внатрешни ревизори (Institute of Internal Auditors, IIA)

*Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставуваат ставовите на Министерството за финансии

ПОВРЗАНОСТ НА ВНАТРЕШНАТА РЕВИЗИЈА СО ВНАТРЕШНАТА КОНТРОЛА И НАДВОРЕШНАТА (ЕКСТЕРНА) РЕВИЗИЈА

Ревизијата може да биде екстерна, ако ја вршат органи кои не припаѓаат на организацијата, или внатрешна, ако тие органи припаѓаат на организацијата.

Добрата организација на внатрешната контрола го олеснува работењето на внатрешната ревизија, а добрата организација на внатрешната ревизија ја олеснува работата на екстерната ревизија.

Екстерната ревизија има поголем делокруг од внатрешната ревизија поради тоа што го испитува и работењето на раководството и органите на управувањето, но не треба да се сфати како повторно испитување на истите настани кои веќе ги проверила внатрешната ревизија. Внатрешната ревизија е поспецифична, бидејќи води сметка повеќе за правилното функционирање на организацијата особено на внатрешната контрола.

Предмет на внатрешната ревизија е прегледување, оценување и известување за соодветноста и ефикасноста на воспоставените системи за интерна контрола и квалитетот на применувањето на пропишаните одговорности во однос на правилна, економична, ефикасна и ефективна употреба на средствата

Внатрешната ревизија добива овластување за ревизија од раководството на организацијата и нејзина главна задача е постојано да го испитува работењето на организацијата преку посебно ревизорско одделение во смисла на постојните прописи, упатства, интерни директиви и правилници. Екстерните ревизори имаат поголема компетенција и независност, но временски се повеќе ограничени заради што нивната работа претпоставува добра внатрешна контрола и внатрешна ревизија.

Предмет на внатрешната ревизија особено се организационата структура, управувањето со човечките ресурси и документацијата.

Организационата структура ги опфаќа клучните области на овластувањата, одговорностите и линиите на отчетност кои често не се јасно дефинирани. Системот “центар на чинењето” (Cost Centre System) како ефективен инструмент на менаџерска контрола, заснован врз принципот на одговорно сметководство, обично не се применува.

Правилното управување со човечките ресурси често недостига поради нејасно делегирање на одговорностите и недоволните описи на работните места. Кај повеќето организации не е воспоставен систем на евалуација на остварувањата, повратни информации

и ефективно наградување, а во некои мали организации, поради недостиг на персонал занемарено е разделувањето на клучните должности при обработката, документирањето и ревидирањето на трансакциите.

Често недостасува документација за основните внатрешни прописи и правила, вклучувајќи го и Правилникот за работа на сметководството и Правилникот за интерната контрола, во кои треба јасно да се определат одговорностите за авторизирање (одобрување) на трансакциите, процедурите и задачите на буџетска контрола, како и структурата на интерната контрола и протокот на документи.

Задача на внатрешниот ревизор е да го истражува нерегуларното работење (незаконски дела, грешки, неефикасност, конфликт на интереси, загуби, неефективност и слабости на контролата) и да поднесе извештај за сомнителните прашања, при што раководството треба да му даде потполн интегритет и независност.

По заеднички преглед на откритијата со раководството, внатрешниот ревизор во својот извештај треба да соопшти дали позначајните ревизорски откритија биле успешно разрешени. Одговорност на раководството е да донесе одлука за соодветните мерки кои треба да се преземат за отстранување на значајните ревизорски откритија. Раководството може да одлучи да го превземе ризикот од некорегирање на утврдените нерегуларности поради трошоци или други причини. Органот на управување мора да биде известен за сите одлуки на раководството за значајните ревизорски откритија.

ОРГАНИЗАЦИЈА НА РАБОТАТА НА ЦЕНТРАЛНАТА ВНАТРЕШНА РЕВИЗИЈА

Принципот на организација на внатрешната ревизија во јавниот сектор на Република Македонија е повеќеслојноста. Таа се организира на ниво на помалите организации (единки корисници на буџетот), на ниво на министерства и други институции (корисници на буџетот) и Централната внатрешна ревизија во Министерството за финансии.

Ваквиот принцип на повеќеслојност е оправдан поради фактот дека ревизијата и воопшто контролата не покажуваат доволно ефикасност кога се сведени исклучиво на самоконтрола. Заради ова главна цел на внатрешната ревизија е да ја олесни работата на екстерната ревизија, односно институцијата за врховна ревизија, претставувана од Државниот завод за ревизија, кој колку и да биде добро организиран (организационо, кадровски и материјално), без добро организирана внатрешна ревизија не може да ги

постигне целите поради кои е основан како орган на Собранието на Република Македонија.

Централната внатрешна ревизија како посебен сектор во Министерството за финансии треба да се грижи за внатрешната ревизија во сите организации во јавниот сектор и преку вршење на ревизии да ги согледува слабостите и нерегуларностите, да предлага мерки за надминување на истите и за тоа преку министерот за финансии да ја известува Владата на Република Македонија.

Целта, овластувањата и одговорноста на Централната внатрешна ревизија треба да биде дефинирана во формален писмен документ - Повелба, која треба да биде одобрена од Владата на Република Македонија и со неа да се определи положбата на секторот во рамките на Министерството за финансии, да се овласти пристапот до документите, персоналот и имотот кој е релевантен за изведување на ревизиите и да се дефинира обемот на ревизиските активности.

Ревизијата во Централната внатрешна ревизија ја вршат овластени внатрешни ревизори именувани од Владата на Република Македонија, кои треба да го применуваат Кодексот на етика и Стандардите за внатрешна ревизија, и не смеат да бидат членови на политичка партија, управен одбор, надзорен одбор или било кој друг орган на управување.

Со Централната внатрешна ревизија треба да раководи Главен внатрешен ревизор, а ревизиите треба да се вршат во согласност со годишна програма за работа, согласно која се утврдува обемот за вршење на работите на внатрешната ревизија.

Централната единица за внатрешна ревизија треба да има три одделенија и тоа: одделение за системска ревизија, одделение за регулаторна ревизија и одделение за ревизија на соодветната вредност за вложените пари (Value for money ревизија).

Системска ревизија дава независна проценка на системите за внатрешна контрола во поглед на менаџерските, административните и сметководствените контроли. Таа ги испитува постојните контролни системи и препорачува нови доколку тоа е неопходно, со

цел преку правилна контрола да се остварат целите на раководството. Цел на оваа ревизија е испитување и утврдување дали постојните контролни системи имаат превентивно дејство против измамата и неправилностите и доколку истите не даваат соодветна превенција, внатрешните ревизори се должни да препорачаат соодветни дејствија. Примарна задача на оваа ревизија е да изврши дефинирање во која мерка активностите на инспекциите се дел од регулаторната ревизија.

Централната внатрешна ревизија како посебен сектор во Министерството за финансии треба да се грижи за внатрешната ревизија во сите организации во јавниот сектор и преку вршење на ревизии да ги согледува слабостите и нерегуларностите и да предлага мерки за надминување на истите

Регулаторната ревизија го вклучува испитувањето на нивото на придржување кон законите и другата надворешна легислатива, како и до целите, плановите и процедурите, административните начела, упатствата за работење, сметководствените принципи и други внатрешни сметководствени прописи. Активностите на инспекциите, кои се организациона структура на министерствата, се сметаат за дел од регулаторната ревизија. Одделението за регулаторна ревизија треба да развие тесна соработка со инспекциските служби. Тоа е одговорно за извршување на испитувањата дали операциите на системот се во согласност со надворешните и внатрешните прописи кои се применуваат.

Ревизија на соодветната вредност за вложените пари (Value for money) врши испитување на финансиската документација преку која се утврдува дали организацијата во која се врши ревизијата извршила обезбедување на економичност, ефективност и ефикасност при користење на ресурсите. Оваа ревизијата се нарекува "Ревизија на остварувањата" и се спроведува на ниво на активности и е потпомогната од користењето на програмското буџетирање и програмските финансиски техники при буџетирањето.

ГЕНЕЗА НА ДЕПОНИРАНОТО ДЕВИЗНО ШТЕДЕЊЕ И НАЧИНОТ НА НЕГОВОТО РЕШАВАЊЕ

Имајќи ја предвид потребата од трајно регулирање на исплатата на депонираните девизни влогови и за обезбедување на средства за исплата на истите, во 2000 година се донесе Законот за начинот и постапката за исплатување на депонираните девизни влогови на граѓаните по кои гарант е Република Македонија. Со тоа конечно на трајна основа се реши овој долгогодишен проблем, кој значајно ја поткопуваше довербата на граѓаните во штедењето и во банкарскиот систем во Република Македонија

Ленче
ТАГАСОВСКА

Штедењето во странска валута, во банкарската пракса во светот е исклучок, бидејќи населението вишокот на своите парични средства главно ги штеди во домашна валута. Државите со своите прописи главно не дозволуваат штедење во странска валута освен во посебни случаи, а во земјите со конвертибилна валута не постојат причини ниту интерес на мнозинството од населението вишокот на средства да го држат во странска валута.

Девизното штедење во Република Македонија има свои специфичности, причини и последици, односно економски и политички околности, што влијаат на неговото настанување и движење.

Почетните форми на девизното штедење временски се совпаѓаат со економската емиграција на нашите работници во Западна Европа и развиените прекуокеански земји во 60-те години.

Проблемите со девизната ликвидност ги поттикнаа банките да се ангажираат на прибавување на девизните средства во почетокот преку девизни сметки, а потоа и девизни книшки што можеа да ги отвораат определени категории граѓани (вработени во странство). Со разни стимулативни мерки како погодности при кредитирањето, купување трајни потрошни добра, стимулативна камата и слично настана силна конкуренција кај банките за прибирање на девизните штедни влогови.

Категоријата на депонираното девизно штедење на граѓаните официјално се конституира во периодот од 1978 до 1988 година. Во овој период банките девизите од девизните сметки на граѓаните ги депонираа кај Народната банка на Југославија согласно со член 51 од Законот за девизно работење и кредитни односи со странство ("Службен лист на СФРЈ" бр.15/77).

Суштината на депонирањето на девизите кај Народната банка на Југославија (во натамошниот текст: НБЈ) беше пренесување на целокупниот курсен ризик, со истовремено обезбедување ликвидни средства на банките по пат на давање кредити во висина на динарската противвредност на депонираните девизи по курсот на денот на депонирањето, т. е. во висина на износот кој банките врз основа на тие девизи би можеле да го пласираат во случај да не ги депонирале кај Народната банка на Југославија. Проблемот почна да се усложнува кога започна продажбата на депонираните девизи на девизниот пазар, а стекнатите динари со таа продажба им се пренесуваа на банките како бескаматен кредит. На тој начин, најголем дел (80%) од депонираните девизи веќе кон крајот на 1983 година беше потрошен.

Можноста за депонирање на девизното штедење кај НБЈ е укината од 15.10.1988 година, а Федерацијата го презеде сервисирањето на обврските по депонираното девизно штедење.

Меѓутоа, и по укинувањето на можноста (од октомври 1988 година) за депонирање на девизното штедење кај Народната банка на Југославија, во неколку наврати е извршено пресметковно депонирање на ка-

*Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставуваат ставовите на Министерството за финансии

матата на депонираното девизно штедење со што е зголемен јавниот долг. Причина за тоа беа билансни-те проблеми на Буџетот на Федерацијата.

Во услови на политичка и економска нестабилност на земјата, при крајот на 1990 година, започнаа крајно негативни движења кои се огледаа во енормно купување на девизи на девизниот пазар за исплата на девизното штедење на граѓаните како и за отворање на акредитиви за увоз на стоки што се заедно резултираше во рапидно намалување на девизните резерви на СФРЈ. Работите кулминираа со нелегалните упади во монетарниот систем при крајот на декември 1990 година. Во овие услови НБЈ престана да интервенира на девизниот пазар со што фактички истиот беше затворен.

Со распаѓањето на СФРЈ, се наметна потребата Република Македонија со свои прописи да го регулира ова мошне сложено прашање со оглед на кумулираниот финансиски дефицит во период на речиси две децении, така што финансиската обврска што ја презеде Република Македонија беше над 1,6 милијарди ДЕМ. За таа цел Собранието на Република Македонија на 26 април 1992 година го донесе Законот за преземање на депонираните девизни влогови на граѓаните од страна на Република Македонија ("Службен весник на РМ" бр.26/92), со кој беше регулирано дека Републиката ги презема девизните влогови на граѓаните со тоа што обезбедува 50% од средствата за исплатите во 1992 и 1993 година (по 100 и 500 ДЕМ), а за остатокот се издаваат обврзници што се амортизираат во 20 полугодишни рати. Овој Закон, поради тоа што не беа обезбедени доволно средства во Буџетот, не стана ефективен.

Поради големиот притисок од девизните штедачи, а со цел да се изнајде пооптимално решение за овој мошне сложен проблем со оглед на обемот на обврската што се презеде, во мај 1993 година се донесе Законот за гаранција на Република Македонија за депонираните девизни влогови на граѓаните и за обезбедување на средства и начин за исплата на депонираните девизни влогови на граѓаните ("Службен весник на РМ" бр.31/93,70/94, 65/95 и 71/96).

Со Законот, Република Македонија ја презеде гаранцијата за депонираните девизни влогови на граѓаните и како гарант обезбедуваше девизни и денарски средства на банките за исплата на депонираните девизни влогови на граѓаните. Со донесувањето на овој Закон, се овозможи исплата на депонираните девизни влогови за одредени намени и под одредени услови.

Согласно со Законот, депонираните девизни влогови на граѓаните можеа да ги користат за задоволување

на egzистенцијалните потреби, за свадби, смртни случаи во земјата и странство, за лекување во земјата и странство, за школување во земјата и странство, набавка на лекови и медицински помагала од земјата и странство, за откуп на интерни акции, за плаќање на данок на промет на недвижности, за плаќање на царина и за откуп на денарски побарувања.

Од донесувањето на Законот односно од мај 1993 година до 22.04.2000 година, за намените од Законот извршена е исплата на вкупно 238,0 милиони ДЕМ, и е извршено пресметковно намалување во висина од 326,2 милиони ДЕМ или вкупно по овие основи е извршено намалување во износ од 564,8 милиони ДЕМ.

Согласно со Законот за продажба на становите во општествена сопственост, со средствата од депонираните девизни влогови, на граѓаните им се даде можност да купуваат станови во општествена сопственост. Вкупно употребените девизни влогови на граѓаните за купување на становите во општествена сопственост од октомври 1992 година до 22.04.2000 година беа во износ од 310,6 милиони ДЕМ.

Според тоа, вкупното намалување на депонираното девизно штедење по основ на сите исплати од депонираните девизни влогови до 22.04.2000 година беше во износ од 875,4 милиони ДЕМ.

Поради тоа што, пресметаната камата во износ од 360,0 милиони ДЕМ на овие влогови во изминатите години е припишана на основниот долг, ефективното намалување на депонираното девизно штедење од донесувањето на Законот за гаранција во 1993 година до 22.04.2000 година беше во износ од 508,1 милиони ДЕМ.

Со Законот, се дава можност Република Македонија да врши откуп пред рокот на достасување на обврзниците, според услови, начин и постапка што ги пропишува Владата на Република Македонија

Имајќи ја предвид потребата од трајно регулирање на исплатата на депонираните девизни влогови и за обезбедување на средства за исплата на истите, во 2000 година се донесе Законот за начинот и постапката за исплатување на депонираните девизни влогови на граѓаните по кои гарант е Република Македонија ("Службен весник на РМ" бр. 32/00). Со тоа конечно на трајна основа се реши овој долгогодишен проблем, кој значајно ја поткопуваше довербата на граѓаните во штедењето и во банкарскиот систем во Република Македонија.

Со Законот се овозможи во 2000 година да се исплатат сите девизни штедни влогови до 50 ЕВРА и да се исплати еднократно по 3% од висината на секоја

шtedна партија започнувајќи од 1 јули 2000 година, а за останатите девизни штедни влогови Република Македонија издаде обврзници.

Правото за подигање на средствата во висина до 50 ЕВРА и 3% од секоја штедна партија граѓаните можеа да го остварат до 30.11.2000 година. Доколку некој од штедачите не ги подигнал средствата до овој датум, овие износи се трансформираа во денарски штедни влогови по видување и продолжија да се водат во банките.

Обврзниците што Република Македонија ги издаде по основ на старото девизно штедење се во нематеријализиран облик, гласат на име и во ЕВРО и се неограничено преносливи. Отплатата на обврзниците се врши според средниот курс на ЕВРО-то од курсната листа на Народната банка на Република Македонија што важи на денот на достасувањето на обврзниците, а најмногу во рок од 30 дена од денот на достасувањето. Банките девизните штедни влогови на граѓаните ги искнижуваат и во форма на електронски записи ги пренесоа во институцијата овластена за водење на регистарот на обврзници во нематеријализиран облик. На барање на граѓаните, банката во штедните книшки го внесува износот што е пренесен кај овластената институција која го води регистарот на обврзници во нематеријален облик.

Со издавањето на обврзниците за исплатување на депонираните девизни влогови на граѓаните конечно е решен проблемот на старото девизно штедење во Република Македонија на транспарентен и ефикасен начин, зголемена е довербата на граѓаните во штедењето и во банкарскиот систем, и сл.

Номиналната вредност на обврзниците се отплатува во 20 полугодишни рати на 1 април и 1 октомври, а првата рата за отплата достасува на 1 април 2002 година.

Каматната стапка на обврзниците изнесува 2% годишно и се исплатува во денари по средниот курс на Народната банка на Република Македонија што важи на денот на достасувањето. Исплатата на каматата се врши на 1 април и 1 октомври, а започнува од 1 април 2001 година.

Исто така, обврзниците во номинална вредност може да се користат за:

- плаќање на со закон пропишаните обврски согласно со член 109, став 2 од Законот за трансформација на претпријатијата со општествен капитал за промена на интерните акции во обични акции;
- плаќање на надоместок за концесија и долгорочен закуп;

- купување и отплата на акции и удели од претпријатијата со општествен капитал во трансформација;
- плаќање за откуп на денарски побарувања, кои со Законот за санација и реконструирање на дел од банките во Република Македонија и се пренесени на Агенцијата за санација на банка,
- купување и отплата на станови во општествена сопственост;
- купување на деловен простор во сопственост на Република Македонија;
- плаќање за доделување и купување градежно земјиште во сопственост на Република Македонија;
- купување на земјоделско земјиште во сопственост на Република Македонија, и
- купување и отплата на државен капитал.

Тргувањето со овие обврзници се врши преку Македонската берза за долгорочни хартии од вредност, согласно со правилата на берзата и со нив може да тргуваат домашни и странски физички и правни лица.

За овие обврзници посебно е карактеристично што побарувањата на граѓаните по истите не застаруваат како и тоа што приходите од камата и од капитална добивка по основ на овие обврзници не се оданочуваат.

Со Законот, се дава можност Република Македонија да врши откуп пред рокот на достасување на обврзниците, според услови, начин и постапка што ги пропишува Владата на Република Македонија.

Согласно со Законот, Владата на Република Македонија го овласти Заводот за платен промет да ги врши работите на регистар на обврзници во нематеријален облик до конституирањето на Централниот депозитар на долгорочни хартии од вредност и да ја врши отплатата на обврските по овие обврзници.

Средствата за исплата на обврзниците се обезбедуваат во Буџетот на Република Македонија.

Во 2000 година во Буџетот на Републиката се обезбедија средства за исплата на сите штедни влогови до 50 ЕВРА во износ од 5,7 милиони ЕВРА и за исплата на 3% од секоја девизна партија во висина од 16,8 милиони ЕВРА.

Девизните штедни влогови кои банките треба да ги пренесат во Регистарот на обврзници во нематеријализиран облик се во вкупен износ од 546,0 милиони ЕВРА, односно околу 1.092,0 милиони ДЕМ. Со оглед на тоа што голем број од депонираните девизни влогови немаат матични броеви кои се неопходни за да можат овие штедни влогови да се пренесат во регистарот на обврзници во нематеријален облик, со состојба на 31.01.2001 година во Регистарот на обврзници пренесени се девизни влогови во износ од 395,0 милиони ЕВРА (околу 790,0 милиони ДЕМ), односно

околу 72% од вкупниот износ на овие влогови.

Со ребалансот на Буџетот за 2000 година, се обезбедија 27,0 милиони ЕВРА за предвременно (во однос на она што беше предвидено во Законот) исплаќање на првата рата од обврзниците (50% од главницата што достасува во 2002 година), и 7,0 милиони ЕВРА за предвремена исплата на каматата на овие обврзници за периодот од 1 мај до 31 декември 2000 година.

Со овие средства и средствата за исплата на штедните влогови до 50 ЕВРА и на 3% од сите девизни партии, на штедачите во 2000 година им беа вратени вкупно околу 55,0 милиони ЕВРА или 10% од вкупниот долг на државата кон девизните штедачи.

На 19 септември 2000 година започна тргувањето со овие обврзници на Првиот пазар на Македонската берза на долгорочни хартии од вредност. Цената по која започнаа да се тргуваат овие обврзници беше 60,91% од вредноста на обврзниците. Меѓутоа, во зависност од побарувачката на обврзниците, нивната вредност постојано варираше со тенденција на пораст, така што во декември достигна висина и до 84% од нивната номинална вредност. На 23.02.2001 година

таа беше во висина од 71,1% од нивната номинална вредност, што е за 20 процентни поени повисоко од цената што се постигнуваше при тргувањето со замрзнатите девизни штедни влогови пред издавањето на обврзниците. Во периодот од 19.09.2000 до 23.02.2001 година, вкупниот број на берзанските трансакции на Македонската берза со овие обврзници изнесуваше 2.065 и беше во вкупен износ од 7,3 милиони ЕВРА.

За да се овозможи отплатата на овие обврзници во 20 полугодишни рати со каматна стапка од 2% годишно, започнувајќи од 2002 година во Буџетот на Републиката потребно е да се обезбедуваат средства во износ од околу 54,6 милиони ЕВРА годишно.

Во 2001 година, согласно Законот достасува за отплата само каматата по овие обврзници која е во висина од 480,0 милиони денари.

Со издавањето на обврзниците за исплатување на депонираните девизни влогови на граѓаните конечно е решен проблемот на старото девизно штедење во Република Македонија на транспарентен и ефикасен начин, зголемена е довербата на граѓаните во штедењето и во банкарскиот систем, и сл.

ПРОМЕНИ ВО ОБЛАСТА НА ИГРИТЕ НА СРЕЌА И ЗАБАВНИТЕ ИГРИ

Промените во областа на приредувањето на игри на среќа и забавни игри се вршат со цел да се отстранат досегашните недоследности во примената на Законот за игри на среќа и забавни игри, но и да се обезбеди максимална заштита на учесниците во игрите на среќа и забавни игри

Митра
АНГЕЛОВСКА

Вовед

Игрите на среќа и забавните игри се игри кои се приредуваат за забава на поголем број на лица и во кои учесниците во игрите со своето учество имаат можност да остварат и определена добивка во пари, предмети или права во зависност од видот на играта и добивката која се предвидува од страна на приредувачот со правилата за игра.

Приредувањето на игри на среќа и забавни игри како право на Република Македонија се регулира со Законот за игри на среќа. Законот за игри на среќа и забавни игри во Република Македонија, ги утврдува видовите, условите, организацијата и постапката за приредување на игри на среќа и забавни игри. Со него се утврдуваат и субјектите кои можат да приредуваат игри на среќа и забавни игри и под кои услови. Инаку, игрите на среќа и забавните игри кои не се уредени со Законот за игри на среќа не се сметаат за игри на среќа и нивното приредување е забрането.

Причини за промени

Искуствата во организирањето и приредувањето на игри на среќа во повеќе европски земји како и досегашната примена на Законот за игри на среќа, покажаа дека се создадени услови за промени и во областа на приредувањето на игри на среќа по однос на видовите на игрите и организирањето на игрите на среќа и забавните игри. Потребата за промени се наметна и како последица на современите текови и европските стандарди во областа на игрите на среќа и забавни игри кон кои се стреми и нашата земја во смисла на усогласување со европските стандарди што ќе придонесе за допрецизирање и подобрување на сегашната легислатива.

Цели на реформата

Промените во областа на приредувањето на игри на среќа и забавни игри кои се вршат со цел:

- да се отстранат досегашните недоследности во примената на Законот за игри на среќа и забавни игри;
- да се обезбеди максимална заштита на учесниците во игрите на среќа и забавни игри;
- да се оневозможи приредувањето на игри на среќа кои се не се уредени со Закон, односно кои се забранети;
- да се оневозможи приредувањето на игри на среќа и забавни игри од неовластени субјекти, односно кои немаат лиценца или одобрение за приредување на игри на среќа и забавни игри;
- да се обезбеди сигурност во остварување на правото на добивка;
- да се овозможи прифаќање и примената на европските стандарди во областа на игрите на среќа;
- да се воведат и нови видови на игри на среќа познати во легислативите на другите европски .

Конкретни чекори

Постигнувањето на наведените цели кои ќе овозможат значајни промени во областа на игри на среќа, со што се разбира ќе се подобри и сегашната легислатива, беше причина да се пристапи кон измени и дополнувања на Законот за игри на среќа и забавни игри. Притоа, промените во легислативата односно измените и дополнувањата на Законот за игри на среќа ќе бидат вградени и во подзаконската регулатива така што следниот чекор е усогласувањето на подзаконските акти со Законот за игри на среќа.

Измени во постојниот Закон за игри на среќа

Промените или подобрувањето на одредени реше-

*Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставуваат ставовите на Министерството за финансии

нија во Законот за игри на среќа кои не ја променија основната концепција и неговата цел, се направија со Предлогот на Законот за измени и дополнување на Законот за игри на среќа. Со Предлогот за измени и дополнување на овој Закон се сугерираат измени во неговите одредби кои се однесуваат на приредувачите на игри на среќа во смисла на утврдувањето на одредени услови, а се со цел да се заштитат учесниците во игрите на среќа.

Република Македонија своето право на игри на среќа го пренесува на други субјекти - приредувачи на игри на среќа со цел да се овозможи учесниците во игрите на среќа да се забавуваат и да остварат одредена добивка, а Републиката да оствари приход, од кој еден дел ќе се користи за финансирање на годишните програми и задачи на здруженијата на граѓаните, здруженијата на хендикепирани лица, а друг дел за спортот и Црвениот крст. Учесството во игрите на среќа кое се врши според правилата на играта утврдени од страна на приредувачот на игрите на среќа мора да биде заштитено, посебно правото на реализирањето на остварената добивка со учеството во игрите на среќа.

Поради таа заштита на учесниците во игрите на среќа и забавни игри се изврши измена во Законот во смисла на тоа што се утврдија дополнителни обврски односно услови за приредувачите на игри на среќа и тоа:

- обврска за депонирање на депозит во банка заради обезбедување на исплатата на добивките;
- обврска за обезбедување на основна главнина од најмалку 2.500.000 ЕВРА;
- обврска за постојано одржување на вредноста на основната главнина која е утврдена;
- обврска за формирање на фонд на резерви од најмалку 500.000 ДЕМ.

Заради заштита на учесниците во игрите на среќа, како и на интересите на државата предвидени се измени на Законот и во смисла на утврдување на посебна обврска односно услов за странските субјекти кои сакаат да приредуваат игри на среќа, покрај обврските односно условите што се утврдени за домашните субјекти приредувачи на игри на среќа, а тоа е обврската за вложување на определен износ на средства и вработување на определен број на лица од страна на на странскиот приредувач на игри на среќа.

Во смисла на подобрување и допрецизирање на сегашната легислатива направени се измени и дополнувања на Законот за игри на среќа по однос на субјектите кои можат да приредуваат игри на среќа, видовите на игрите, бројот на лиценците и одобренјата кои

се издаваат, утврдувањето на условите под кои може да се приредуваат игрите на среќа и други помалку значајни измени.

Измени се направени и во регулирањето на игрите на среќа кои се приредуваат со обложување на спортски натпревари на начин што се утврдува начинот и постапката, како и местото каде тие можат да се приредуваат.

Една вистинска новина во областа на игрите на среќа е учествувањето во игрите на среќа кои се приредуваат преку телекомуникациони средства, што е веќе познато во светот. Со нејзиното вградување во нашето законодавство со што една од најзначајните промени во областа на игрите на среќа, а со тоа и во сегашниот ЗИС е предвидувањето на нов вид на игри.

Следењето на современите европски трендови во областа на игрите на среќа ја наметна потребата за проширување на полето на игрите, за кое со право се вели дека е неограничено поради можностите кои ги дава развојот на техниката и технологијата во сите сфери на нашето живеење

Следењето на современите европски трендови во областа на игрите на среќа ја наметна потребата за проширување на полето на игрите, за кое со право се вели дека е неограничено поради можностите кои ги дава развојот на техниката и технологијата во сите сфери на нашето живеење, во смисла на предвидувањето на нов вид на игрите на среќа како посебни игри на среќа, а тоа се: интерактивните игри, кои се познати во светот.

Со измените и дополнувањата, како и за останатите игри на среќа се предвидува начинот и постапката на приредувањето на интерактивните игри на среќа кои се приредуваат во играчници, меѓутоа учесници во играта можат да бидат лица надвор од земјата, односно од цел свет преку средствата за телекомуникација. Исклучок од правилото за слободно учество во сите видови на игри на среќа, па и во овие игри на среќа во Законот е направено за малолетните лица.

Очекувања

Со измените и дополнувањата на Законот за игри на среќа се очекува постигнување на основните цели за кои се направени овие промени, а тие се:

- обезбедување на максимална заштита на учесниците во игрите на среќа и забавните игри;
- намалување на можноста за приредување на игри на среќа кои се забранети, односно надвор од условите пропишани со Законот;
- можност за поголемо вработување, како и обез-

бедување на постојан и сигурен приход во државата, кој според Законот се користи за хуманитарни цели како и за развој на спортот;

- минимизирање на можноста за неорганизирано и под нееднакви услови приредување на игри на среќа и забавни игри;

Искуствата во организирањето и приредувањето на игри на среќа во повеќе европски земји како и досегашната примена на ЗИС, покажаа дека се создадени услови за промени и во областа на приредувањето на игри на среќа по однос на видовите на игрите и организирањето на игрите на среќа и забавните игри

- проширување на можностите и перспективите за забава со поразновидни видови на игри и забави.

Иднината на игрите на среќа

Приредувањето на игри на среќа и забавни игри има иднина. Времето на промени и реформи како да ја поттикнува потребата за забава, затоа што не само што се заборава на последиците од промените и реформите кои некогаш се непријатни, туку се поттикнува и надежта дека преку забава и игри може да се дојде до материјална корист, односно добивка која ќе предизвика промени во секојдневното живеење.

Со промените во смисла на подобрување на сегашната легислатива во областа на игрите на среќа се дава простор и можност за една сигурна иднина на забавата, која носи и надеж за добивка, односно на игрите на среќа и забавни игри кои законски се приредуваат и на кој начин максимално се заштитени не само учесниците во игрите на среќа и забавни игри, туку и приредувачите на игри на среќа.

Татјана
ТРАЈКОВСКА

ВРАЌАЊЕ НА ДОВЕРБАТА НА ГРАЃАНИТЕ ВО БАНКИТЕ - ПОТТИК ЗА ШТЕДЕЊЕТО

Со новите измени на правната регулатива, можеме да очекуваме зголемување на довербата во банкарските институции што ќе доведе до достигнување на нивото на штедните влогови што го имавме пред десетина години

Периодот на транзиција во Република Македонија како и во другите источно-европски земји се карактеризира со економска рецесија и значителен пад на општествениот производ. Негативните трендови во економијата, кои меѓу другото беа и резултат на погрешно влечените потези во приватизацијата, не можеа да не се одразат и во финансиското работење на банките. На тоа се надоврза непостоењето на соодветна правна регулатива компатибилна со европските стандарди во таа сфера, особено погрешно водената каматна политика со високи каматни стапки кои го исцрпуваа и онака осиромашеното стопанство.

Наместо политика на реални камати со кои банкарскиот сектор би ја остварил својата функција, се применуваа високи каматни стапки, кои го исцрпуваа стопанството, а ниските пасивни камати го намалуваа интересот за мобилизација на средствата на граѓаните. Нереалната каматна политика и погрешните банкарски пласмани во ризични претпријатија, чиј долг двојно или тројно го надминуваа земениот кредит, доведе до неможност на враќање на кредитите и пропаѓање на познати банки (БНТ, Алмако и др.).

Од друга страна пак, нискиот животен стандард доведе до опаѓање на интересот на граѓаните за штедење. Сепак, ова е само една од причините за ниската стапка на штедењето. Ако се има предвид карактеристичната штедливост на македонскиот човек, тогаш

причината за ниското ниво на штедните влогови треба да се бара и во недовербата на граѓаните во банкарските институции, која се создаде како резултат на проблемот на старите девизни заштеди на граѓаните, а посебно по пропаѓањето на пирамидалните штедилници како што се ТАТ, "Лавци" и др.

Значаен чекор кон повторното враќање на довербата на штедачите во банките претставува Законот за начинот и постапката на исплатување на депонираните девизни влогови на граѓаните по кои гарант е Република Македонија ("Сл. весник на РМ" бр. 32 / 2000) донесен во април 2000 година, според кој во 20 полугодишни рати државата ќе почне од 1 април 2002 година да го отплаќа својот долг кон граѓаните од околу 1 милијарда и двеста милиони марки.

Друг чекор од областа на правната регулатива во оваа сфера, кој служи во иста насока е Законот за банките ("Сл. весник на РМ" бр. 63/2000) донесен во јули 2000 година со кој се уредува основањето, работењето, супервизијата и престанокот на работењето на банките. За извршувањето на работата на банките капиталот на банката не може да биде помал од 9 милиони ЕВРА во денарска противредност (за овластување за работа во странство), односно 3,5 милиони

*Мислената изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставуваат ставовите на Министерството за финансии

ЕВРА во денарска противвредност (за овластување за работа во земјата), а учеството на поединечен акционер во капиталот може да биде најмногу до 1/3 од износот на акциите со право на управување со банката. Според одредбите на овој закон се либерализират условите на работењето на банките, а од друга страна пак банката е должна да обезбеди адекватно ниво на капитал во зависност од видот и обемот на финансиските активности и висината на ризиците кои

Наместо политика на реални камати со кои банкарскиот сектор би ја остварил својата функција, се применуваа високи каматни стапки, кои го исцрпуваа стопанството, а ниските пасивни камати го намалуваа интересот за мобилизација на средствата на граѓаните

произлегуваат од извршувањето на тие активности. Со други зборови, банката мора да ги исполнува супервизорските стандарди и е подложена на засилена супервизорска контрола на Народната Банка на Република Македонија.

Значајна новина за штедачите е донесувањето на Законот за Фондот за осигурување на депозити ("Сл. весник на РМ" бр.63/2000) според кој банките и штедилниците во Република Македонија се должни да ги осигураат денарските и девизните депозити во посебен фонд, гарантиран од државата. Вкупните средства на Фондот треба да изнесуваат најмалку 5% од вкупните депозити на физичките лица во банките и штедилниците во Република Македонија. Ова ниво Фондот ќе го достигне до 31.12.2003 година. Новини на овој закон се дека Фондот ги исплатува осигурените депозити на физичките лица во рок од три месеци од денот кога гувернерот на Народната банка на РМ ќе донесе одлука за укинување на дозволата за работење на банка или штедилница или ако мнозинството од членови на Управниот одбор на Фондот ќе оцени и одлучи дека банката престанала со исплата на депозитите на физичките лица.

Познато е дека домашниот капитал мобилизиран од заштедите на граѓаните претставува најевтин капитал за државата и е познат неговиот позитивен ефект за поттикнување на развојот, без кој нема заздравување на македонската економија

Фондот ги обесштетува физичките лица во висина на 100% од депозитот на секое физичко лице во една банка или штедилница до износот од денарска противвредност на 1500 ЕВРА и 90% од депозитот на секое физичко лице во една банка или штедилница до износот од денарска противвредност помеѓу 1500 ЕВРА и 7500 ЕВРА, но не повеќе од денарска противвредност на 7500 ЕВРА.

Доколку на Фондот му недостасуваат средства за исплата на осигурените депозити на физичките лица, Фондот обезбедува дополнителни средства преку:

1. дополнителни уплати од банките и штедилниците;
2. задолжување од земјата и странство и
3. позајмици од Буџетот на Република Македонија.

Во прилог на поттикнувањето на штедењето на граѓаните во банките е и донесената одлука за ослободување од оданочување на каматите што ги добиваат граѓаните по основ на депонираните заштеди во банките во период од 5 години (од 01.01.2001 до 31.12.2005 година).

Сите овие новини се во функција на повторното враќање на довербата на граѓаните во банките за да се приберат нивните заштеди на вистинско место, наместо архаичното чување под перници (пред 1990 година). Пред донесувањето на овие законски акти, заштедите на граѓаните изнесуваа одвај 20% од некогашното ниво. Така на пример на крајот на 1998 година целокупните заштеди на граѓаните изнесуваа 8,1 милијарда денари, на крајот на 1999 година 9,7 милијарда денари, а на крајот на 2000 година 13,6 милијарди денари. Процентуалното зголемување на заштедите во 2000 година во однос на 1998 година изнесува 40,4%, а во однос на 1999 година 28,7%.

Сепак, според некои проценки надвор од банките, во домовите на граѓани се чуваат околу 2 милијарди марки изложени на разни ризици. Не е тешко да се претпостави што значи повторното мобилизирање на овие средства во банките, кои би служеле за поддршка на структурните реформи, наместо да се земаат скапи кредити од странство.

Имено, познато е дека домашниот капитал мобилизиран од заштедите на граѓаните, претставува најевтин капитал за државата и е познат неговиот позитивен ефект за поттикнување на развојот, без кој нема заздравување на македонската економија.

Но, еднаш развишаната доверба на граѓаните тешко се враќа. Ќе бидат потребни нови напори за да се стесни просторот на проблематичните банки. Нивната иднина е во окрупнувањето и во реалната каматна политика. Размислувањата одат во правец на донесување нови прописи со кои ќе се зголеми сумата на штедните влогови што ќе биде предмет на обесштетување од страна на Фондот. Само на тој начин можеме да очекуваме зголемување на довербата во банкарските институции што ќе доведе до достигнување на нивото на штедните влогови што го имавме пред десетина години.

ОТЧЕТ ЗА ИЗВРШУВАЊЕ НА ПРОГРАМАТА НА МИНИСТЕРСТВОТО ЗА ФИНАНСИИ ЗА 2000 ГОДИНА

Што ветивме и што исполнивме?

ПОЧИТУВАНИ ГРАЃАНИ,

На почетокот на минатата година, Ви ја презентиравме Програмата за работа и реформски проекти на Министерството за финансии за 2000 година, насочена пред сè кон реформи на даночниот и банкарскиот систем и подобрување на законската регулатива што ќе овозможи поефикасно работење на приватниот сектор, остварување на повисок економски раст и подобар стандард на населението во целина. Воедно, тоа беше година во која започна враќањето на старите долгови кон граѓаните, што меѓу другото влијае врз враќањето на довербата во економскиот и банкарскиот систем.

Истовремено, Ви ветивме целосна транспарентност во работењето и одговорност за резултатите. Работевме напорно за да ги исполниме ветувањата, да ја стекнеме Вашата доверба, да не ги изневериме Вашите очекувања, да внесеме верба кај граѓаните.

Во нашата објавена Програма за 2000 година беше потенцирано дека сите рокови се поврзани со поминување на Владината процедура, бидејќи собраниската процедура е вон наша контрола.

Затоа сега, по истекот на годината, имаме обврска и чест да Ви дадеме отчет за реализацијата на нашите ветувања.

ДАНОЧЕН СИСТЕМ

Реформските активности во даночната сфера се насочени кон создавање на поповолен амбиент за работење на приватниот сектор преку дизајнирање на модерен, транспарентен, едноставен и ефикасен даночен систем.

Клучниот чекор во насока на реформирање на даночниот систем го направивме со донесување на ЗАКОНОТ ЗА ДАНОК НА ДОДАДЕНА ВРЕДНОСТ во април 2000 година. Наспроти многубројните стравувања на економските субјекти кои му претходеа на воведувањето на овој данок, се покажа дека не постои подобар и поправичен данок на потрошувачка од да-

нокот на додадена вредност. Денес тој е масовно прифатен од страна на стопанските субјекти како транспарентен и ефикасен облик на оданочување на додадената вредност во прометот. Покрај тоа што е намалено просечното даночно оптоварување на стопанството во споредба со данокот на промет, фискалните приходи од ДДВ се многу поповолни. Тоа се должи на поширокиот опфат на даночни обврзници и намалените можности за избегнување на обврската за плаќање на данок. Таквата концепција ни овозможи да оствариме заштеди во Буџетот за 2000 година, кои беа основа за намалување на даноците кое го реализираме во оваа година. Меѓу другото, со предложените ИЗМЕНИ НА ЗАКОНОТ ЗА ДДВ ќе биде намалена стапката на ДДВ за медицинскиот и земјоделскиот потрошен материјал и средствата за заштита на растенијата, а становите исто така се префрлаат од повисоката на пониската стапка.

Клучниот чекор во насока на реформирање на даночниот систем го направивме со донесување на ЗАКОНОТ ЗА ДАНОК НА ДОДАДЕНА ВРЕДНОСТ во април 2000 година. Наспроти многубројните стравувања на економските субјекти кои му претходеа на воведувањето на овој данок, се покажа дека не постои подобар и поправичен данок на потрошувачка од данокот на додадена вредност

Воведувањето на ДДВ беше само првиот од реформските чекори во даночната сфера во Република Македонија. Ориентацијата кон намалување на трошоците на работење на претпријатијата преку намалување на даноците беше реализирана преку поднесување на Измени на ЗАКОНОТ ЗА ПЕРСОНАЛЕН ДАНОК кои ги ветивме и ги подготвивме во 2000 година, а неодамна Собранието ги усвои. Намалувањето на стапките на персонален данок на доход на 15% и 18% од досегашните 23%, односно 27% и 35% и стимулативните даночни решенија за новите бизниси, за штедачите, за оние кои започнуваат зем-

јоделска дејност и за многу други категории на граѓани, ќе помогнат за отварање на нови работни места, за зголемување на конкурентната способност на македонските претпријатија и за зголемување на интересот на странските инвеститори.

Во иста насока се и Измените на ЗАКОНОТ ЗА ДАНОК НА ДОБИВКА, кои беа приготвени во 2000 година, а деновите се усвоени од страна на Собранието. Со овие измени се даваат стимулативни решенија за домашните и странските инвеститори, за фирмите кои ќе котираат на официјалниот пазар на македонската берза, за инвестициите во опрема итн.

Исполнето е и нашето ветување за модернизација на даночната администрација, како предуслов за зголемување на нејзината ефикасност. Со новиот ЗАКОН ЗА УТВРДУВАЊЕ И НАПЛАТА НА ЈАВНИТЕ ПРИХОДИ на модерен и ефикасен начин се уредува организацијата и работењето на Управата за јавни приходи

Во јули 2000 е донесен нов ЗАКОН ЗА БАНКИ, кој е насочен кон зајакнување на сигурноста и ефикасноста на банкарскиот систем и негово приближување кон меѓународните стандарди и директивите на Европската Унија

Исполнето е и ветувањето за подготовка на НОВ ЗАКОН ЗА АКЦИЗИ, кој заедно со 15-на други закони е во Собраниска процедура. Со овој закон ќе се модернизира регулативата во оваа област и истата во целост ќе се приближи кон европските стандарди и решенија. Реализирано е и ветеното укинување на акцизата на кафето.

Во 2000 година се подготвени и ИЗМЕНИ НА ЗАКОНОТ ЗА АДМИНИСТРАТИВНИ ТАКСИ, кои се дел од реформскиот пакет кој е во собраниска процедура.

Мали измени се направени и кај ДАНОКОТ НА ИМОТ, обврска која ја завршивме во јули 2000.

Регулативата во даночната сфера се заокружи и со нов ЗАКОН ЗА РЕГИСТРИРАЊЕ НА ГОТОВИНСКИТЕ ПЛАЌАЊА со кој се предвидува воведување на фискални машини за регистрација на готовинскиот платен промет. Исполнето е и нашето ветување за модернизација на даночната администрација, како предуслов за зголемување на нејзината ефикасност. Со новиот ЗАКОН ЗА УТВРДУВАЊЕ И НАПЛАТА НА ЈАВНИТЕ ПРИХОДИ на модерен и ефикасен начин се уредува организацијата и работењето на Управата за јавни приходи. Воедно, за зголемување на даночната дисциплина, воведен е и тнр. лотариски систем. Во функција на доопремување и модернизација на УЈП, во текот на 2000 значајно е инвестирано во нови информативни системи и хардверски

решенија кои ќе придонесат за поефикасно извршување на нејзините задачи. Истото се однесува и на информативните системи за поддршка на трезорот, апликативните решенија за ДДВ итн.

ЦАРИНСКИ СИСТЕМ

Намалувањето на трошоците на работење на претпријатијата ќе се постигне не само преку намалувањето на даноците, туку и преку Измените на ЗАКОНОТ ЗА ЦАРИНСКА ТАРИФА, предвидени во нашата Програма за работа за 2000 година. Измените беа завршени од страна на Министерството за финансии во 2000 година и сега се наоѓаат во фаза на донесување од страна на Собранието. Со предложените измени се намалуваат царинските стапки за опремата и за над 4.000 репроматеријали и сировини кои не се произведуваат во Република Македонија.

Во оваа сфера уште во март 2000 е донесен ЗАКОН ЗА ИЗМЕНУВАЊЕ И ДОПОЛНУВАЊЕ НА ЦАРИНСКИОТ ЗАКОН, со кој се извршија суштински измени во спроведувањето на царинската постапка.

Воедно, во текот на минатата година донесени се и бројни Правилници и Уредби од царинската област.

Единствен Проект во оваа област кој не е завршен, но тоа и не беше ветено од наша страна за 2000 година, е ПРОЕКТОТ ЗА КОМПЈУТЕРСКО ПОВРЗУВАЊЕ НА ЦАРИНСКИТЕ ТЕРМИНАЛИ. Рокот кој си го поставивме за завршување на овој сериозен проект и кој го презентиравме во нашата Програма е јуни 2001.

ФИНАНСИСКИ СИСТЕМ

Главна основа за постоење на добар и модерен финансиски систем е постоење на квалитетна законска регулатива. Во таа насока, Министерството за финансии во 2000 година ги реализира следните активности:

- Во јули 2000 е донесен нов ЗАКОН ЗА БАНКИ, кој е насочен кон зајакнување на сигурноста и ефикасноста на банкарскиот систем и негово приближување кон меѓународните стандарди и директивите на Европската Унија. Преку либерализација на работењето на банките и создавање на можности за воведување на нови финансиски инструменти, зајакнување на конкуренцијата преку поттикнување на влезот на странски инвеститори, поцврста супервизорска контрола и натамошно усогласување со меѓународните стандарди за супервизија, и вградување на решенија за подобрување на управувањето со банките, создадени се услови за заздравување на банкарскиот систем во Република Македонија и за

снижување на каматните стапки, кое е од исклучително значење за развојот на македонската економија.

Покрај донесувањето на новиот Закон за банки, клучен чекор во враќањето на довербата на штедачите е направен преку донесувањето на ЗАКОНОТ ЗА ФОНДОТ ЗА ОСИГУРУВАЊЕ НА ДЕПОЗИТИ (јули 2000). Со овој закон државата целосно ја презеде обврската за обештетување на штедачите во финансиските институции - членки на Фонот за осигурување, во висина на влогот предвидена со Законот, доколку се исцрпат средствата од премиите во фондот.

Создавањето на здрава конкуренција и модернизацијата на работењето на банките преку влез на странски инвеститори е наша определба која е во целост остварена во текот на 2000 година. На почетокот од минатата година се реализира долго планираната продажба на најголемата банка во Република Македонија - Стопанска банка а.д. на познати странски инвеститори. Исто така странски инвеститори вложија значаен капитал уште во две македонски банки: во Тутунска банка а.д Скопје и во Кредитна банка а.д. Скопје.

Создавањето на услови за пазарно намалување на високите каматни стапки на банкарските кредити беше нашиот најголем предизвик и таа идеја ја следевме при донесувањето на многу релевантни законски акти. Истовремено, за остварување на оваа цел, Министерството за финансии соработуваше со Народна банка на Република Македонија и со Министерството за Правда во донесувањето на одредени закони и преземањето на активности кои се неопходни за намалување на каматните стапки. Како што беше предвидено во нашата Програма, во 2000 беа донесени ИЗМЕНЕ НА ЗАКОНОТ ЗА ИЗВРШНА ПОСТАПКА, ЗАКОНОТ ЗА ХИПОТЕКА И ЗАКОНОТ ЗА ПОДВИЖЕН ЗАЛОГ, со кои значајно ќе се подобри финансиската дисциплина и ќе се забрза постапката на наплата на хипотекуите при финансиските спорови.

Во текот на јуни 2000 година Народна банка на Република Македонија изврши почетно намалување на есконтната стапка, која е референтна каматна стапка за формирањето на каматните стапки на пазарот. Воедно, Централната банка во април ги укина лимитите за кредитирање на банките, кои сега можат да ги кредитираат претпријатијата и населението без административни ограничувања. Тоа значително влијаеше банкарските кредити во 2000 да остварат најголем пораст во изминатиов десетгодишен период. НБРМ ја прифати и иницијативата на Министерството за финансии за укинување на обврската на банките за резервации од 2% за најсигурните кредити класифици-

рани во "А" - најмалку ризичната група. Ова ќе овозможи повеќе ликвидни средства за пласмани на на банките и ќе влијае во насока на намалување на каматните стапки. Координацијата на двете најрелевантни институции за финансискиот систем беше остварена и преку измените на подзаконската регулатива од девизната област кои предвидуваат намалување и постепено елиминирање на обврската за држење на висок износ од прибраните девизни депозити на сметки во странство. Тоа ќе овозможи прибраниот депозитен потенцијал банките да го пласираат кај домашните стопански субјекти или кај населението.

Во договор со Светска банка, ИЗМЕНЕ НА ЗАКОНОТ ЗА НАРОДНА БАНКА се префрлени како обврска за јуни 2001 година. Истото се однесува и на планираното префрлање на депозитите на јавниот сектор (освен централната државна власт) кај банките, кое е подобро и побезбедно да го реализираме во подоцнежна фаза од комплетирањето на трезорскиот систем и реформата на платниот промет.

Создавањето на услови за пазарно намалување на високите каматни стапки на банкарските кредити беше нашиот најголем предизвик и таа идеја ја следевме при донесувањето на многу релевантни законски акти

За најбитните измени во законската регулатива од девизната област, во 2000 година беа донесени Измени и дополнувања на Законот за девизно работење. Кон крајот на декември 2000 година го завршивме и многу значајниот нов ЗАКОН ЗА ДЕВИЗНО РАБОТЕЊЕ, кој е веќе усвоен од Владата и се наоѓа во Собраниска процедура. Основна цел на новата законска регулатива е да се либерализира девизното работење, што е значајно за деловните активности на претпријатијата и банките со странство, но и за стимулирање на влезот на странските инвеститори. Во овој закон е интегрирана и материја која се однесува на кредитните работи со странство, за што во Програмата за 2000 предвидувавме донесување на посебен закон.

Значаен сегмент на финансиската сфера претставува и пазарот на капитал. Крупен прогрес во развојот на овој пазар е направен преку ЗАКОНОТ ЗА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ, со кој целосно се дематеријализираа хартиите од вредност, зајакната е контролната функција на Комисијата за хартии од вредност, внесени се одредби за основање на Централен депозитар за хартии од вредност итн. Во текот на 2000 година беше донесен ЗАКОНОТ ЗА ИНВЕСТИЦИОНИ ФОНДОВИ, кој се очекува да придонесе за зголемување на интересот на домашните и странските

инвеститори за инвестирање на Берзата. Донесени се и повеќето потребни подзаконски акти (над 20) за овие два закони.

Една од најкрупните реформи во Република Македонија - реформата на платниот систем, предвидовме дека може да биде завршена до средината на 2001 година. Но, истовремено знаевме и тоа го внесовме како обврска во нашата Програма дека за да се запази тој рок, најмалку половина од работата треба да се заврши во 2000 година. Веруваме дека остваривме и повеќе од тоа.

Законската основа на реформата на платниот систем е обезбедена преку подготвените два закони: ЗАКОН ЗА ПЛАТЕН ПРОМЕТ и ЗАКОН ЗА ТРАНСФОРМАЦИЈА НА ЗАВОДОТ ЗА ПЛАТЕН ПРОМЕТ. Предлозите за овие закони беа усвоени од Владата во декември 2000 и сега се очекува нивно усвојување од страна на Собранието. Управниот Комитет за реформа на платниот систем кој е под координација на Министерството за финансии работи напорно и на неделна основа го анализира прогресот во спроведувањето на овој реформски проект. Голем дел од дилемите се разјаснети и донесени се решенија во кој правец да се продолжи, сите инволвирани институции прават опсежни подготовки за преземање на одредени функции од сегашниот ЗПП, започна имплементацијата на РТГС системот во Народна банка итн.

Законската основа на реформата на платниот систем е обезбедена преку подготвените два закони: ЗАКОН ЗА ПЛАТЕН ПРОМЕТ и ЗАКОН ЗА ТРАНСФОРМАЦИЈА НА ЗАВОДОТ ЗА ПЛАТЕН ПРОМЕТ. Предлозите за овие закони беа усвоени од Владата во декември 2000 и сега се очекува нивно усвојување од страна на Собранието

Подгответе се од 01.07.2001 да ги префлите Вашите сметки од ЗПП кај банките!

Во спроведувањето на реформите не заобиколивме ниту еден сегмент од финансиската сфера. Така, го реализиравме и ветувањето за подготовка на ИЗМЕНИ НА ЗАКОНОТ ЗА ИГРИ НА СРЕЌА и ИЗМЕНИ НА ЗАКОНОТ ЗА ОСИГУРУВАЊЕ. Старите и анахрони решенија во регулирањето на овие дејности ќе бидат заменети со нови, попрецизни и помодерни решенија кои се во голема мера хармонизирани со стандардите на Европската Унија. Воедно во двете области околу на Министерството за финансии ќе ги гледа од поблиску субјектите кои се занимаваат со вршење на овие дејности. Не за државата да се меша во нивниот бизнис, туку за да внесе ред и да ги заштити своите граѓани. Затоа сме платени од Вас.

Во 2000 ги завршивме и предвидените ИЗМЕНИ НА ЗАКОНОТ ЗА СМЕТКОВОДСТВО и ИЗМЕ-

НИ НА ЗАКОНОТ ЗА ТРГОВСКИ ДРУШТВА, кои имаа за цел материјата во оваа област да се регулира со еден закон, како и да се внесат одредби за формирање на Саморегулачка организација на сметководители. Поднесувањето на овие измени на законите пред Владата и пред Собранието доцни. Имено, со цел сметководствениот систем да се конципира целосно во функција на Законот за ДДВ и Законот за данок на добивка, работните текстови на овие закони ќе бидат доставени на разгледување веднаш по усвојувањето од страна на Собранието на предложените даночни закони. Истото се однесува и на ИЗМЕНИТЕ НА ЗАКОНОТ ЗА ФИНАНСИСКО РАБОТЕЊЕ, кои мора да бидат кординирани со промените во платниот промет.

Во првата половина од 2001, ќе ги завршиме овие наши обврски.

БУЏЕТ И ТРЕЗОР

Согласно со Програмата, во 2000 година Министерството за финансии вложи максимални напори во насока на подобрување на процесот на извршување на Буџетот на Република Македонија, зајакнување на контролата на користењето на буџетските средства, зголемување на транспарентноста во користењето на јавните приходи, поефикасно управување со финансиските средства на Буџетот и воспоставување на систем за поефикасно управување со долгот на Република Македонија. При спроведувањето на овие активности особено внимание беше посветено на исполнувањето на обврската за обезбедување на максимална одговорност на органите на управата при трошењето на средствата на граѓаните.

За оваа цел во 2000 година во рамки на Министерството за финансии се основа СЕКТОР ТРЕЗОР кој е директно одговорен за рационално и наменско извршување на усвоениот Буџет од страна на Парламентот. Во рамки на Трезорот беа формирани единици за: извршување на Буџетот; за планирање на ликвидноста (се започна со подготовка на тековни проекции на буџетските приходи и расходи); и за сметководствени процедури и известување (се започна со изготвување на редовни извештаи за извршувањето на расходите, за остварувањето на приходите, за сопствените приходи и расходи на буџетските корисници, за контрола на платите итн.).

Република Македонија спаѓа во групата на ниско-средно задолжени земји. Но и покрај тоа, перманентното следење и анализирање на задолженоста на земјата спаѓаат во приоритетните активности на Министерството за финансии. За да се обезбеди внимателен и селективен пристап кон задолжувањето со нови кредити од странство, што е наша обврска кон сегаш-

ните и идните генерации, во рамките на Секторот Трезор во 2000 година е формирано Одделение за Управување со јавниот долг на Република Македонија. Развојот на кадарот во ова Одделение следи оваа година.

Планирањето и анализата на макроекономските движења е појдовната основа за конципирање на здрава и ефикасна буџетска и фискална политика. За таа цел, организационата шема на Секторот Буџет е надополнета со Одделение за макроекономско планирање и анализи.

Организациона промена која се очекува да резултира во изградба на ефективни раководни и контролни системи за јавните финансии, претставува и формирањето на Централна Единица за Внатрешна Ревизија во рамките на Министерството за финансии. Од крајот на октомври, кога се формираше, до крајот на 2000 година, оваа Единица изврши седум ревизии во институции на јавниот сектор.

За зголемување на транспарентноста во работењето на Министерството за финансии и за презентирање на економските резултати и состојбите во економијата во Република Македонија, почнувајќи од ноември 2000 година се подготвува и публикува редовен месечен Билтен. Во статистичкиот дел од Билтенот се содржани податоци за тековните макроекономски и фискални движења и база на споредливи податоци за економските движења во претходните неколку години. Во аналитичкиот дел од Билтенот, пак, се презентираат текстови на одредени економски теми на вработените во Министерството за финансии, како и на истакнати економски експерти од државата и интервјуа за економските состојби во Македонија со истакнати странски експерти од ММФ, Светска банка и други меѓународни финансиски институции. Билтенот се публикува на македонски и англиски јазик и е наменет за широк круг на заинтересирани лица во земјата, како и за презентирање на македонската економија пред меѓународната јавност и пред странските инвеститори.

ИЗМЕНЕТЕ НА ЗАКОНОТ ЗА БУЏЕТИТЕ кои се донесени во јуни 2000 година, се исто така во насока на спроведување на ефикасна и рационална политика на јавна потрошувачка преку обезбедување на поголема контрола и одговорност во планирањето и трошењето на буџетските средства за извршување на функциите на државните институции. За подобро следење на приходите и расходите и усогласување со меѓународните стандарди, беа донесени и низа правилници и уредби за сметководствено водење на билансите на корисниците на буџетски средства, за класификација на приходите и расходите и сл.

Во 2000 година беше донесена ЗАВРШНАТА СМЕТКА НА БУЏЕТОТ ЗА 1999 ГОДИНА, а при крајот на годината беа подготвени и усвоени од Владата ПАКЕТ НА БУЏЕТСКИ ЗАКОНИ ЗА 2001 ГОДИНА: Закон за Буџет за 2001; Закон за ограничување на изворните приходи за финансирање на јавните потреби за 2001; и Закон за извршување на Буџетот за 2001. Воедно, во текот на септември минатата година беа донесени и Измени на Законите на сите фондови. За обезбедување на нормално работење на општините, внимателно се следеше извршувањето на нивните буџети, при што во текот на годината беа подготвени и донесени три Одлуки за распределба на дел од вишоците на општините, со кои средствата од општините кои остварија повисоки приходи од предвидените и кои не можеа да ги искористат заради буџетските ограничувања, им беа распределени на посиромашните општини за да можат нормално да ги извршуваат своите функции.

Во 2000 година во рамки на Министерството за финансии се основа СЕКТОР ТРЕЗОР кој е директно одговорен за рационално и наменско извршување на усвоениот Буџет од страна на Парламентот. Во рамки на Трезорот беа формирани единици за: извршување на Буџетот, за планирање на ликвидноста и за сметководствени процедури и известување

ЗАКОНИ ЗА СОПСТВЕНИЧКИТЕ ОДНОСИ

Во 2000 година Министерството за финансии донесе два клучни закони кои обезбедуваат почитување на правото на сопственост како основна определба на демократските земји:

- **ЗАКОН ЗА ИЗМЕНИ НА ЗАКОНОТ ЗА ДЕНАЦИОНАЛИЗАЦИЈА** и
- **ЗАКОН ЗА НАЧИНОТ И ПОСТАПКАТА НА ИСПЛАТУВАЊЕ НА ДЕПОНИРАНИТЕ ДЕВИЗНИ ВЛОГОВИ НА ГРАЃАНИТЕ ПО КОИ ГАРАНТ Е РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА (закон за решавање на старите замрзнати штедни влогови).**

Со донесувањето на овие два историски Закони и со нивната примена во пракса на најодговорен начин, веруваме дека ја стекнавме довербата на сите граѓани кои беа оштетени и кон кои државата имаше направено голема неправда. Исплатата на замрзнатите штедни влогови во максимален износ кој ќе го дозволи буџетот и враќањето на одзементиот (национализиран) имот на поранешните сопственици ќе бидат наши определби и во следните години, се до конечно и целосно решавање на овие случаи.

Во септември 2000 година до Парламентарното Собрание при Советот на Европа од страна на Македонската Влада и штедачите е поднесено Барање за компензација на штедните влогови на граѓаните од Република Македонија во поранешна Љубљанска Банка. Во тек е постапката на разгледување на поднесеното барање.

Во насока на допрецизирање на процедурите за продажба на компаниите, во јуни 2000 се донесени ИЗМЕНИ НА ЗАКОНОТ ЗА ПРИВАТИЗАЦИЈА.

ОДНОСИ СО СТРАНСТВО

Министерството за финансии согласно законот е овластена институција за склучување на кредитни и други договори со странство во име на Република Македонија.

Склучувањето на аранжманите со двете најпознати финансиски институции беше сигнал за меѓународната јавност дека Република Македонија води здрава економска политика

Како резултат на реализација на реформите и постигнување на одлични економски резултати во 2000 година, склучени се тригодишни финансиски аранжмани со двете најзначајни и највлијателни светски финансиски институции - ММФ и Светска банка. Договорите со овие институции се потпишаа при крајот на 2000 година, а веднаш потоа беа повлечени првите рати од одобрените кредитни средства. Средствата од ФЕСАЛ аранжманот со Светска банка во износ од 50,3 милионни американски долари се наменети за реструктурирање на финансискиот сектор и секторот на претпријатијата. Меѓународниот Монетарен фонд и одобри на Република Македонија во ноември 2000 година кредит во износ од 45 милиони американски долари. На склучувањето на овие аранжмани претходоа долги и исцрпувачки преговори во текот на цела 2000 година.

Склучувањето на аранжманите со двете најпознати финансиски институции беше сигнал за меѓународната јавност дека Република Македонија води здрава економска политика. Тоа резултираше во добивање на грант од Владата на Холандија во износ од 15 милиони долари.

Воедно, во декември 2000 на Република Македонија и беше одобрена макрофинансиска помош од Европската Унија во износ од 80 милиони евра (30 милиони евра грант компонента и 50 милиони евра заем). Тоа е најголемата финансиска поддршка што досега ЕУ ја наменила за Република Македонија. Поддршката беше одобрена речиси истовремено со парафирањето на Спогодбата за стабилизација и асоцијација со

ЕУ. Првата транша од одобрената помош во износ од 30 милиони евра (20 милиони донација и 10 милиони кредит) е веќе пристигната во Република Македонија.

За да се обезбеди поголема искористеност на бројните проекти кои Република Македонија ги остварува со поддршка на Светска банка во земјоделството, енергетскиот сектор, здравствениот сектор, образованието, развој на приватниот сектор, социјалниот сектор, транспортот и слично, во Министерството за финансии во 2000 година е формирана Единица за преглед на проектите.

Во текот на 2000 година Министерството за финансии заедно со Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство постигнаа согласност со Меѓународниот фонд за развој на земјоделството, ИФАД, за склучување на Кредит за поддршка и развој на земјоделството. Кредитот е одобрен во декември 2000, во износ од 8 милиони американски долари, а ќе стане ефективен во првото тримесечје од 2001 година.

Во април 2000 е донесен Закон за задолжување на Република Македонија кај Кредитната банка за обнова од Германија за реализација на Проектот за унапредување на микро, мали и средни претпријатија во износ од 16 мил. ДЕМ. Развојот на овие претпријатија преставува една од главните цели на Владата, бидејќи ќе ја олесни реализацијата на структурните реформи преку ублажување на еден од најгорливите проблеми со кои се соопува државата-невработеноста. Воедно, во 2000 година е потпишана Спогодба за соработка помеѓу Владата на Сојузна Република Германија и Владата на РМ за Проектот за подобрување на комуналната инфраструктура со отворање на нови работни места - грант средства од 16 милиони ДЕМ.

При крајот на 2000 е донесен Закон за задолжување на Република Македонија кај Меѓународното здружение за развој по Договорот за кредит за Проектот за олеснување на трговијата и транспортот во Југоисточна Европа, кој треба да обезбеди поефикасен трговски проток преку границите на земјите во транзиција од регионот на југоисточна Европа и компатибилност со царинските процедури и стандарди дадени од ЕУ.

Во 2000 започна реализацијата на Проектот "Акциона програма за унапредување на општините и животната средина" со кој ќе се реши проблемот на снабдување со вода за пиење, наводнување на земјоделските површини и третманот на отпадните води во следните општини: Куманово, Штип, Струмица, Велес, Охрид и Струга.

Воедно, во финална фаза се преговорите за одобрување на кредит од страна на Владата на Шпанија и

Банка Билбао за финансирање на проектот “Хидро-систем Лисиче” (вкупно 9,9 милиони Евра), а средства за финансирање на овој проект се обезбедија и од други извори.

Во октомври 2000 година Нова Љубљанска Банка потпиша Договори за заем со јавните комунални претпријатија од Дебар и Кавадарци за Проектот за изградба на мали хидро електрани, кој ќе овозможи производство на електрична енергија и стабилизација на електро мрежата во Дебар и Кавадарци. Истовремено, со реализацијата на овој проект во Дебар ќе се обезбеди вода за пиење.

Во 2000 година е Парафиран Договор за заем од Република Кина - Тајван за финансирање на инфраструктурни проекти во износ од 20 милиони САД долари, под исклучително поволни услови. Овој заем е веќе одобрен од страна на Тајван и се очекува донесување на Закон за задолжување од страна на Собранието на Република Македонија, по што ќе може да почне користењето на средствата од овој заем.

Врз основа на добрите економски резултати и високиот пораст на девизните резерви, во 2000 се создадоа услови Република Македонија да отпочне со редовно сервисирање на обврските спрема земјите кредитори од Парискиот Клуб. Воедно, во тек се активности за вклучување на клаузула во Договорот со Париски клуб која ќе овозможи да започнат билатерални преговори за конверзија на дел од долгот во проекти од еколошки карактер.

Завршени се преговорите со Европска инвестициона банка за обезбедување на дополнителни средства од 50% од други меѓународни финансиски институции за заокружување на финансиската конструкција на Проект за патишта (120,6 милиони евра). Во мај 2000 година беше потпишана Рамковната спогодба помеѓу Република Македонија и Европска инвестициона банка со која се регулира долгорочната соработка во периодот од следните шест години со оваа меѓународна финансиска институција.

Во 2000 година е реализирана првата транша од Заемот од Банката за Развој на Совет на Европа за проектот за креирање на нови работни места во износ од 1,3 милиони евра. Во јуни 2000 беше потпишан Договорот за заем за Проектот за изградба на социјалните станови во износ од 15 милиони евра. Првата транша во износ од 2,8 милиони евра беше повлечена на 29 декември 2000 година.

Во март 2000 година е донесен Закон за задолжување на Република Македонија кај Експорт - Импорт банка на САД за набавка на специјална опрема и возила за потребите на јавната безбедност.

Министерството за финансии во 2000 работеше и на промотивни активности за информирање на ком-

паниите од Република Македонија за институциите кои нудат финансиски средства од домашни или странски извори. Во периодот мај/јуни 2000 година, во дневните весници беа објавени податоци и информации за “Можности и услови за кредитирање на претпријатијата од Република Македонија”. Во декември 2000 во дневните весници беа објавени информации за “Холандски фирми заинтересирани за соработка со претпријатија од Република Македонија”, а воедно започна објавата на огласот со информации за “Надворешни извори за финансирање на претпријатијата во Република Македонија”.

ОСТАНАТИ АКТИВНОСТИ

Во текот на 2000 година започнати се и одредени значајни проекти кои ќе бидат завршени во текот на 2001 година. Така, како интегрален дел на реформите на платниот промет, УЈП и Заводот за платен промет пристапија кон реализација на проектот Национална платежна картичка. Составен дел на реформите на финансискиот систем е и функционирањето на Централен Регистер, кој опфаќа: Регистер за залог на подвижни предмети и права; Регистер на правни лица; Регистер на годишни сметки; и Регистер на права врз недвижен имот. Регистрите станаа оперативни во ноември 2000 година. Согласно договорениот акционен план за реформи на платниот систем, Заводот за платен промет веќе започна со подготвителни активности за трансформација на еден негов дел во клириншка куќа во сопственост на банките.

Со донесувањето на двата историски закони (Законот за денационализација и Законот за начинот и постапката на исплатување на депонираните девизни влогови на граѓаните по кои гарант е Република Македонија) и со нивната примена во практиката на најодговорен начин, веруваме дека ја стекнавме довербата на сите граѓани кои беа оштетени и кон кои државата имаше направено голема неправда

Од страна на Управата за имотно правни односи, припремен е предлог текст на Закон за имотот на поранешните општествено-политички организации. Донесувањето на овој закон во предложената форма, или вградувањето на неговите одредби преку Измени во Законот за политички партии, се очекува да се реализира во текот на 2001 година.

Иако не беше предвидено во нашата Програма за работа за 2000 година, успеавме да го донесеме и ЗАКОНОТ ЗА ЕЛЕКТРОНСКИ ОБЛИК И ПОТПИС кој е претходница на новиот систем на платен промет, електронско тргување, електронско банкарство и други современи форми на финансиско работење.

Почитувани граѓани,

Ова се активностите од кои нашето стопанство и населението во Република Македонија треба да почувствуваат подобрување на економските услови за работа и живеење.

Како резултат на реализација на реформите и постигнување на одлични економски резултати во 2000 година, склучени се тригодишни финансиски аранжмани со двете најзначајни и највлијателни светски финансиски институции - ММФ и Светска банка

Врз основба на добрите економски резултати и високиот пораст на девизните резерви, во 2000 се создадоа услови Република Македонија да отпочне со редовно сервисирање на обврските спрема земјите кредитори од Парискиот Клуб

Веќе ја подготвуваме Програмата за работа на Министерството за финансии за 2001 година.

Ветуваме дека ќе биде исто така амбициозна како и онаа која ја ветивме за 2000 година.

Ветуваме дека како и досега ќе бидеме транспарентни и отворени за Вашите предлози и сугестии. Вашето мислење за квалитетот на нашата работа е единствен критериум за оценка и затоа максимално ќе го почитуваме.

Ветуваме дека ќе работиме уште повредно и понапорно за да ја реализираме Програмата за работа за 2001 година. Успесите кои заедно со Вас почнавме да ги постигнуваме, се силен поттик за нас. Воедно, тие се и обврска со ист ентузијазам и труд да пристапиме и кон идните работни задачи.

Сите Ваши критики ќе ги примиме добронамерно.

Сите Ваши предлози - внимателно ќе ги анализираме.

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ
ВЛАДА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

РЕФОРМА НА ПЛАТНИОТ СИСТЕМ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Објавено во медиумите во текот на февруари 2001 година

ПЛАТЕН ПРОМЕТ

Платниот систем е клучна компонента на финансиската инфраструктура и грешките во неговото функционирање може да предизвикаат сериозни потреси на целиот финансиски систем. Проблемите во платниот систем можат да предизвикаат пореметувања со последици на севкупното стопанство а со тоа и на земјата како целина. Поради севкој денес платниот систем се претвори во моќен инструмент на економската политика.

Од тие причини, Владата на Република Македонија во соработка со ФАРЕ програмата изготви физибилити студија за реформа на платниот промет, со цел прецизно да се лоцираат слабостите на постојниот платен промет и да се постават целите и задачите кои треба да се постигнат со реформата.

ПЛАТНИОТ ПРОМЕТ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ДЕНЕС

Начинот на извршување на плаќањата на правните лица и физичките лица што вршат регистрирана дејност е регулиран со Законот за платен промет кој се применува од 1994 година.

Според овој Закон носители на платен промет се Заводот за платен промет, Народната банка на Република Македонија, банките и претпријатието за ПТТ сообраќај, а учесници во платниот промет се домашни правни лица, физички лица што вршат регистрирана дејност, граѓани кога плаќаат на учесниците во платниот промет и странски правни и физички лица кои вршат регистрирана дејност во земјата.

Учесниците во платниот промет може да имаат само една жиро сметка, која ја отвараат во Заводот за платен промет, освен физичките лица што вршат регистрирана дејност кои можат да изберат меѓу Заводот за платен промет и деловните банки. Жиро сметките на банките се во Народна банка а по овластување ги води Заводот за платен промет.

При отварање на жиро сметка секој учесник во платниот промет по свој избор жиро сметката ја врзува за депозитна банка. Сметките на банките задолжително се депозит на Народната банка.

Платниот промет се врши на единствен начин, преку единствени инструменти и обрасци при што нало-

зите за плаќање се поднесуваат во Заводот за платен промет. По извршената проверка и прифаќање од Заводот за платен промет Налозите се неотповикливи а плаќањето е финално.

Банките на крајот на денот од Заводот за платен промет добиваат информација за промените на состојбите на сметките на учесниците во платниот промет, нивните депоненти, кои ја определуваат и состојбата на банката.

Со цел банките да можат да имаат увид во Налозите на нивните депоненти кои значително влијаат на нивната ликвидност а НБРМ да има можност за увид во ликвидноста на банките, Налозите над одреден износ (Налозите кои гласат на износи поголеми од 3.000.000 денари) се обработуваат по посебна процедура која предвидува нивно претходно презентирање на банката и Народната банка.

ПРИЧИНИ ЗА РЕФОРМА НА ДЕНЕШНИОТ ПЛАТЕН ПРОМЕТ

- ограничена можност на банките за управување со нивната ликвидност
- ограничена можност за водење на монетарната политика од страна на Народната банка
- непостоење на контакт помеѓу банките и нивните депоненти
- поврзаност на процесите на плаќање со други процеси
- водење на жиро сметките во недепозитна институција
- централизираност на сите плаќања
- некомпатибилност со европските платни системи

НОВ ПЛАТЕН СИСТЕМ

Процесот на реформи што тече во Република Македонија наметна потреба од реформа и на платниот промет како значаен сегмент на стопанско-финансискиот систем. Развојот на општествено-економските односи во земјата и јасната ориентација кон пазарно стопанство, бараат соодветна промена во платниот промет во земјата со која ќе дојде до полн израз поврзаноста и взаемниот интерес на деловните банки и претпријатијата - нивни депоненти.

ПРАВНА ОСНОВА ЗА НОВИОТ ПЛАТЕН ПРОМЕТ

Во соработка со ФАРЕ програмата за Репформа на Платниот промет, изготвена е физибилити студија, во која се дефинирани основните карактеристики на новиот платен промет кој пред се треба да биде:

- ефикасен и функционален
- транспарентен
- способен да ги прифати нашите специфичности
- компатибилен со европските платни системи
- надградив и
- правичен

Согласно со овие определби отпочната е процедура за донесување нов Закон за платен промет кој се заснова на следните начела:

- зголемување на одговорноста на банката и следење на нејзините клиенти, вклучувајќи го и управувањето со ликвидноста од страна на Народна банка на Република Македонија и комерцијалните банки;
- директна одговорност на банките кон Народна банка на Република Македонија преку надзорни процедури;
- намалување на ризикот при извршувањето на меѓубанкарските трансакции;
- создавање на услови за конкуренција помеѓу банките во платниот систем, преку нивната услуга и цена;
- усогласеност со платните системи во земјите на Европската Унија

КОИ СЕ НОВИНИТЕ?

Во средишницата на новиот платен систем е Народна банка, која ќе ги води сметките на банките. Порамнувањето на плаќањата ќе се врши во РТГС системот (бруто порамнување во реално време) во Народна банка.

На следното ниво ќе бидат банките кои ќе ги водат сметките на правните и физички лица.

Посебно за одбележување е можноста учесниците во платниот промет сами да го изберат начинот на доставување на платниот инструмент до Народна банка. Имено, плаќањата со големи вредности и итните плаќања, како и сите други кои учесникот во платниот промет ќе сака брзо и итно да се порамнат, банките ќе ги упатуваат директно во РТГС системот во Народна банка.

Плаќањата на физичките и правни лица ќе се вршат директно во банките а не како до сега во Заводот за платен промет.

Утврдувањето и пребивањето на плаќањата со мали вредности ќе се врши преку специјализирана институција: клириншка куќа. Порамнувањето и на ов-

ие плаќања ќе се врши во РТГС системот во Народна банка.

Сегашниот Завод за платен промет ќе престане со работа и од него ќе се издвојат три нови институции:

1. Клириншка куќа во сопственост на банките и други правни лица,

2. Централен депозитар на хартии од вредност, каде ќе се водат сите акционерски книги и други хартии од вредност во дематеријализирана форма како електронски запис,

3. Централен регистар (регистар на залог на подвижни предмети и права, регистар на права врз недвижност, регистар на правни лица, регистар на годишни сметки, регистар на јавна администрација и други регистри определени со закон).

Дел од вработените кои нема да бидат вработени во новите институции, со дел од опремата и имотот, ќе бидат превземени, односно распоредени во Управата за јавни приходи, а вработените ангажирани на трезорскиот систем во Министерството за финансии.

Новиот закон за платен промет дефинира дека “Платен промет” се плаќања во денари што ги вршат учесниците во платниот промет преку носителите на платниот промет.

При ова Учесници во платниот промет се домашни или странски, правни или физички лица кои вршат регистрирана дејност или друго физичко лице, кое врши плаќања во денари преку носителите на платниот промет, со што се елиминира досегашниот недостаток на различен третман на правните и физичките лица.

Во новиот платен ситем носители на платниот промет се:

- Народната банка на Република Македонија и
- банките кои добиле дозвола за вршење на платен промет согласно со закон.

Народната банка како носител ги врши следните работи:

- организира систем за порамнување помеѓу носителите на платниот промет;
- отвара и води сметки на банките, органите на државната власт и други сметки за кои со закон е пропишано да се водат во Народна Банка и врши плаќања преку сметки;
- води пресметковни сметки за институциите кои вршат утврдување на обврските помеѓу носителите на платниот промет;
- пропишува стандард за конструкција на сметките на учесниците во платниот промет;
- доделува водечки број на носителите на платниот промет;
- го определува износот на плаќањето кое е мало меѓубанкарско плаќање.

- го определува благајничкиот максимум на банките;
- врши надзор над работењето на банките и останатите институции кои даваат услуги во платниот промет;
- издава и одзема дозвола за вршење на платен промет;
- ги пропишува критериумите за издавање и одземање на дозвола за вршење на платен промет;
- води регистар на сметки во својот систем и за тоа го информира единствениот регистар на иматели на сметки.

Банките во платниот промет ги вршат следниве работи:

- отвараат и водат сметки на учесниците во платниот промет и вршат плаќања преку сметки;
- водат регистар на сметки во нивниот систем и за тоа го информираат единствениот регистар на иматели на сметки.

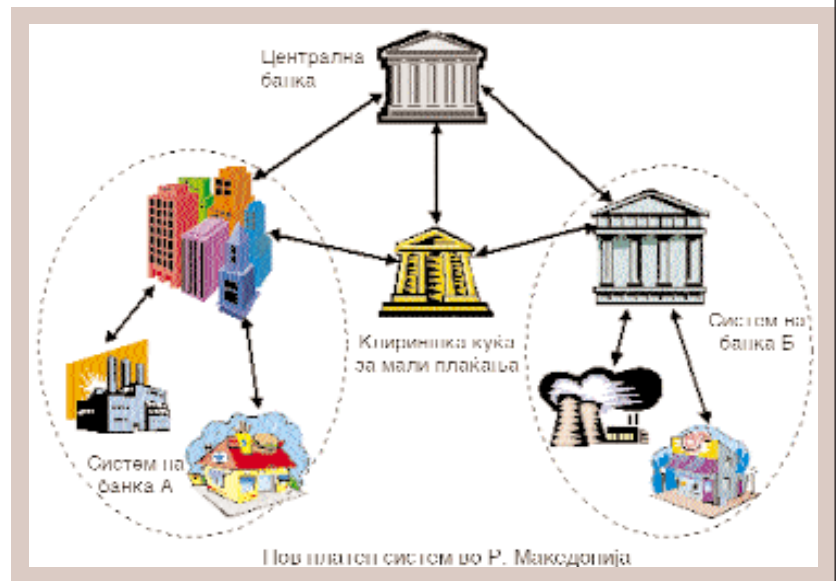
Учесниците во платниот промет отвораат сметки кај банките. Новиот Закон за платен промет создава можност за поседување на повеќе сметки кај повеќе банки. За водење евиденција за сметките на секој учесник во платниот промет со законот е предвидено да се води Единствен регистар на иматели на сметки при што носителот на платниот промет е должен податоците од својот регистар на иматели на сметки да ги достави до Единствениот регистар. Носителот на платниот промет не смее да извршува платен промет преку сметкати за кои претходно не го известил Единствениот регистар на сметки. Податоците од единствениот регистар на иматели на сметки се од таен карактер и може да се користат под услови утврдени со закон.

Во склад со севкупната реформа на платниот промет, ќе се пропишат и нови платни инструменти. Новите платни инструменти ги пропишува министерот за финансии.

Посебна погодност, која во позитивен смисол ќе ја стимулира конкуренцијата помеѓу банките во вршењето на платниот промет, е можноста медиумите за пренос на платните инструменти да се утврдат во договор помеѓу банката и учесникот во платниот промет. Тоа значи дека банките ќе ги извршуваат сите платни инструменти кои ќе одговараат на формата и содржината утврдена со пропис на министерот без оглед на начинот и физичкиот облик на кој е доставена од учесникот до банката.

Плаќањето по платниот инструмент ќе се реализира доколку сметката на чиј товар се издава платниот инструмент има средства. Ако платниот инструмент не може да се изврши, носителот на платниот промет го враќа на подносителот, за што му издава известување.

Носителот на платниот промет е должен да ги извршува решенијата за присилна наплата во согласност со закон. Во случај да има повеќе решенија за присилна наплата, тие се спроведуваат според датумот и времето на пристигнување. Решението за присилна наплата се доставува до носителот на платен промет назначен во решението за присилна наплата. Во случај на недостиг на средства за потполно извршување на решението за присилна наплата, носителот на платниот промет го извршува решението до висината на расположивите средства и го известува подносителот на решението за висината на наплате-

ниот износ. Во случај на целосен недостиг на средства за извршување на решението за присилна наплата, носителот на платниот промет го враќа решението и го известува подносителот на решението за неможноста за наплата.

КЛИРИНШКА КУЌА

Согласно со усвоениот модел за реформа, предложениот закон истотака утврдува дека за утврдување и пребивање на плаќањата на носителите на платниот промет по основ на меѓубанкарски плаќања се основа Клириншка куќа формирана од страна на банките. Клириншката куќа има својство на правно лице а учесници во работата на клириншката куќа се носителите на платниот промет кои во неа имаат отворено сметка за пресметка.

Меѓусебните права и обврски на клириншката куќа и учесниците во работата на клириншката куќа се уредуваат договорно. Надзор врз работата на клириншката куќа врши Народна Банка на Република Македонија.

Клириншката куќа исто така го води и Единствениот регистар на иматели на сметки.

ЦЕНТРАЛЕН ДЕПОЗИТАР НА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ

Сите акционерски друштва се должни во рок од 6 месеци од денот на давањето на овластувањето за работа од страна на Комисијата за хартии од вредност, да ги пренесат акционерските книги во Централниот депозитар.

За сите оние акционерски друштва кои нема да го испочитуваат законскиот рок за пренесување на акционерските книги во Централниот депозитар ќе биде покрената постапка за нивно бришење од трговскиот регистар.

Централниот депозитар, согласно законот, ќе работи дематеријализирано и во директна електронска врска со Македонската берза на долгорочни хартии од вредност и брокерските друштва.

Воведувањето на Централниот депозитар на хартии од вредност ќе биде голема заштита на малите акционери и ќе оневозможи било какви манипулации со нивните акции.

Акционерските друштва, доколку сакаат, можат да водат, за своја лична евиденција акционерски книги, но при секое несоваѓање на податоците од таквите акционерски книги со податоците од регистарот на Централниот депозитар, правно релевантни се единствено податоците во Централниот депозитар.

Централниот депозитар на хартии од вредност, во првата година ќе биде во сопственост на државата, а потоа ќе биде приватизиран.

Проектот за имплементација на Централниот депозитар на хартии од вредност ќе го реализира консултанско-експертска куќа НРД ас, Осло, Норвешка, а во работата ќе бидат вклучени експерти од Министерството за финансии, Берзата, Заводот за платен промет и американското Министерство за финансии.

Надзор и контрола над имплементацијата ќе врши Управен комитет формиран од Владата на Република Македонија предводен од Министерот за финансии.

ПОРАВНУВАЊЕ НА ПЛАЌАЊАТА

Носителите на платниот промет ги порамнуваат плаќањата преку системот за порамнување во Народна банка (РТГС).

Плаќањата помеѓу учесниците во платниот промет се сметаат за конечни кога резултатот од утврдувањето на обврските кои потекнуваат од овие плаќања носителот на платниот промет го порамнува во системот за порамнување во Народна Банка.

РОКОВИ

Учесниците во платниот промет се должни, своите жиро сметки од Заводот за платен промет да ги пренесат кај носителите на платниот промет почнувајќи од 1.07.2001 година најдоцна до 31.12.2001 година. Со оглед на фактот дека по 31.12.2001 година престанува со работа и Заводот за платен промет, не постои можност за продолжување на овој рок од причина што нема да постои институција која ќе може да ги администрира жиро сметките кои ќе останат надвор од банкарскиот систем.

Народна банка ќе ги превземе жиро сметките на носителите на платниот промет најдоцна до 31.05.2001.

Обработка на податоците за извршени плаќања меѓу носителите на платниот промет, Заводот ќе врши до превземањето на нивните сметки од страна на Народна банка.

Клириншка куќа се основа и започнува со работа најдоцна до 30.06.2001 година.

Новиот закон ќе се применува од 01.07.2001 година.

Стариот Закон за платен промет престанува да важи на 31.12.2001 година.

УПРАВУВАЧКИОТ ТИМ НА

**проф. д-р
Трајко Славески**
советник на
Министерството за
финансии

м-р Анита Ангеловска
помошник на Министерот -
Сектор за трезор

Тони Димитриевски
директор на Управа за
јавни приходи

НИКОЛА ГРУЕВСКИ
Министер за финансии на
Република Македонија

**проф. д-р
Стефан Георгиевски**
с оветник на
Министерството за финансии

**Светлана
Јаневска**
помошник на Министерот
Сектор за даночна политика
и администрација

**проф. д-р Живко
Атанасовски**
советник на Министерството
за финансии

**проф д-р
Михаил Петковски**
советник на Министерството
за финансии

Зоран Глигоров
помошник на
Министерот Сектор за
царински систем

МИНИСТЕРСТВОТО НА ФИНАНСИИ

**Драган
Мартиновски**
потсекретар Сектор за
финансиски систем

Александра Накева
помошник на министерот
Сектор за супервизија на
осигурувањето

**Горан
Анастасовски**
директор на Заводот
за платен промет

м-р Димитар Тодевски
помошник на министерот
Сектор за буџети

м-р Зоран Ставрски
потсекретар - координатор

Ванчо Каргов
потсекретар - координатор

**Мирослав
Јовановиќ**
помошник на Министерот
Сектор за информатика

Менка Спасовска
помошник на министерот,
Сектор за правни
и административни работи

Горан Анчевски
помошник на Министерот
Сектор за меѓународни
финансии

“Ако јадам
манца во ваган,
ама да ет од наш
грнчар напраен.”

Марко Цепенков

ЗА НАШЕ ДОБРО
Made in Macedonia

MACAN-ERICKSON SCOPE

Да купуваме домашни производи!

ПОДГОТВУВА И ИЗДАВА:

МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

ул. "Даме Груев" 14, 1000 Скопје, Тел: (389) 02 117 288, Факс: (389) 02 117 280

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

м-р Зоран Ставрески

РЕДАКЦИСКИ КОЛЕГИУМ:

Ванчо Каргов

м-р Анита Ангеловска

Александра Накева

Дафина Талева - Хаџи Васкова

Александар Стојков

"ПРОДУКЦИЈА М"

ДИЗАЈН: DŠM

Зоран Ризовски - Риџо

Мирослав Милановиќ

ФОТОГРАФИЈА:

Кире Галевски

ФОТОЛИТИ:

МагнаСкен, Скопје

ПЕЧАТИ:

Нико Компани, Скопје

Тираж:

500 примероци

**ПРИ КОРИСТЕЊЕТО НА ПОДАТОЦИТЕ ОД ОВАА
ПУБЛИКАЦИЈА, ГИ МОЛИМЕ КОРИСНИЦИТЕ
ЗАДОЛЖИТЕЛНО ДА ГО НАВЕДАТ ИЗВОРОТ**